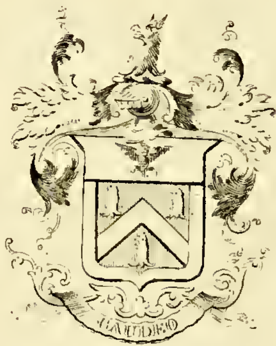

Klare Aenwijsinge/

Dat de Vereenighde Nederlanden, gheen Treves met den Vyandt dienen te maecken.

Sijnde het

Derden Deel

VAN'T

TRACTAET

tegens

Peys/ Treves/ ende Onderhandelinghe met den Vyandt.

IN 'S GRAVEN-HAGE,

By Aert Meuris, Boeckverkooper in de Papestraet in den Bybel/ Anno 1630.

Het derden Deel.

Bewijsende, dat de Vereenighde Nederlanden geen Treves met den Vyandt dienen te maken.

N't Eerste Deel dan verklaert ende bewesen hebbende/ Datmen met den Koning van Spaignien geensints in Onderhandelinge behoort te treden: Ende in het Tweede Deel, Dat de Vereenighde Nederlanden nimmermeer eenige Vrede met den Koningh van Spaignien konnen/ mogen / noch behooren te maecken / soo wordter ghebraeght: oft niet beter waer / datmen dese felle Oorloge door een lange Treves ter neder leyde / dan datmen langher daer inne soude continueren: Te meer als ons eerlijcke en billijcke Conditien gebeuren mogen / ende dat wy in alles contentement hebben: Men verhaelt daer by aen d'een zijde hoe lieffelijck en soet de Vrede is: wat nut die ons soude in-brenghen: hoe dat wy soo wel by de voorgaende Treves ghevaren zijn: Mitsgaders dat wy niet eens aen't precijs onderhouden van dien behooren te twijffelen: Ende aen d'ander zijde de ellenden / en meserien van d'Oorloge: De dangereuse uytgangen en groote koste van dien: Ende de groote macht des Koninghs van Spaignien / ende sijnder Bontgenoten: Soeckende met alle 'tselfde niet anders / dan om ons te verbluffen/ verbaert te maecken / ende den Treves gelijck een ghe-schenck uyt den Hemel met uytgestrecte armen te doen omhelsen: Ondertusschen soo en bedencken sy niet/ dat sy in dat deel voor de welvaert ende behoudenisse des Koninghs van Spaignien / ende Paus van Romen / mitsgaders tegen de welvaert deser Landen / soo in't generael als particulier/ oock der goede Ingesetenen / ende tot onderdruckinghe der waerheyt arbeyden: Vrede is soet en lieffelijck / die dat ontkent/ die spreeckt de naeckte waerheyt tegen: Ick houde hem van alle Menschelijcke en Goddelijcke kennisse berooft / die de Vrede niet boven alle schatten deses Werelts en stelt: Maer te seggen dat wy suicx niet en doen blijcken / soo lange als wy den Treves / die ons nu wort aengeboden verwerpen / daer mede wort ons ongelijck gedaen:

Want ten is geen Vrede in der daedt en waerheyt die ons aengeboden wort/ maer veel eer groote onrust / bekommernisse / tweedracht / oneenigheyt en Oorlogh onder decksel of 'tkleedt van vrede: 'tIs maer een geschilderde en geveynsde Vrede ende geen oprechte/ die wy schuldigh zijn te schouwen/ jae daer vooren wy malkanderen trouwelijcken dienen te waerschouwen met aenwijsinge wat al bedrogh / valsheyt en quaet daer onder schuylt: Om 'twelcke dan te doen soo veel in my is/ soo bidde ick alle vrome en oprechte Liefhebbers / trouwe Nederlanders / ende Patriotten / datse dese naevolghende redenen wel willen examineren.

Ten eersten. Soo ben ick van die meeninge/ dewijle dat wy met den Koningh van Spaignien / nummermeer eenige Vrede en konnen/ mogen of behooren te maecken / gelijck in't Tweede Deel hier voor is aengewesen / dat wy oock dien volgens geen Treves met hem en dienen op te rechten: Want 'tis notoir ende alle luyden van verstandt bekent / dat den Treves is den eersten stap of trap nae de Vrede / een provisionele opschorsinge van Wapenen/ omme gedurende de selve by malkanderen te komen / ende de questie van d'Oorloge met woorden en redenen ter neer te leggen / ende die gemeynlijck tusschen strijdende partijen gemaeckt wort/ alsse beyde tot Vrede gesint zijn / ende datter noch by d'een noch by d'ander apparentie is met de Wapenen / maer wel met Onderhandelinge tot haer voornemen te komen.

Dit leeren ons d'exempelen die wy beleeft hebben/ ende die voor onsen tijt gebeurt zijn. Wy sullen dan die van andere Natien overslaen/ ende alleen verhalē 'tgunt onder ons voorgevallen is. Den Grave van Swartsenburch in't Jaer vijf-en-tseventigh van Keyserl. Majest. in Nederlandt gesonden zijnde / omme de aengevangen twist en Oorloge tusschen den Koningh van Spaignien en 'tmeerendeel der Nederlanden ter eenre / ende die van Hollandt en Zeelandt ter andere zijde ontstaen en aengevangen / door een t'samen-komste ter neder te leggen/ mitsgaders een goede vaste Vrede onder malkanderen op te rechten/ proponeerde om daer toe te komen, dattet gantsch noodigh waer, datter een Bestandt of Treves voor sekeren tijt tusschen partijen opgerecht wiert. In de Propositie van den Heere vander Horst/ tot bevorderinge van de voorgaende handelinge van Vrede / gedaen ende gepresenteert ter Vergaderinge van de Ho. Mo. Heeren Staten Generael den xij. January 1607. staen dese woorden: Hebben de selve hare Doorluchtige Hoogheden goet gevonden, my wederom herwaerts te schicken, aen V wer Mo. Ed. om de selve te kenne te geven hare voorige genegentheyt, ende hoe gaerne sy sagen, dat dese bloedige Oorloge, met een goeden en vasten Peys soude mogen ter neder geleyt worden: ofte soo 'tselve als noch niet gevoeghlick en konde geschieden, datmen met een goet Bestandt ende ophoudinge van Wapenen, voor seeckeren tijt, soo als uwe Mog. E. goet soude vinden, die saecke alleynskens daer toe soude bereyden. Item/ Puteanus seyt: Den Treves is den ingangh tot de Vrede. Item/ gelijck de Herbst aen de Lente hanght, alsoo

alsoo oock de Vrede aen den Treves. Desgelijcx alsser in't Jaer 1608. geen apparentie en was tot Vrede / ter saecke van 'twelcke in den Hage de Gecommitteerde des Koninghs en Staten lange by een hadden geweest / soo hebben de Ambassadeurs der Koningen en Vorsten die aldaer gebleven waren / seer gearbeydt op een Bestandt of Treves / ende onder andere de Heeren Staten die aengeprefen met dese woorden: Dat sy niet te twijffelen hadden, ofte uyt het Bestandt soude een vaste en eeuwige Vrede verrijsen. In de uytschrijvinge des Biddaghs van de Heeren Staten tot dancksegginge over't maecken en sluyten van de voorleden Treves van twaef Jaren / staen oock dese woorden: Daer uyt dat door de genade des Heeren Almachtigh te verhopen staet, te sullen volgen een Goddelicke, eerlicke, ende verseeckerde Peys. In de Procuratie van de Ertz-Hertogen Albertus ende Isabella ghepasseert binnen Brussel den 27. Januarij 1608. gegeven aen Ambrosius Spinola en anderen tot het maecken van den voorsz. Treves / worden oock dese woorden gevonden: Om eens te geraecken uyt dese langdurige ende schadelicke Oorloge, met de welcke (t'onsen grooten leetwesen) de Landen van herwaerts over soo veel jaren overlast ende beswaert zijn geweest, soo heeft het onsen goeden God belieft te bewegen ende te bestieren eenige goede Persoonen (begeerigh ende genegen tot den welstandt ende vorderinge der Christenheyt) om te beneerstighen eenen toegangh ende openinghe van eenen Vrede, langhdurigh Bestandt ofte stilstandt van Wapenen voor veele Iaren, om alsoo ende by dien middel de voorseyde Provintien eens te brengen tot haer oude ende gewoonlicke ruste, heerlickheyt ende voorspoet &c. Ende in't Placcaet gemaeckt ende gestatueert by de voorsz. Ertz-Hertogen / tegen het disputeren ende debatteren ter saecke van de Religie etc. gegeven binnen Brussel den derthienden dagh der Maent van Julio in't Jaer ons Heeren 1609. staen oock dese woorden: Alsoo om t'onderhouden het Bestandt by ons met de Provintien van Hollandt, Zeelandt en andere gemaeckt, ende des te gevoeghlijcker die gemeyne saecken te vorderen ende te schicken, tot eenen vasten ende gedurigen Vrede, van noode is tusschen de Ondersaten van d'eene, ende d'andere zijde, te voeden alle goede eendrachtigheyt ende corresfpondentie &c.

Dewijle dattet dan niet dan al te waer is / gelijck oock de Ed. Mo. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt in haren Brief van den 22. April 1609. aengaende het publiceren des Biddaghs gehouden den 6. Mey verklaren / dat de Vrede is de eenige uytkomste diemen van de langhdurige Oorloge met gedult te verwachten heeft. Ende dat wy met den Koningh van Spaignien nummermeer eenige Vrede konnen / mogen of behooren te maecken / als zijnde onmogelijck by Tractaet een goede vaste en oprechte Vrede met hem te treffen / gelijck by't voorgaende Tweede Tractaet naecktelijck is aengewesen / soo volght dan nootsaeckelijck / dat wy 'tmiddel van dien / namentlijck den Treves als onnut ende buyten propoost oock dienen te verwerpen: Want alst my schadelijck soude zijn of teenemael ongeraden tot Amsterdam te zijn / soo ist immers onnoodigh jae ongeraden een wagen te huren ende derwaerts te rijden.

 Hier

Hier op ſoude nu yemandt mogen vragen / konnen noch en mogen wy met den Koningh van Spaignien immermeer eenige Vrede maken / waerom dat de Heeren Staten in't Jaer 1608. dan een Treves als zijnde 'tmiddel van dien met den Vyandt hebben opgerecht? Den ſelven antwoorde ick: Dat de Heeren ſulcx hebben gedaen Op hope dat daer uyt ſoude volghen eenen Goddelijcke / eerlijcke ende verſeeckerde Pays / met de behoudeniſſe van de Vrydom / Gherechtigheden ende Privilegien der Landen: Ter ſaecke van 'twelcke ſy oock de Gemeynten alomme dede vermanen ſijne Goddelijcke Majeſteyt vierighlijcken te bidden / den gewenſchten Peys te verleenen / als by haren Brief van den 22. April hier voorgenoemt is te ſien: Op hope (ſeg ick) hebben ſy dat gedaen / dat haer 'tgewenſchte Heyl daer uyt ſoude voort komen / als wetende dat God uyt het licht duyſterniſſe / ende uyt de duyſterniſſe 'tlicht kan ſcheppen: Item ſy deden ſulcx op't inſtantelijck aenhouden van de Heeren Ambaſſadeurs van Vranckrijck, Groot Britaigne ende andere Potentaten, die ſulcx ernſtlijck aen de Heeren Staten Generael / uyt den naem van haer Meeſters verſochten: Sijnde deſe Landen door veel ende meenighvuldige aſſiſtentien van alle deſelve in d'Oorloge genoten / als onderlinge verplichteniſſe of confederatien met de ſelve opgerecht / ende door der ſelver particulier intereſt by onſe Oorloge / ſoo veel of verde aen de ſelve geobligeert / dat wy op haer ernſtlijck verſoeck die niet wel konden af ſlaen. Eyntlijck ſoo hebben wy den ſelfden Treves gemaeckt en aengegaen, in't regard van verſcheyde conſideratien, als namentlijck: Op hope van gedurende de ſelve onſe ſchulden te betalen / alle diſordre te reformeren / goede en vaſte wetten te maken / meerder aenſien en macht te bekomen / d'inkomſte der Landen te vergrooten / meerder alliantien te maecken / te beter onſe Vrienden en Bontgenoten te helpen / de commertie ende conſequentelijck de welvaert van't Landt uyt te breyden / ende eyntlijck omme alle Koningen / Princen en Potentaten van Europa metter daedt te betoonen / dat wy niet meer ter herten en nemen dan de Vrede / ende gheenſints van die meeninge en zijn / gelijck den Koningh ons over al hadde afgeſchildert / dat wy luſt en behagen in d'Oorloge ſcheppen / ende nummermeer daer uyt dachten te ſcheyden: Alle het welcke genoeghſaem is te ſien uyt de Oratien / Redenen / Inductien / ende Remonſtrantien die de voorſeyde Ambaſſadeurs van tijt tot tijt / de Heeren Staten Generael tot bevorderinge van den voorſeyden Treves hebben voorghehouden / ende onder andere met deſe woorden: Waert nu ſoo (ſeyden ſy) dat ghy (meenende de Heeren Staten) tot ſoo grooten geluck als daer is den Vrede niet en konde verſtaen, dat dan ten minſten Beſtandt voor een langen tijt mochte gemaeckt werden. Wy achten het ſoo profijtelijck, jae noodigh voor u lieden van de Wapenen te vieren, als het ſchadelijck en verderffelijck is de Oorloge te continueren, ende daerom raden wy u gantſchelijck dat ghy dit niet en wilt af ſlaen. Ende iſt dat den Koningh van Spaignien die verwerpt, ſoo ſal als dan u weder keeren tot de Wapenen op vaſter grondt van gherechtigheyt ghefondeert werden, ende de genegentheden ende dienſten

onser Vorsten, waer mede sy gearbeydt hebben dese langhdurigen brandt der Oorloge te blusschen, sullen klaerder blijcken. Alsoo sal't geschieden dat sy soo veel te vieriger sullen gemoedt werden, om uwe saecke met macht ende bystandt te verlichten: Gelijck als ghy ter contrarie hun rechtveerdige oorsaecke sout geven om tegens u te vergrammen, waert dat ghy obstinatelijck by uwe stijf-sinnigheyt wilde blijven, ende nae geen profijtelijcken noch wijsen raedt luysteren: By gelegentheyt van Bestandt sult ghy in uwe saecken ende middelen konnen voorsien, uwe Schulden betalen ende af doen, uwe Republijcke met goede Wetten ende Ordonnantien regeeren ende mate stellen: Onse Meesters oordeelen gantschelijck de Treves soo bequaem ende profijtelijck te wesen voor dese Provintien, soo om haren Staet te onderhouden, als om de eere van hare heerschappije te vermeerderen, Sy sijn te seer conscientieus in de gerechtigheyt te oeffenen, te groote Liefhebbers van Vrede en Eendracht, dan dat sy uyt geneuchten uwe Tweedracht ende Oorloge souden willen voeden, tot de welcke de onverwinnelijcke noot wettelijcke oorsaecke heeft gegeven, de welcke sal ophouden ende uwe sake van alle rechtvaerdige beschermige ontbloot werden, ist dat ghy de Ruste ende Vrede, die u nu van God wert aengeboden, sult afgeslagen hebben. Dewijle nu de Heeren Staten van de Majesteyten van Vranckrijck en Engelandt tot geenen nieuwen Treves worden aengepordt / dat oock hare goede hope van de voorgaende gemist is / ende dattet notoir is / dat den Treves de Vereenighde Landen op't hooghste schadelijck ende verderffelijck is / gelijck by't volgende sal blijcken / soo en ist daerom oock gantsch niet geraden die aen te gaen / maer voor 'tbeste die te vlieden.

Ten tweeden. Wy hebben hier vooren in't Tweede Deel geseght / ende oock klaerlijck aengewesen / dat den Spaenschen Koningh noch trou / noch oprechtigheyt is toe te schrijven / Maer ter contrarie alle bedrogh en valschheyt / jae dat hy sijn Kroon en Scepter met meyneedigheyt / ontrou ende verbondt-breeckingh tot veel en verscheyde tijden bevleckt heeft: soo en konnen noch en mogen wy dan oock soo weynigh Treves als Vrede met hem maecken. De natuerlijcke reden leert / de H. Schrift vermaent ende de experientie bevestight ons / oock alsulcke Menschen te vlieden / ende met de selve geenderhande Contract / Alliantie ofte Verbintenisse aen te gaen. Soo weynigh als wy dan een Lichtmis / op wiens woordt / handt en belofte niet en is te staen / onse goederen of gelden mogen betrouwen / even soo weynigh mogen wy oock met den Koningh van Spaignien Vrede ofte Treves maecken: Jae soo weynigh al wy (segh ick) met een openbaer Roover en Moordenaer op sijn woordt ende toeseggingе alleen langhs het veldt mogen gaen / ofte by hem logeren / even soo weynigh mogen wy Treves met hem maecken: Sijnde niet als al te waerachtigh dat hy den Treves soo haest en ras sal breecken als hy occasie ende gelegentheyt siet om ons t'overvallen / ende een doodt-steecke te geven. Doch ick weet dat hier op sal geseyt werden: Dat wy gelijck in den voorgaenden Treves wederom wel goede sorge daer voor sullen dragen /

dat sulx

dat sulcx niet en geschiedt: Dan ick antwoorde daer op / dat sulcx niet vast en gaet / want wat doen niet geschiedt is / kan nu geschieden / wat hy doen niet gedaen heeft kan hy nu doen: Wy moeten't vastelijck daer voor houden dat hy d'occasie noch niet schoon genoegh daer toe gesien ende daerom alleen gelaten heeft: Ten is oock niet geseyt dat hy sulcx niet gedaen soude hebben / hadt den brandt van de Inlantsche twist in tijts niet geblust geweest: Ende dat hy by diergelijcke gelegentheyt (die apparent weer staen voor te vallen) op sijn contract sal dencken / maer veel meer / dat hy dat achter de banck sal werpen / ende ons op het lijf vallen. Hierenboven vrage ick / sullen niet ghestadigh alle de Spaensche / Poortegiesche ende Italiaensche havens vol zijn van onse schepen ende Koopmanschappen? soo haest als wy wederom Treves met den Koningh van Spaignien sullen hebben gemaeckt? Sullen de Packhuysen al daer oock niet terstondt ende gestadigh vol Hollantsche goederen leggen / ende d'Inwoonders met millioenen aen onse Ingesetenen schuldigh zijn? Kan den Koningh van Spaignien niet alst hem gelieft alle de selve Schepen / Schulden en Koopmanschappen aenslaen ende confisqueren / ofte ten minsten soo veel daer van alst hem gelieft? gelijck wy dat dickwils gesien hebben: Waer't dan niet beter om alle die perijckelen t'ontgaen / datmen geen Treves met den Koningh van Spaignien en maeckte?

Hier op salmen antwoorden / Dat den Koningh voor alle 'tselve ons volkomen verseeckeringhe sal gheven: Maer ey lieve / laet ons hier oock wat van spreecken / ende die saecke wat naerder ondertasten: Sal den Keyser daer borge voor blijven? Neen hy / want die weet seer wel dat den Koningh by occasie sulcx niet en sal naelaten te doen: Ofte soo hy sich daer toe presenteert / sullen wy ofte onse Ingesetenen met hem te vreden zijn? Voorwaer neen / eensdeels om dat hy niet machtigh is ons te helpen of onse schade te vergoede / anderdeels alwaert dat hy de macht of middelen daer toe hadde / dat hy't niet sal willen doen / als sijnde onsen heymelijcken Vyandt / ende des Koninghs van Spaigniens Vriendt ende Bontgenoot: De Catholijcke Ligue moeten wy in gelijcken graedt stellen / ende daer van glooven datse niet tegenstaende haer beloften / den Koningh van Spaignien om ons te bedriegen alle hulpe sal doen. De Paus dient ons soo weynigh als de twee voorgaende / ten ware dat wy daer mede alleen te vrede waren / dat hy het Tractaet van Treves approbeerde / met verklaringe dat die oude regel van geen geloove den Ketters te houden, in desen gevalle niet en kan plaets hebben / voorwaer een fraeye verseeckeringhe! Maer of schoon den tegenwoordige Paus 'tselfde dede / wie sal ons verseeckeren dat sijnen naevolger van de selve meyninge blijven sal? kan hy niet seggen mijnen Voorsaet heeft gedoolt / ick hebbe de macht om te breecken / als onbondigh ende krachteloos alles wat tegen de Catholijcke Religie gedaen is: Ende genomen dat oock de volgende Pausen sulcx niet en seyden / Kan niet den Koningh van Spaignien selfs sustineren dat hy uyt wichtige redenen hem selfs als een Souverain Monarch

die geen

die geen Over-richter en kent van sijne Contracten kan ontlasten en dispenseren/ nae den Regel van Doctor Ayala in't Tweede Deel gemelt/ gelijck in der daedt de overledenen Koningen voor desen haer Contracten van Peys meenighmael gebroken hebben/ ende onder anderen oock die/ die met de Negotianten gemaeckt waren / Behalven dat hy selfs sijn eygen Koopluyden met millioenen afgheperst ende ontrocken heeft.

Soo veel de Borchtocht van d'andere Potentaten belanght / 'tis sottigheyt eens te dencken dat eenige van dien onsenthalven Oorlogh met den Koningh van Spaignien sullen aenvangen / niemandt hinckt aen een ander mans seer / 'tongemack / die kosten / ende de moeyten des Oorloghs sijn soo groot/ datse niemandt ter liefde ende profijt van vreemden wil aenvaerden / jae men schroomt daer inne te treden/ oock wanneermen sijn eygen leet wreecken sal: Ock al hadden sy de wille/ soo en isser niemandt die de macht heeft om ons in alsulcke gelegentheyt uyt de handen des Koninghs van Spaignien wederom te verlossen: 't Is oock malligheyt eens te dencken dat yemandt van de haren onse Schaden van Schepen / Schulden en Koopmanschappen in Spaignien geleden / soude willen opleggen ende betalen: Sy hebben haer peninghen selfs van doen/ ende sullen ons maer goede woorden geven / als wy verongelijckt zijnde haer daer over aenspreecken: Sy sullen ons wel belooven aen den Koningh van Spaignien sulcx te remonstreren/ ende oock wel brieven van recommandatie geven/ maer die sullen even soo veel krachts hebben als onse eygen petitien/ te meer om dat wy van de principaelste selfs grossetijck verkort zijn/ soo dat het maer enckel sottigheyt ende verquistinge van meer gelts sal zijn/ langs dien wegh restitutie te soecken: Doch laet ons dit noch wat naerder examineren. Siet aen d'Articulen van Peys / tusschen den Koningh van Vranckrijck ende Spaignien i'nt Jaer 1598. opgerecht: Hebben niet de Spaensche met inneminge der Rijcx-Steden/ met overvallinge van de Cleefsche ende andere Naburen Landen/ met rooven/ plonderen / ende duysent-derley moetwillen de selve grosselijck ingebroken? Nochtans en wil Vranckrijck om dier Landen wille geenen nieuwen Oorlogh beginnen. Siet aen d'exempel van de Koninginne Elisabeth/ hoe wel de Koningh van Spaignien nae haer Kroon / lijf/ leven/ met gewelt/ verraedt/ gift/ en meenigerley practijcken getracht heeft / hoe ongenegen dat sy nochtans altoos geweest is/ den selven met een offensif Oorlogh recht aen te tasten / niet tegenstaende dat sy met hulpe van dese Landen / ende dien volgens met halve kosten sulcx hadt konnen doen: Heeft den tegenwoordige Koningh Carolus die van Rochel oock wel konden helpen? nae dat hy al gantsch genegen ende geresolveert was / oock verscheyde groote Armaden tot dien eynde uytgerust hadde/ om haer te helpen. Wat salmen dan hier uyt besluyten? niet anders / dan datter niemandt in de Werelt is van macht en wille om onse borge te zijn. Hierenboven gedenckt ons noch seer wel/ dat de Koningen van Vranckrijck ende Engelandt ons borgh zijn ge-

 bleven/

bleven / dat den Koningh van Spaignien den voorgaende Treves punctuelijck en regieuselijck in alle deelen soude onderhouden: Maer wat heeft ons dat gebaet? Heeft den Koningh van Spaignien daerom wel gelaten ons Schepen in Spaignien gedurende den voorgaenden Treves te arresteren? de selve jaer en dagh in sijnen dienst te gebruycken / tot dat alles versleten / geconsumeert ende verrot was / ende sonder gelt en betalinge wech te senden? Mitsgaders onse Koopmanschappen / Schepen en Schulden tegen recht en reden onder hem te trecken? Ick vrage nu wat heeft ons dese borchtochte ghebaet? Sullen wy ons met de selve wederom moeten laten contenteren als die daer toe versocht worden / ende daer toe willigh zijn? Ick oordeele geensints / ten zy dat sy eerst en al voozen onse gelede schaden van den voorgaenden Treves / die nae de beste gissinge ontrent hondert tonnen Gouts bedraeght / ons op-leggen en betalen / ende speciale beloften doen / ons / onse toekomende schade promptelijck op te leggen / gelijck dat oock meer als reden is.

Ende noch sijn wy niet verseeckert / dat de genoemde Majesteyten / Borge voor dese Treves sullen willen zijn / maer veel eer is te achten datse sulcx weygeren sullen: Gemerckt dat haer niet onbekent en is / dat den Spaigniaert d'Onderdanen van dese Landen grof en groot sal verongelijcken / gelijck hy in den voorgaenden Treves sulcx alreede heeft begonnen te doen. 't Welcke oock de Heeren Staten Generael 'tselfde den Ertz-Hertoge tot verscheyde malen / als oock aen Peckius des selven Gesant geklaeght hebben: Behalven oock daerom / dat sy ons desen Treves niet op en dringen / gelijck sy den voorgaenden deden / gelijck hier voozen dat aengewesen is: Ick late noch staen datse haer schadelijck sal zijn / als in't volgende sal blijcken.

De Borchtochte van Koningen en Potentaten dan niet suffisant noch practicabel zijnde / wat ander verseeckeringe kan den Koningh van Spaignien ons geven? dat hy den Treves in alle poincten precyselijck sal onderhouden ende doen onderhouden? Ick wenschte dat my yemandt hier op van wegen den Koningh van Spaignien wilde antwoorden. Men seght / dat hy eenige Steden daer onder sal verbinden; 'tis wat liefs! Wie is soo slecht dat hy dencken darf / datmen ons die in handen sal stellen? Den Koningh sal seggen als wy die eyschen / dat hy ons soo weynigh vertrout als wy hem / jae sal wel eenige plaetsen tot sijnder verseeckeringe van ons durven eyschen / ofte ten minste demolitie van eenige van onse beste Frontieren / uyt de welcke wy hem groote schade konnen doen: Ende ghenomen hy gaf ons een Stadt twee ofte drie in handen / als Lingen / Berck ende Breda / drie plaetsen daer hy maer groote kost van heeft / ende als wy willen niet houden en kan / sullen wy dan al bewaert zijn? gantsch niet: 'tsal hem op een ofte twee plaetsen niet eens aen komen te vermeesteren / als hy maer sijn slagh siet / ende sijn naet soo van binnen genaeyt heeft / dat hy ons met een steeck 'thert kan af steecken / dat is / als hy door sijn practijcken ons tegen malkanderen in twist geset sal hebben / ende daer op

occasie

occasie gekregen / met een Leger sonder tegenstandt in't midde van't Landt te trecken / ofte de humeuren daer toe gedisponeert heeft / dat d'een of d'ander party hem selfs in roept: Offer dan op de Frontieren thien of twaelf Steden leggen / als hy meester van binnen is / dat sal even veel zijn. Ende genomen des Koninghs desseinen van ons in dier voegen te over-rompelen / gelucken niet soo hy't gaerne sagh / te weten niet in't geheel maer ten deele / wat sal ons de verseeckeringe van die Steden dan baten? als hy daer tegens twee of drie-mael meer plaetse van d'onse door bedrogh en valsheyt bemachtight sal hebben? Ende genomen dat den Koningh hier te Lande geen kans en siet sijn desseinen of quade practijcken in't werck te leggen / maer dat hy in Spaignien d'Ingesetenen van dese Landen als hier voozen geseght verongelijckt / wat raedt? hoe sullen wy aen die Steden die hy ons tot onder-pandt sal gegeven hebben / ons garant vinden? De Huysen daer in staende komen particulieren toe / des Koninghs inkomsten sullen niet suffisant zijn het thiende-part te betalen / ende al houden de Heeren Staten die als verbeurt / meent yemandt wel / dat sy eenen ygelijck sijn gelede schade sullen opleggen en vergoeden / ende sulcx op die panden verschieten? ick soude selfs de Heeren Staten dat niet raden. Ick en achte oock niet datter yemandt soo sot is / die sich voozen laet staen dat de Heeren Staten over alsulcke quade procedu-ren des Koninghs in Spaignien / hier in Nederlandt Oorloge sullen aennemen: En behalven dattet selfde by eygen stipulatie in't Contract wel expressel ijck sal verboden werden / soo en soudet even-wel de Heeren Staten oock niet geraden zijn. Argo dan / soo en kan den Koning geen suffisante borge stellen / den Staet van't Landt ende de Kooplieden genoegh zijnde / dat hy den Treves precisel ijck in alle poincten sal onderhouden / 'twelcke nochtans soo noodigh is / dat wy sonder de selve geensints met hem Treves en mogen maken: Want soo wy dat doen sonder goede Borge en de voorige schade vergoet te hebben / och wat ellendigen staet is die van onses Koopluyden! Wat alle schaden en verliesen staen haer over't hooft? Ja met millionen sal hy haer verongelijcken / ende sal hy noch al pretexten weten te vindē om sich tegen de Heeren Staten arkacx te excuseren / ende dicmael sich houden als of hyt genomen sal betalen / eñ ondertusschē dat niet eens in sinne hebben.

Eenige geven voor: dat de Staten Generael / Raed van Staten / ende de Staten van particuliere Provintien / ende daer beneffens oock de Vroetschappen of respective Steden aen d'andere zijde / boven de verseeckeringe van Steden / borge sullen blijven / eñ alle t'samen sweeren / dat den Koningh van Spaignien den Treves religieusel ijck in alle poincten sal onderhouden: Dan daer op dient voor antwoordt: dat sulcx wel wat lijckt of schijn heeft / maer in der daet niet anders is / dan een schaduwe sonder wesen: Want te dencken dat de voornoemde Heeren / den Koningh van Spaignien sullen executeren / als die sijn Contract trouloosel ick komt te breken / is enckel raserny: Waer mede sullen zyt doen? die noch macht van Soldaten / noch middelen van

haer selven hebben/ een jaer lang vijf-en-twintigh duysent Mannen te onderhouden: Is dit niet een fraye verseeckeringe of Borchtocht? Ende wie isser onder ons soo slecht / die niet en weet dat het meestendeel van de Heeren die tegenwoordigh ginder in Regieringe sitten/ partiale vyanden van onsen Staet/ jae van de Nederlanden in't Generael ofter haerder Privilegien / Rechten / Wetten / en Welvaert in't bysonder / voorts Gespaigniolifeerde ende Jesuijtsche persoonen zijn? Wie en kent die gasten niet? de Spaigniaerden seggen selfs / Flaminco Spanjolisado es Diablo carnado, oft oock wel/ Flaminco ladino es Diablo fino. Willende daer mede te kennen geven/ dat alsulcke Nederlanders oprechte boeven/ jae vleeschelijcke Duyvels zijn / geen geloof meriterende: Sullen wy nu alsulcke persoonen tot Borge nemen / die over ons ongeval lachen / ende alle neerstigheyt daer toe aenwenden sullen/ als geheel Spaensche Creaturen zijnde / soo ist ellendigh met ons gestelt: Wy hebben immers oock in't Jaer 1584 bevonden dat alle de Walsche Provintien haer hooft aen meyneedigheyt hebben gebonden/ ende by ons voor ontrou ende eerloose Verbondt-breeckers tot op desen huydigen dagh moeten gehouden worden/ want sy en hebben niet alleen haer Contract tot Gent solemnelijck met ons gemaeckt en besworen / mitsgaders de naerder Unie onder de gesamentlijcke Provintien opgerecht/ troulooselijck gebroken / maer noch daerenboven met den Prins van Parma een nieu Contract gemaeckt tegen ons/ ende veel andere Provintien hare Bontgenoten: Meriteren nu dese Staten en Provintien by ons geloove te hebben? Ick meen neen: Wat nu de Brabanders ende Vlamingen aengaen / 'tis te beduchten dat sy/ gelijck oock alle andere/ ons antwoorden sullen / soo wanneer den Koningh sijn Contract komt te breecken/ gelijck den Bisschop van Utrecht de goede Borgers van Mechelen antwoorde / doense hem quamen klagen dat Don Johan een van haer Mede-borgers / tegen den Teneur van de Pacificatie van Gent en eeuwigh Edict / beyde by hem gesworen hadde laten ombrengen / namentlijck: Dat hy niet en konde bevinde dat Don Iohan tegen sijn Eedt en Belofte gehandelt hadde. Want wy leven tegenwoordigh (God beter) in alsulcken boosen Euwe/ datmen de sterckste het meeste gelijck geeft ende het recht toewijst: Doch laet het ons op't alderbeste nemen: Genomen de Staten van d'andere Provintien verstonden met ons/ dat den Koningh van Spaignien sijn Contract met ons gemaeckt trouloos hadt gebroken / ende sy sagen ons daer over in swarigheyt geraeckt/ meent yemandt nu wel ter goeder trouwe dat sy de Wapenen met ons tegen Spaignien sullen aennemen? Sijnde alle hare principale Steden met Spaens Garnisoen beset? Meent ghy (vraegh ick) datter yemandt onder haer wel soo stout sal durven zijn / van nae Spaignien te gaen en den Koningh sijn trouloosigheyt te verwijten? Ick meen wel neen: Ende of sulcx al geschiede/ is haer macht suffisant ons te helpen? Ende in kas dat den Koningh d'onderdanen van dese Landen / gelijck als ten tijde van d'andere Treves is geschiedt / groffelijck komt te verongelijcken / sullen wy

len wy aen de genoemde Staten en Steden suffisante borge hebben/ en gelooven datse precieselijck onse schaden sullen op leggen en betalen? Ick houde die voor half geck die sulcx denckt: Ende die hem inbeeldt datse den Koningh daer toe sullen en konnen houden/ die houde ick voor heel mal. Ende die daer presumeert dat wy ter saecke van schade onder Koopliedē/ Oorloge sullen aennemen met d'andere Provintien/ om daer door de geleden schade te recouvreren/ die acht ick dat niet wel by sijn sinnen is. Staende ten overvloet hier noch dit te considereren/ by aldien dat wy ons met d'onderteekeninge of de beloften der voorsz. Staten ende Vroetschappen van d'andere Provintien ende verpandinge van eenige Steden wel verseeckert houden (gelijck wy nochtans geensints mogen doen) dat dan de Gemeente hier te Lande gestadigh roepen sal/ Sijn wy verseeckert van den Koningh, soo ist dan onnoodigh meer Schattinge te geven, ofte eenigh groot getal Krijghs-volck te houden, of meer Krijghs-onkosten te doen, Maer wat schadelijcke peste onder ons dat zijn sal/ gheef ick alle verstandige te bedencken. Alle 'twelcke dan wel geconsidereert zijnde/ salmen bevinden dattet veel beter is geen Treves met den Koningh te maecken/ want daer mede salmen de ghemoveerde swarigheden voorgekomen/ ende de klippen schouwen daer ons Schip lichtelijck op stooten en barsten sou.

Ten derden. Alle die gene de welcke met een wackere ooge de tijden en saysoenen wel geobserveert hebben/ in de welcke den Koningh van Spaignien heftigh en sterck op Onderhandelinghe van Treves of Vrede met ons heeft aen doen houden/ sullen alle gelijckelijck toestemmen eñ bekennen/ dat hy onder andere tot den Treves gesint is ende die in-gaet. I. Op dat hy sijn Onderdanen van d'andere Provintien/ sijnde d'Oorloge moede/ ende by kans half tot disperatie gebracht/ daer deur wederom in stilte mochte brengen/ hebbende in't Jaer 76. geleert sulcx wel in recommandatie te houden. II. Om ondertusschen sijn adem te verhalen ende ordre in sijn saecken te stellen/ als/ door d'Oorloge alle sijn schatten uytgeput/ Finantien bedorven ende Credit verlooren zijnde. III. Item/ omme sijn ghemeene Krijghs-ordren gedurende de selve te reformeren/ ofte ordre onder sijn Militie te stellen/ sijnde de selve door quade betalinge uyt alle goede discipline vervallen/ ende genegen tot mutinatie ende alle insolentie. IV. Eyntlijck om door den Treves eenige groote Resolutien by ons alreede genomen/ of op't poinct van te nemen/ om te stooten ende sijnen Staet interim daer tegens te verseeckeren/ ende de selve vast te stellen: ende dit betuygen dese naevolgende Exempelen. De Heeren Staten Generael ende Prins Mauritius sonden Graef Philips van Nassouwen in't beginsel des Jaers 1593. met ontrent vier duysent Mannen soo te voet als te Paert nae Lutzenborgh/ ende verbranden en plonderde/ aldaer gelijck oock in't landt van Limborgh veel Plaetsen/ Huysen en Dorpen/ stellende de selve meest alle op contrebutie: Sy belegeren ende winnen oock dat Jaer de Stadt van Geertruydenbergh/ ende dat

in't geſichte van des Koninghs Leger/ die by alle middelen hadde geſocht die Stadt te ontſetten maer te vergeefs: Sy fortificeerden Bellingwolde ende 't Fort de Bourtange: Conſumeren ende ſlaen meeſt het heele Leger van Verdugo: Sy ſloegen oock vier hondert Paerden van den Vyandt/ ende belettede hem de Schanſſe van Creveceur te belegeren/ jae dreven hem met Force van daer: Sy vallen in't Land van Waes/ ende namen in de Schanſſen van St. Jacob en St. Jan ten Steene/ ſlaende ende verjagende haren Vyandt ende af-loopende dat gantſche Landt/ daer uyt halende wel duyſent Hooren-beeſten ende drie duyſent Schapen/ ſtellende met eene het Landt daer ontrent op Contrebutie voor groote ſomme te Maent: Ende mutineerde op verſcheyde plaetſen dat Jaer door gebreck van gelt des Koninghs Soldaten/ als namentlijck de Spaigniaerden in Artoys/ innemende het Stedeken St. Paul 'twelcke ſy ſterckten/ van waer ſy alle des Koninghs eygen Landen ende Onderſaten daer rontomme Brantſchatten op groote ſommen/ die ſy dagelijcx dwongen haer op te brengen/ plunderden oock Graef Carels Huys ende Huyſraet/ ſijn Silverwerck ende Bedden/ bedwingende hem met de Walen te vluchten/ ende duerde dit meer dan een jaer: Diergelijcke deden oock de Italianen ende Walen in Henegouwe/ haer ſterck houdende tot Pont ſur Chambre, van waer ſy rontomme het Landt dwongen haer op te brengen alle dage negen hondert gulden: 't Garniſoen van Rijnberck mutineerde van gelijcke: Eñ in't leſte van't jaer dede Graef Philips van Naſſouwen eenen Cours in't Landt van Limborch/ doende groote ſchade met branden als anderſints/ ende verſtroyde oock de Heeren Staten veel vergaderingen van Krijgſvolck dat uyt Duytſchlandt eñ Italien op haer Monſter-plaetſen heenen trock. In't jaer 1594. ontſettede Prins Maurits Coevoorden/ belegerde eñ won de ſtercke ende machtige Stadt van Groningen: Ende des Koninghs Italiaenſch Krijgſvolck ſoo te Voet als te Paerde waren meeſt gemutineert in Braband/ Brantſchattende ſelve tot de poorten van Bruſſel: Behalven dat het Spaenſch Krijghſvolck dat tegen die van Kamerick ſoude gebruyckt werden/ 't Landt van Henegouwe en Artoys heel af gegeten ende den Lantman verjaegt heeft/ ſijnde de ſchade die ſy deden ongeloovelijck/ want ſy verbrande ende liepen af Dorpen/ Kloosteren en Huyſen/ dat den Lantman met Familie ende Beeſten haer al moſten in de Steden begeven. Hier uyt ontſtondt groote onluſt/ twiſt en oneenigheyt tuſſchen de verheerde Nederlanden ende des Koninghs Officieren/ die ſoo hoogh liep en groot wiert/ dat het niet veel en ſcheelde of de ſelve ſoude de Regieringe ſelf in handen genomen/ ende conſequentlijck met ons vereenight hebben/ gelijck dat genoeghſaem is te ſien uyt de redenen van den Hertogh van Arſchot gedaen/ uyt den naem van alle de Staten van d'andere Provintien in vollen Raedt aen Ertz-Hertoge Erneſtus/ die onlanghs te vooren uyt Spaignien tot Bruſſel was gekomen. Verhalende den generalen noot, ende hoe nootſakelick het ware dat ſijn Hoogheyt een haeſtige medecijne tot haer quaet aenbrochte, ende dat om

verſcheyde

verscheyde respecten gheen tijt meer langer verlooren diende: Sy hadden over lange verstaen den goeden wille van sijn Majesteyt, en soude alle de Werelt kenbaer zijn, soo sy eens mochten voelen 'tselfde metter daedt, de welcke scheen sijn Hoogheyt ware geneyght haer eens te toonen, bykans te late, als 'tLandt gereet was om te revolteren: Sy hadden over lange geklaeght ende vertoont haren jammerlijcken noot aen sijn Majesteyt, die gehouden ware by het naturelicke recht haer te verhooren, ende sijn Ondersaten te bewaren: Soo haer roepen ende klagen van sijn Majest. niet konde gehoort werden om de wijtheyt des weeghs, ende soo sijn Hoogheyt niet en konde ordre stellen tegen een nieuw quaet dat haer dubbelfout meer dreyghde dan de voorgaende, soo waren sy gedwongen selve ordre te stellen, om niet te toonen dat sy minder soude zijn dan eenen Eertworm, die hem vertreden siende aen d'een zijde, recht hem op aen de ander zijde, ende sochte hem te wreecken tegen die hem perste. Ende als sy sulcx soude hebben volbrocht, sy souden dan sulcken reden van haer daedt geven aen sijn Majesteyt (haer onderworpende ten oordeel van't Christendom, ende die tot getuygen nemende) soo dat haer niemandt sal konnen beschuldigen, dan dat sy maer gedaen hadden, 'tgeene dat noot ende nature haer leerde, ende dat sy voorgenomen hadden 'tselfde metter daedt te bewijsen, soo van die vergaderinge haer geen hulpe te verwachten stonde &c. Ende als hy dit seer tierlijck ende welsprekende uytgesproken hadde/ riepen alle de Geestelijcke luyden uyt Amen, ende dat ware haer voornemen, ende dattet meer dan tijt was, het welcke oock toestemden veel Graven/ Heeren ende Edelen die daer present waren.

Den Koningh van Spaignien dit alles wel considererende/ ende verstaende de groote gereetschappen die de Vereenighde Nederlanden maeckte/ om haer Victorie te vervolgen / heeft dan om de selve daer inne te stuyten / mitsgaders sijn Nederlanden in stilte te brengen / sijn adem te verhalen/ Finantie te redresseren / Credit te versterken ende Krijghs-ordre te reformeren / noodigh gheacht te versoecken om in Onderhandelinge met ons te komen om te sien ofmen de Vrede konde treffen / ende soo die niet vallen wilde datmen dan een Treves soude maecken/ af-sendende tot dien eynde Doctor Liesvelt ende den Raetsheer Maes aen de Heeren Staten Generael ende sijn Excell. Prins Maurits in't beginsel des Jaers 1595.

'tSelfde is mede te sien uyt den Brief Iusti Lisij ter selfder tijt aen een groot Heer geschreven / daer hy seyt: Al ist dat daer niet anders uyt het Bestandt en volght dan een adem-halinge ende verpoosinge, dat sal ons al veel profiteren, ende die hebben wy oock van doen. Soo wy de gemeene Regieringe of Krijghs-ordren willen reformeren (ende dat moeten wy wel doen, soo wy anders willen dat onsen Koningh blijve regeeren) dat en sal niet bequamelick noch oock haest konnen geschieden gedurende d'Oorloge. 'tMisbruyck der Vryheyt is te verre ingebroken de onordentlickheyt ende gebreecken, welcke daer de alderbeste ende aldermachtighste Staten ende Koningen konnen te gronde verderven: Dat d'onse hier toe willen verstaen dat wensche ick van herten, want dit sijn de Pilaren eñ Fondamenten van alle Staten.

Gelijck oock uyt den Brief van Iohan Baptista de Taffis, Raed van State

State des Koninghs van Spaignien tot Brussel ter selver tijt mede aen sijn Majesteyt geschreven/ daer hy seyt: Op het poinct van Bestandt, mochtmen oock dat bemercken, beneffens 'tgene dat verhaelt is, te weten of het geraden ware met de Rebellen in een Bestandt te treden, soo verre als den Vrede-handel niet getroffen worde, gelijckmen met andere ordinarisse Vyanden gewoonlick is te doen, op eenen seeckeren tijt ende seeckere bestemde Voorwaerden ende Bespreken ende met seeckerheyt te geven, als dat wy van wegen der onkosten den adem mochten verhalen. Ende op een ander plaets in den selven Brief seyt hy: De oorsaecke die my daer toe beweget heeft, is ten eersten dat uwer Majesteyt saecken nootwendelick eenen Stilstandt van desen Inheemschen Krijgh vereysschen. Item / Dat de Nederlanden noch sittende onder des Koninghs ghehoorsaemheyt grooten lust hebben om eens van d'Oorloge ontslagen te zijn: Ende datmen most sorge dragen dat de selve overmits de moedigheyt ende verdriet dat sy dierhalven hebben, niet veroorsaeckt en worden ten eynde in disperatie sonder middel van verbeteringe te vallen: Sijnde oock meer dan redenen datmen den vromen Ingesetenen eenigh vernoegen geeft. Wt alle 'twelcke dan klaerlijck blijckt / om wat redenen den Koningh van Spaignien met de Vereenighde Nederlanden Treves maeckt.

Het welcke oock heeft gebleecken in't Jaer 1606. want doen lagen tot Diest in Brabandt gemutineert eenige duysent van des Vyants Soldaten/ die/niet konnende haer betalinge en 'tachterheyt bekomen/ gedwongen sijn geweest rontom haer den platte Landen Contrebutie af te dringen / ende sijn wel thien hondert sterck getrocken in't landt van Luyck/ steeckende stroo op haer hoeden/ dreygende vyer en swaert met haer brieven die sy alomme sonden/ die aen een kant wat verbrant waren / eysschende van't landt van Luyck vijftigh duysent gulden. Ende de Dorpen daer sy geen gelt ontfingen / deden sy groote schade met branden en rooven / mede voerende veel rijcke gevangenen. Sy trocken tot in de voorstadt van Luyck / ende begosten daer brandt in te steecken/ dwingende 'tLantschap met haer te composeren: Sy liepen en dreyghden het Landt van Gulick ende het Stift Keulen: Die van Gulick resolveerden haer ontrent thien duysent / ende die van Keulen seven duysent Rijcxdaelders te geven: Sy liepen voorts tot in Vlaenderen voor Gent/ Oudenaerde / jae tot Rijssel toe / nemende Priesters/ Borgemeesters ende andere Officieren gevangen / af-dringende wat sy konden/ sonder dat de Ertz-Hertogen eenigen raedt ofte hulpe wiste te geven.

Noch wasser eenen anderen hoop Gemuytineerde ontrent vijf of ses hondert sterck vergadert ontrent Breda / die hielden hun op een huys ter Heyden genaemt. Jae meest alle des Koninghs Garnisoenen mutineerden om betalinge / ende daer was qualijck middel van duysent Mannen by een te brengen/ om de selve te dwingen: Want daer was mutinatie tot Rijnberck/ Wachtendonck/ Cracou: Mede in de Garnisoenen van Vlaenderen als tot Hulst/ Oostende ende elders/ ende op sommige plaetsen wiert met wat gelts ende eenige Lakenen (op dagh gekocht)

gekocht) de Soldaten wat contentements gedaen: Die van't Kasteel van Antwerpen begosten mede te klagen / ende waren wel negen maenden ten achteren / ende souden mede gemuytineert hebben / ten waer datmen de selfde met vier stuyvers daeghs haer te geven / om by provisie daer op te leven hadde in stilte gebracht.

Ter selver tijt heeftmen alhier te Lande beginnen te spreecken / van mede een West-Indische Compagnie door alle dese Landen op te rechten / gelijck daer was de Oost-Indische Compagnie / omme met gemeyne vereenighde macht der Kooplieden ende Ingesetenen der Landen / de trafijcque op West-Indien / Brasil ende Africke voorsichtelijck te drijven. Ende heeft Mr. Willem Usselincx wel den principalen Autheur daer van zijnde / die saecke by de Heeren Staten van Zeelandt soo verde gebracht / dat ettelijcke Gecommitteerde ghesonden wierden nae Hollandt / om het Octroy te helpen ramen / waer toe oock by de principaelste Steden acht persoonen gedeputeert wierden.

Den Koningh van Spaignien dit alles wel considererende / ende de groote swarigheden nae siende / die hem daer uyt stondt te ontmoeten / heeft om alle de selve in tijts voor te komen / mitsgaders sijn Finantien te redresseren / sijn Credit te versterckèn / sijn Nederlanden eenigh contentement te geven / sijn adem te verhalen / goede ordre op alles te stellen / nieuwe schatten te vergaderen / als oock sijn ongebonde Militie te reformeren / noodigh geacht met de Vereenighde Nederlanden in Communicatie te treden / met die meeninge soo hy nae sijn contentement geen Vrede konde maecken / dat het dan ten minste een Treves mochte zijn / om gedurende de selve alles te verrichten 'tgunt verhaelt is.

Ende wat behoeven wy oude exempelen tot bewijs van dit Argument te halen: Den tegenwoordigen Staet en Proceduren des Koninghs van Spaignien / is alleene daer van bewijs genoegh / want nu alle sijn Schatten sijn uytgeput / nu hy geen raedt meer en weet om sijn Nederlantsche Oorloge te continueren / nu sijn meeste Krijghsvolck op het poinct staet van te muytineren / nu sijn Nederlantsche Provintien op't hooghste gedisconteneert zijn / ende by kans geresolveert selfs de Regieringe in handen te nemen ende met ons te accorderen: Nu de Gemeynte aldaer alle dagen staet te rebelleren / ende gantsch onwilligh is / oock geen macht meer en heeft eenige Schattinge op te brengen: Nu sijn Finantien verloopen zijn / ende hy geen Credit meer en heeft: Nu hy hoort ende siet datmen hier te Lande begint te spreecken van een Spaensche Compagnie door alle de Geunieerde Nederlanden op te rechten / gelijck daer sijn de Oost ende West-Indische die voor desen gemaeckt zijn / omme met macht van Volck en Schepen sijne Spaensche / Poortegiesche / Italiaensche ende Canarische Landen te bespringen / daer tegen hy als noch onvoorsien is. Dat de West-Indische Compagnie nu vastelijck geresolveert is / met extraordinare groote macht van Krijghsvolck en Schepen sijn West-Indische Landen aen te tasten / dat hy wel gewis is dat de Heeren Staten Generael ende

C sijn Ex-

sijn Excell. mijn Heer den Prince van Orangien / hem konnen soo sy willen eenige groote Steden meer af nemen: Dit alles wetende ende considererende (segh ick) vint den Koningh van Spaignien in alle manieren geraden ons wederom een Treves aen te presenteren / omme daer deur de aenstaende swarigheyt voor te komen / sijn adem te scheppen / sijn saecken te redresseren / sijn Nederlanden eenigh contentement te geven ende gerust te stellen / mitsgaders sijn Militie te reformeren / ende interim nae sijn oude gewoonte nieuwe kracht ende schatten te vergaderen / om ons daer nae met meerder en grooter macht als voor desen aen te tasten.

Van dese meeninge sijn oock geweest de Heeren Staten Generael anno 1598. doen den Koningh van Vranckrijck sterck gesoliciteert wiert om Vrede te maecken met Spaignien / want haer Gecommitteerden soo wel in Vranckrijck als Engelandt verklaerden doen rontuyt / Dat het voorwerpen van Vrede alleen op bedrogh geschiede, dat den Vyandt maer voor eenigen tijt socht Vrede te maecken, om sijn saecken te redresseren, ende dan met beter commoditeyt d'Oorloge te beginnen, daer toe de Spaigniaert nummermeer d'occasie sal gebreecken. Doch wat willen men hier van beter bewijs hebben als 'toordeel des Heeren Princen van Orangien Sal. M. seggende met ronde woorden in sijnen Brief van den 21. Septembris 1608. aen de Steden van Hollandt en West-Vrieslandt / op't maecken van den voorgaenden Treves geschreven: Dat den Koningh van Spaignien den Treves met een sonderlinge behendigheyt door den Heeren Gesanten der Koningen en Princen heeft doen proponeren, omme by middel van dien sijne verloopene Finantien, Trafijcque ende andere beswaernisse te repareren, ende alsoo sijn macht te verdubbelen.

Dewijle ons dan dese loose ende listige practijcke des Koninghs van Spaignien niet dan al te wel bekent is / soo en behoorde wy mijns achtens gheensints eenige Treves of Stilstandt van Wapenen met hem te maecken: als sulcx strijdende tegens de reden / veel oude loffelijcke gebruycken / ende welvaert van onsen Staet / gelijck wy dat selve in't Vierde Deel wat breeder sullen aenwijsen.

Ten vierden. Noch isser een seer schadelijcke ende bedriegelijcke oorsaecke of redene / die den Koningh van Spaignien beweeght Vrede of Treves met yemandt te maecken / namentlijck om dies te bequamer een ander Prins of Potentaet / daer mede hy alreede in Oorloge is / ofte meent te treden / te overwinnen / derselver Landen te incorporeren / eñ sijn macht alsoo te verdubbelen tot onderdruckinge van de gantsche Christenheyt / doch voornamentlijck deser Nederlanden. Dit is te sien uyt den raedt die hem Johan Baptista de Tassis anno 1595. ter dier tijt als hy met Vranckrijck / Engelandt / ende dese Landen gelijckelijck Oorloge hadde / heeft gegeven / seggende in sijnen Brief / hier vooren meermaels genoemt: De oorsaecke die mijn daer toe (namentlijck om Treves met ons te maecken) beweget heeft, is ten eersten dat uwer Majesteyts saecken nootwendelijck eenen stilstandt van desen Inheemschen

schen Krijgh vereysschen, ende hoe-wel ick genoegh bemercke, dat noch mijn verstandt, noch mijn beroep bequaem is, om van de mogentheyt deser saecken te konnen rechten: Soo weet ick nochtans dat den goeden yver my in dese materie andermael heeft doen treden, ende nu wederom daer toe dwinght, ende alsoo my het naturelick verstandt genoegh uyt wijst, dat geene macht ter Werelt oneyndelick is, ende de ervarentheyt leert oock dat de middelen diemen voorneemt, ingevalle sy met het werck niet over een en sluyten, soo veroorsaecken sy hare Meesters ondergangh, ende en konnen geen werck ter perfectie brengen, siende dat sijn Majesteyt aen soo veel verscheyde plaetsen besich is, ende in alle de selve niet soo machtigh als het wel van noode ware, om alle sijne Vyanden ter aerden ter neder te slaen, daer door komme ick daer toe dat ick wensche ende voor geraden houde, dat eenige van dese aenslagen of wercken mogen stil staen, op datter dies te meer machts en middels overschiete tot het volbrengen van de andere, willende seggen / dat het noodigh was Vrede of Treves met ons te maecken / om dies te beter Vranckrijck ende Engelandt op't lijf te vallen ende te conquesteren.

Dit was dan een van de oorsaecken die den Koning van Spaignien in't Jaer 1595. beweeghde / den Vrede of een Treves de Vereenighde Nederlanden aen te bieden / namentlijck omme dies te beter Vranckrijck en Engelandt te conquesteren / daer mede hy doen ter tijt oock in Oorlogh was / gelijck uyt den voornoemden brief ter selver tijt ghe-schreven / duydelijck te sien is.

Maer alsoo de Vereenighde Nederlanden (sijnde Vrede of Bestant aengeboden) geensints met den Koningh van Spaignien in Handelinge wilde treden / maer wel met de Staten van d'andere Provintien / ende dat noch onder andere op seeckere vier poincten in't Vierde Deel verhaelt / ende dat daer over de Nederlantsche Treves of Vrede ghenoeghsaem door den Koningh onmoghelijck was te wege te brengen / soo heeft hem best gedacht Vrede met Vranckrijck te maecken / omme dies te beter Engelandt ende dese Landen te konnen vermeesteren: Het welcke oock daer uyt blijckt / dat den Koningh van Spaignien van dier ure af dat hy van de France Vrede genoeghsaem verseeckert was / een groote en machtige Scheeps-armade heeft beginnen gereet te maecken / omme daer mede Engelandt te overvallen / ofte ten minste het uytterste van Cornuallia, ende daer uyt voorts 'tgeheelen Koninckrijcke te bekrijgen: Daer mede hy in October anno 1597. is 'tzeyl gegaen / bestaende in hondert en tachtigh Schepen / waer onder twintigh Gallioenen waren / op hebbende over de acht duysent Soldaten behalven 't Scheepsvolck / de welcke / komende ontrent Engelandt door een Noordelijcke storm wederom te rugge wiert gedreven. Ende omme dese Nederlanden selver te Bekrijgen / soo accordeerde hy met sijn Hoofsche Negotianten / dat sy aen den Vorstelijcke Cardinael Albertus / ofte sijn Bevelhebberen alle maenden twee hondert vijftigh duysent Ducaten soude betalen / ende dat achtien maenden gedurende / t'samen beloopende dat sy in Nederlandt soude betalen vier ende een half millioen Ducaten: Ende heeft den Koning

van Spaignien den Admirant van Aragon/ met een machtigh Leger/ nae dat de Vrede met Vranckrijck gemaeckt was/ tegen de Vereenigde Nederlanden gesonden ende de selve heftigh doen Bekrijgen/ meer als opt te vooren: Maer God heeft de proceduren der Heeren Staten Generael/ onder't beleydt van Prins Maurits soo gesegent/ dat hy niet bysonders met alle sijne macht op de Vereenighde Landen heeft konnen uytrechten.

Den Koningh van Spaignien/ siende ende bemerckende dat d'Oorloge van Engelandt ende Nederlandt te samen/ hem noch te swaer viel/ ofte dat hy gheen meester sagh te worden van de Vereenighde Provintien/ soo lange de selve een vasten rugge aen Engelandt hadde/ heeft van die tijt af gestadigh gepractiseert met Engelandt Vrede te maecken/ omme dies te bequamer de Vereenighde Landen daer nae te vermeesteren: Het welcke hem oock van sijn principaelste Raetsluyden al langh te vooren geraden was/ schrijvende een der selver aengaende die saecke aldus aen een ander goet Heer: Maer op dat ick vorder kome, ende in een somma mijn gevoelen voorstelle, overmits Europa een groote ende grouwelicke Oorloge van dien Vyandt des Christendoms den Turck, schijnt over 'thooft te hangen, soo staet den Koningh ende sijnen Raedt te besien, oft niet beter ware met die Buyten-vyanden, (denoterende Vranckrijck ende Engelandt) ofte ten minsten met een van beyden in Verbondt te treden. Soo hy dat doet met alle beyde, de Hollanders sullen haer Hoornen in halen, ende oft van selfs ofte door gewelt komen obedieren: Soo hy't doet met d'eene, soo sal't oock 'tselve wesen. Met dese eene wil ick verstaen hebben de Koninginne van Engelandt.

Om dese Engelsche Vrede dan te bevorderen/ dede den Ertz-Hertoge door't speciale last des Koninghs groote diligentie/ schrijvende met sijn eygen handt aen de Koninginne van Engelandt eenen Brief/ dat sijn Majesteyt van Spaignien gelijck oock hy/ seer groote begeerte hadden/ de oude Vrientschappen en Tractaten te vernieuwen/ die het huys van Bourgondien hadde met haer Majesteyt/ ende soo sy daer toe gesint was/ dat hy van Koninckliijcke Majesteyt van Spaignien volle macht ende bescheyt hadde: Ende sont d'Ertz-Hertoge tot dien eynde eenige persoonen derwaerts/ om dies te beter de Vrede-handelingen met Engelandt te bevorderen/ die soo veel te weegh brachten dat ten lesten nae Engelandt is gesonden den Audiencier Loys Verrijcken Ridder/ die prepareerde den wegh tot Vrede-handelinge/ ende versocht (om dies te beter de Vereenighde Nederlanden daer nae te bemachtigen/ gelijck dat met handen is te tasten) een Verbondt ende Ligue offensive ende defencive/ dat de Koninginne niet doen konde noch oock en wilde/ om haer oude verbontenissen met de Vereenighde Nederlanden. Even-wel soo en rustede de Koningh ende Ertz-Hertoge Albertus niet/ dese hare practijcken in't werck te stellen: Ende dewijle zijt daer voor hielden/ dat den Schotsen Koningh Jacobus/ de Koninginne Elizabeth in't rijck van Engelandt ende Irlandt soude succederen/ soo sochten sy door alle middelen de Vrientschap der

selve/

selve/ selfs met aenbiedinge ende presentatie / van alle hulpe en vorderinge tot de geseyde Kroone / ende lieten niet af voor ende eer dat sy van de Engelsche Vrede nae de doodt van de Koninginne verseeckert waren: Dies soo haest als hy in Engelandt gekomen was/ sonden de Ertz-Hertogen aen hem den Vorstelijcken Grave van Arenberch/ met veel Heeren ende Edelen en Heeren vergeselschapt om hem te congratuleren: De Koningh van Spaignien sont mede Don Johan de Taris/Grave van Villa Mediane/met dese is soo verde gehandelt dat sy tot den Vrede-handel verstonden / ende dat de Commissarisen tot dien eynde in Engelandt wel mochten komen / gelijck oock geschiede: Ende is eyntlijck de Vrede tusschen Spaignien / Engelandt / ende d'andere Nederlanden gesloten/ met expresse stipulatie/ dat beyde partijen niet en sullen doen ofte gedogen te doen tot achterdeel van d'anderen: Dat sy oock de Vyanden ende Rebellen van den anderen geen hulpe sullen doen / Dat sy sullen afstaen van alle verbonteníssen ende confederatien achterdeeligh tot den anderen: Nopende de Steden van Vlissingen / Brile / Kammekens etc. daer doen ter tijt Engels Garnisoen in lagh; naedemael den Koningh van Engelandt verklaerde / dat hy volgende de Contracten van sijn Voorsate Koninginne Elizabeth/ sterck verbonden ware/ die plaetse geen andere/ dan die de selve verpandt hadden te restitueren / dat welcke hy trouwelijck gesint was te onderhouden: Maer beloofde dat hy wilde met de Staten der Vereenighde Nederlanden soecken aen te gaen een nieu Contract haer tijt stellende van behoorlijcke Vrede met de Ertz-Hertogen aen te gaen; in't welcke soo sy weygerigh vielen / pretendeerde hy van de voorsz. verbintenissen ontslagen te wesen / op dat hy dan moge nopende de voorsz. Steden / doen wat eerlijck ende billijck ware. Item/ dat d'een partije des anderen Havenen sal mogen gebruycken / niet alleene de Koopvaerders maer oock met Oorlogh-schepen/ doch niet boven't getal van ses of acht in een Haven. Dat den Koning van Engelandt sal verbieden geen Hollantsche of Zeelantsche goederen / ofte yet d'Ingesetenen van de Vereenighde Landen toekomende in Spaignien te brengen: Als mede dat geen goederen in Spaignien of Koninghs Landen gekocht / nergens dan in Engelandt ofte in de Nederlanden/ staende onder 's Hertogen gebiedt / op verbeurte van de selvige gevoert sullen worden. Dat oock d'Ondersaten van Engelandt op verbeurte van groote straffe / die van de Vereenighde Landen niet en sullen vermogen te assisteren: behalven veel andere dierghelijcke dingen hier te langh te verhalen.

Wie is nu soo blindt die niet en siet / ofte soo ongevoeligh die niet blindelinghs kan tasten / dat den Koningh van Spaignien met dese Vrede niet anders in't sin en hadde / dan de Vereenighde Nederlanden dies te beter te bemachtighen / sijnde van alle hope en assistentie uyt Engelandt afgesneden: Ende dat hy daeromme in alle manieren tot die Vrede genegen was / ende de selve met sulcken grooten yver ende importuniteyt dede versoecken / hoe dier die hem soude mo-

 gen ko-

gen kosten/ op hope dat de selve in de Vereenighde Landen/ eenen generalen aftreck van de Oorloge (siende hun van Engelandt verlaten) ende eenige beroerte onder de Gemeente wercken soude/ ende eenen nieuwen moedt maecken onder des Ertz-Hertogen Onderdanighe Provintien.

Den Koningh van Spaignien Vrede met Engelandt ghemaeckt hebbende/dachte hy de Vereenigde Nederlanden nu met kleyne moeyte tot sijn devotie te brengen / hitsende tot meerder bevorderinge van dien sijn Majesteyt van Engelandt op / omme te versoecken betalinge van de geleende penningen / ende dat de Schelde voor die van Engelandt soude geopent werden/ op hope soo sulcx afgeslagen wiert/ dat dat twist ende oneenigheyt tusschen de Heeren Staten Generael ende Engelandt soude veroorsaecken: Daerenboven verboodt hy d'Ingesetenen van de Vereenighde Nederlanden/ meer op Spaignien te mogen varen/ niet tegenstaende hy met Placcate haer sulcx geconsenteert hadde mits betalinge dertigh ten hondert: Eyntlijck soo liet hy door Keyserlijcke Majesteyt de Heeren Staten Generael vermanen / ende op de selve ernstelijck versoecken / met hem in Tractaet van Vrede te treden/ met uytstroyinge van een deel plausible doch bedriegelijcke Articulen / meenende soo met practijcke hem meester van't Landt te maken door't middel van Onderhandelinge/ of een bedrieglijck Tractaet.

Ende siende den Koningh van Spaignien / dat alle sijn practijcken hem niet helpen en wilde / resolveerde de Vereenighde Nederlanden met een onwederstandelijcke macht / onder't beleyt van den Marquis Spinola te overvallen / vastelijck vertrouwende dat hy de selve haest soude vermeesteren/ als sijnde van Engelandt door de gemaecte Vrede nu gantsch af gesneden / ende sijn macht om ons te Bekrijgen verdubbelt: Ende is alsoo de selve Spinola met een seer machtigh Leger/ jae machtiger als opt te vooren op dese Landen aengekomen.

Dese twee voor verhaelde Exempelen leeren ons dan / dattet niet dan al te waer is / dat den Koningh van Spaignien met niemandt nergens anders om Vrede of Treves maeckt/ dan om dies te beter of met grooter macht nae't redres van sijn saken/ d'een of d'ander op't lijf te vallen/ ende der selver Landen ende Steden te incorporeren: Doch laet ons noch een exempel of twee tot bevestinge van dien verhalen.

Als nu den Koningh van Spaignien twee jaren langh met alle sijne macht getracht hadde / onder't beleyt van de Marquis Spinola dese Vereenighde Nederlanden te overrompelen/ gelijck hier vooren is geseyt/ ende dat hy sagh dat hy in al dien tijt/ ende met al sijn macht maer vier Steden/ als namentlijck/ Berck/ Grol/ Oldenseel en Lingen had bekomen / vier plaetsen daer de Vereenighde Nederlanden soo heel veel niet aen en was gelegen / soo vont hy ende sagh dat hy noch niet machtigh genoegh en was/ de Vereenighde Landen met de Wapenen te dwingen/ ende heeft derhalven goet gevonden d'Oorloge in Nederlandt voor een wijle te staecken / of een Treves met de Heeren Staten te maecken/ ende dat onder andere / omme gedurende de selve d'een of

d'an-

d'ander Potentaet met sijne Nederlantsche troupen en macht te overvallen/ende daer door sijn macht en middelen om Krijgh te voeren/ te vergrooten/ ende dies te bequamer en met meerder macht daer na ons wederom op't lijf te konnen vallen: Sijn aenslagh van Treves met de Heeren Staten gelucht hem; die gaet voort ende wort ghesloten voor twaelf Jaer: Nae dat hy nu sijn saecken soo in Nederlandt als in andere plaetsen geredresseert hadde/ soo valt hy de Signeurie van Venetien op't lijf/ soo deur't middel van den Ertz-Hertoge Ferdinandus/ nu tegenwoordigh Keyser van Duytschlandt/ als op den naem van Duc de Suna Viceroy van Napels: Ende ten ware dat de voorseyde Seigneurie met een groote macht ende mannelijcke couragie haer daer tegen hadde gestelt/ hy soude haer merckelijcke afbreuck gedaen hebben. Dē Koning van Spaignien siende wederom niet veel profijts by dien Oorloge te doen/ vont goet sijn moeyte en koste voor een wijle daer aen noch te sparen/ ende op een ander sijn Fortuyn te versoecken; Wat doet hy? Hy steeckt hem (gedurende onsen Treves) in den twist tusschen 't Huys Brandenborch en Nieuborch/ ende weet daer onder soo te schermen/ dat de Vorst van Nieuborch hem tot assistentie aenroept: Ende dat hy onder dat pretext hem meester maeckt van de Landen van Gulick/ Bergh/ Marck/ Ravensbergh/ ende geen groot deel van't Landt van Cleef: Dat ghedaen zijnde/ steeckt hy hem oock ghedurende onsen Treves in d'oneenigheden en twisten van Bohemen/ ende weet soo meesterlijck sijn personagie daer onder oock te speelen/ dat hy van den Keyser ende verscheyde Cheur-Vorsten van't Rijck selfs ghebeden wort/ om met sijn Nederlants Legher in Duytschlandt te komen/ ende den Phals te incorporeren/ jae met expresse verklaringhe/ Dat den Staet van de Vereenighde Nederlanden, nummermeer sal konnen werden ghebracht, onder de macht ende ghehoorsaemheyt van Spaignien, soo langhe als den Phals niet en is vermeestert en dien Vorst verjaeght. Dien volghens soo heeft den Koningh van Spaignien/ gedurende dat hy met ons Treves hadde/ een groot en machtigh Legher onder't beleyt van den Marquis Spinola nae Duytschlandt gesonden/ ende den Phals teenemael geoccupeert/ gelijck dat selve soo onlanghs ghesch ie dt is/ dattet noch versch in veel duysent luyden haer memorie leyt.

Den Treves tusschen ons en den Koningh van Spaignien opgerecht/geexpireert wesende/ ende hy sijnde nu versterct met de genoemde Landen ende den Phals onsen Bontgenoot ende alderbeste Vriend die wy in Duytslandt hadden/ t'onder gebracht hebbende/ soo meent hy ende liet hem voorstaen/ dat wy nu mosten nae sijn pijpen danssen/ jae dat wy soo bevreest voor hem waren/ dat wy sijne macht niet eens soude durven verwachten/ ende veel liever met hem accorderen: Hy sent daerom een weynigh voort uytgaen van den Treves/ een Gesant in den Hage aen de Heeren Staten Generael/ eyssehende met een Spaensche opgeblasentheyt/ dat wy hem wederom tot onsen Heere soude aennemen/ ofte soo niet/ dat hy ons meer als oyt te vooren op't lijf wil-

lijf wilde vallen: Ende ſiende dat de Vereenighde Landen daer toe niet en konde verſtaen / ſoo heeft hy de ſelve nae't expireren van den Treves / onder't beleyt van den Marquis Spinola ſeer geweldigh aengetaſt / jae met meerder macht als oyt te vooren / belegerende Bergen-op-zoom eñ Breda / twee Steden waer van hy d'eene in den tijt van alle de Nederlantſche Oorloge niet eens en hadt durven belegeren.

Wie nu maer een half ooge heeft / kan immers wel ſien op wat moer dat het leyt / dat den Koningh van Spaignien tegenwoordigh wederom genegen is om met ons een langen Treves te maecken: Namentlijck onder andere omme (ſiende dat hy niet machtigh genoegh is ons te vermeeſteren) gedurende de ſelve / d'een of d'ander Potentaet wederom te overvallen / ende ſich met der ſelver Landen / Steden en inkomſten te verrijcken / omme daer nae dies te beter / dat is met meerder macht en gelegentheyt deſe Landen te bekrijgen / ſoo die niet goetwillighlijck haer onder ſijn gehoorſaemheyt daer nae ſullen willen begeven: Jae wy ſien het voor onſen oogen / dat den Koningh van Spaignien / onder anderen gedurende dien Treves eerſt de Seigneurie van Venetien / ende daer nae het Koninckrijck van Vranckrijck vermeynt te conqueſteren / ende ſoo hem dan noch tijt overſchiedt / ſal hy of de Switſers of voorts geheel Italien / of mogelijck alle beyde overrompelen / ende den Stoel van Romen onder ſijn dwangh ſtellen: Ende iſt ſoo ſeecker als den dagh op den heldre middagh / dat dan den Koningh van Spaignien / nae dat deſe Treves ſal uyt zijn / deſe onſe Landen met alſulcke furie en gewelt ſal aentaſten als hy oyt ſijn leven niet heeft gedaen / ſoo wy (ſegh ick) voor die tijt uyt vreeſe van ſulcx / of uyt andere redenen hem niet wederom hebben aenghenomen / ofte goetwilligh ſulcx als dan niet en willen doen: Ende is daer aen oock niet eens te twijffelen / dat hy nae't verloop van deſen Treves veel beter gelegentheyt / eñ meerder macht daer toe ſal hebben / als oyt voor deſen / gelijck al de Werelt dat uyt het voor-verhaelde nu wel kan verſtaen.

Ende is oock van geen kleyne conſideratie / dat den Koningh van Spaignien gedurende den tijt dat hy met ons Treves heeft / principalijck onſe Bontgenoten / goede Vrienden / Naburen ende Geallieerde ſoeckt te verdrucken / gelijck de voorgaende exempelen ende den tegenwoordigen tijt / ons dat ſoo naecktelijck ſeyt en wijſt / dat niemand van verſtandt / hoe kleyn dat dat is ſulcx kan ontkennen / alſoo datmen met der waerheyt wel mach ſeggen / gelijck oock de Heeren Staten Generael tegen ſijn Majeſteyt van Vranckrijck in't Jaer 1598. ſeyde / doen ſijn Majeſteyt voorſz. hert geſoliciteert wiert om Vrede te maecken met Spaignien / Dat het voorwerpen van Vrede alleen op bedrogh leyt, dat den Koningh van Spaignien alleen voor eenigen tijt ſocht Vrede te maecken; om ſijn ſaecken te redreſſeren, ende dan met beter commoditeyt d'Oorloge weder te beginnen, ende d'een partije voor ende d ander na te Bekrijgen.

Soo wanneer alſmen nu dit wel overdenckt / ſoo en ſal immers niemandt (hoop ick) ſoo ſlecht van verſtandt onder ons bevonden werden / die goet ſoude vinden ende voor raetſaem / dat de Vereenighde

Neder-

Nederlanden met den Koningh van Spaignien eenen langen Treves soude maecken / want daer door sal in effect een roede voor haer eygen rugh bereyt werden/ die grooter en stercker sal zijn / als eenige van de voorgaende / jae soodanige / die ons teenemael (menschelijcker wijse gesproken) onder de voet sal slaen. Ende of yemandt hier tegen wilde sustineren/ dat wy niet onderlaten sullen onse Vrienden en Bontgenoten/ soo die gedurende den Treves aengetast worden / te assisteren: die wil ick gebeden hebben te considereren : I. Dat wy sijn Majesteyt van Bohemen in den voorgaenden Treves oock wel nae ons vermogen geassisteert hebben / maer de selve is even-wel van sijnen Vyandt ofte den Koningh van Spaignien teenemael overwonnen / alsoo dat hy niet een voet aerde van sijn patrimoniale Landen behouden heeft. II. Dat wy sijn Cheur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt van Brandenborch in den voorseyde Treves oock wel geassisteert hebben / jae met alle onse macht / maer dat wy even-wel niet en hebben konnen beletten 'tverlies van meest alle sijn Landen hier beneden. III. Dat sijn Majesteyt van Bohemen noyt sijn Erflanden soude verlooren hebben/ hadder geen Treves tusschen ons ende den Koningh van Spaignien gemaeckt geweest / want den Koningh van Spaignien soude sijn Leger in de Nederlanden wel moeten houden hebben. IV. Dat de assistentie die onse Bontgenoten/ in tijt van Oorloge met Spaignien van doen sullen hebben / heel groot sal moeten zijn/ om haren Vyandt te konnen wederstaen/ dien volgende soo sullen wy genootsaeckt zijn/ soo wy in tijts 'tonweder van onsen hals willen weeren/ onse meeste macht derwaerts te senden : Ende dat ist dat den Koningh soeckt om ons recht te krencken/ namentlijck buyten 's Lants met ons te vechten : Daer wy van nature soo vast een Landt/ nochte soo veel gefortificeerde Plaetsen niet en hebben / ende by welcken Oorloge wy in een jaer meer moeten verarmen als met ons eygen Oorloge in vier jaren / ick late noch staen dat onse brave Officieren ende Soldaten in alsulcke Oorloge onder't commandement van vreemde Heeren en Commandeurs staende / ofte alle geslagen of door andere accidenten geconsumeert sullen worden / sonder dat onse Bontgenoten noch sullen konnen geholpen werden. Dewijle wy dan naecktelijck sien/dat niemandt van onse Bontgenoten/ sich selven tegen den Koningh van Spaignien sal konnen beschermen als hy met ons Treves heeft / nochte wy oock ons selven/ nae dat die alle sullen zijn verheert/ soo geve ick eenen ygelijcke te bedencken / oft niet beter waer om dat beyde voor te komen den Treves nae te laten / ende met die Troupen en Officieren die wy onse Bontgenoten sullen moeten senden / ende met de onkosten die wy ter saecke van dien sullen moeten doen / den Koningh van Spaignien hier te Lande te bevechten.

Ten vijfden, Wy moeten oock dit weten / dat den Koningh van Spaignien met niemandt Treves en maeckt / dan omme te sien of hy sijnen Vyandt met bedrogh en schalckheyt kan over-winnen / daer hy

met kracht van Wapenen geen raet toe en weet / ofte met practijcken / gelijc eertijts de Romeynē wel hebben gedaen / want de alderdapperste ende kloeckste volckeren / die met Oorloge niet en hebben konnen overwonnen worden / sijn dickwils overwonnen nae datse tot Vrede ofte tot eenigh stilstandt van Wapenen gebracht zijn. Eertijts hebben de Vejenten Treves ghemaeckt met Romulus den eersten aensteller des Roomschen Rijcx voor hondert Jaren / de welcke daer nae van den Raedt van Romen verlenght is / noch voor veertigh Jaren / maer als sy daer nae wederom in d'Oorloge traden / soo sijnse van de Romeynen gantschelijck uytgeroeyt / soo datmen gelijck de Histori-schrijver Florus seght / geen overblijffsel noch voetstappen van haer en vint / ende bykans soudemen twijffelen offer oock opt Vejenten geweest zijn. Desgelijx sijn eertijts Treves gemaeckt van de Romeynen met de Velsinienfen voor twintigh Jaren / ende met de Cæriten voor hondert Jaren / ende sijn daer door alsoo gebracht onder het gebiedt der Romeynen / datse daer nae haer noyt wederom tegen de selve geroert hebben. Ende wie en heeft niet gelesen van de Oorlogen die Sextus Pompeus in Sicilien voerde tegen den Keyser Octavianus? Dese Pompeus was meester van geheel Sicilien en Sardinien: Hy hadde veel stercke plaetsen / waer inne hy hem vast ende sterck hielt / ende maeckte dat geheel Italien in grooten hongers noot ende gebreck quam: Hy en konde niet overwonnen worden / dan alleen door een korte Vrede: Dese is met hem gemaeckt; de Ballingen sijn wederom ontfangen; sijn macht is alleynskens van daer getrocken / ende sijn Krijghsvolck heymelijck omgekocht. Wat salmen veel seggen? Dese Pompeus die te vooren een vreese ende schrick was van allen / ende gelijck als een tweede Neptunus van de Zee / heeft daer nae qualijck met een schip konnen ontvluchten / ende heeft sijnen hals moeten uytsteecken om gedoodt te worden / ende alsoo is dat groot Oorlogh binnen 'sjaers geheel wech ghenomen. Dit is wel een oude Historie (seyt Justus Lipsius) maer sal wederom een nieuwe worden, indienmen de selve middelen tegens de Hollanders ghebruyckt, ende insonderheyt indien wy de saecke met goeden raedt en ernst beleyden. Hier sijn van noode dappere raetslagen ende die getrou ende secreet zijn. Hy meent om die van de Vereenighde Nederlanden / door't middel van een Treves te bedriegen ofte machtigh te werden / gelijck dat by dese sijne woorden is te sien / daer hy seyt: Daerom soo moetmen arbeyden, dat met de Vereenighde Nederlanden eenige Vrede ofte stilheyt van Wapenen gemaeckt werde, de welcke in soodanige Oorlogen nummermeer gemaeckt en is, dan met seer groot en openbaer voordeel van den Koningh. Daer inne ist dat wy al te samen over een komen, dat sulcx ten hooghsten noodigh is. Want daer en sullen soo herde conditien niet bedongen worden, ofte sy sullen sonder groote swarigheyt en schande konnen gebroken worden. Ende boven dien sal God onder dees konnen eenige goede gelegentheyt voor den Koningh laten verschijnen, waer mede hy sijn profijt sal konnen doen.

Desen raedt heeft oock eertijts de geleerde Puteanus den Koningh gegeven /

gegeven / seggende: Alsmen ongheluckelijck oorlooght, ende men seer swaerlijck de overwinninghe kan bekomen in het velt, soo moetmen in de Raets-huysen met goede raetslaginge vechten, om de Vyanden te overwinnen. Laet dan de Wapenen een tijt langh berusten, ende men sal bevinden dat de Treves, die de Vrede aenlocken metter tijt die trotse gemoederen sullen versachten. Sy sullen alleynskens wederom komen tot hare schuldige plicht, alsmen haer met den Oorloge niet en perst, als sy in rust zijn, soo sullense selve hare ydele vryheyt niet achten diese soo seer begeert hebben: Men sal door Treves te wege brengen, dat door Oorloge niet en heeft konnen geschieden. Sy sullen van selfs wederom tot ons komen, die niet en hebben willen met gewelt getemt worden: Als sy onse Wapenen niet meer en sullen vreesen, soo sullense beginnen haer onder ons gebiedt te begeven, ende sullen niet weygeren voor haren Prince aen te nemen de gene, die wy als voor onsen Vader houden. Item/ Dit is altijt mijn meyninge geweest, dat sommighe Volckeren genoeghsamelijck overwonnen worden, alsmen de selve daer toe kan brengen, datse niet meer en Oorlogen. Ende doen den voorgaende Treves gemaeckt en gesloten was/ sprack hy daer van aldus: Soo is dan Treves gemaeckt, de Conditien beschreven ende verkondight, in de welcke dit meest wert verhandelt, dat die gene geen vyanden en souden zijn, die Onderdanen weygerden te wesen: Op datse soo lange soude hebben vryheyt, als sy wel hadde stilte. Ende dese hebben sy bestaen aen te vangen, op datse door't genut voelen, hoe verd sy noch zijn van hare vryheyt: Als die dan slavernije sullen gevonden hebben, (meenende ons) wanneer sy sullen schijnen ontslagen te zijn. Item / daer is verscheenen den Heere (denoterende den Koningh van Spaignien) een seeckere hope van erffenisse meenende van de Geunieerde Landen.

Nu isset met den Staet van ons Landt God lof soo gestelt / dattet door den Koningh van Spaignien onmogelijck is (menschelijcker wijse gesproken) ons met gewelt te overwinnen: Dit siet den Koning door sijn oogen/ ende bevint dat by experientie. Sijn principaelste Raden en Poletijcken geven daer van oock soodanige getuygenisse / ende onder andere seyt Johan de Tassis: Ende gemerckt dat het weder bekomen van't gene dat de Rebellen in hebben, soo seer swaer is, soo om de meenighte van de plaetsen die sy houden, als om de gelegentheyt van de wateren, datmen sich niet veele en soude mis-rekenen, die het voor onmogelijck hiel. (Justus Lipsius seyt) Door Oorloge en is geen apparentie dat immermeer de Vereenighde Landen onder't gebiedt van den Koningh van Spaignien sullen konnen gebracht worden, want wy hebben tot noch toe seer ongeluckelijck tegen haer geoorlooght, ende daer en is geen hope dat wy voortaen geluckiger sullen Oorlogen, ten ware dat in de geheele saecke een merckelijcke veranderinge geschiede, want alle hare plaetsen sijn sterck diese in hebben, ende oock haer-luyden seer wel gelegen, sy hebben seer goede ende wel geoeffende Soldaten, die oock door veele victorien moedigh zijn geworden, sy hebben goede ordre in hare Finantien ende geheele Regieringe, die niet lichtelijck sal gebroken worden, soo lange als sy in Oorlogh zijn, ende den

de den Vyandt vreesen. (Erycius Puteanus seyt) Ende voorwaer dat de Vereenighde Nederlanders door Oorloge niet lichtelick sullen konnen overwonnen worden, hebben wy nu soo veele jaren, door soo veel nederlagen metter daet bevonden, oock by nae met een geheel ondergangh ende ruine van ons Landt. Item/ wy hebben alsoo tegen haer geoorloght, dat wy nu beginnen te vreesen de gene, die wy te vooren verachteden. De macht der Vyanden is door onse krachten gewasschen, alsoo datse vreeselick is geworden, te Lande ende te Water: Overmits datse gefondeert is ende staet op goeden raedt, ordre, eendrachtigheyt, ende sorvuldigheyt. Fr. Campanella seyt: Dit Volck van de Vereenighde Nederlanden is alsoo geaert ende gestelt, indien ghy dat met gewelt aentast, soo en sult ghy niet uytrechten. Soo is notoir ende niet daer aen te twijffelen/ of de voornaemste oorsaecke waerom den Koningh met ons Treves wil maecken is alleen om ons te bedriegen/ ofte door bedrogh ende archlistigheyt te vermeesteren/ gelijck de Griecken eertijts die van Troyen deden / nae datse gheen raet en wisten met gewelt die te bedwingen.

Maer yemandt mochte nu vragen/ hoe sal den Koningh van Spaignien dat mogelijck zijn? gemerct dat wy wel specialijck/ als daer van genoeghsaem gewaerschout zijnde/ ons daer voor sullen wachten/ wy sijn immers geen kinderen/ noch van ons verstandt berooft dat wy ons sullen laten bedriegen? Hier op dient voor antwoordt: Hoe ende op wat maniere den Koningh ons sal soecken te bedriegen/ vinden wy oock in de voornoemde Spaensche Raets-Heeren haer Schriften: Laet ons dan die hooren. Lipsius seyt: Wt den Treves salmen dat voordeel trecken, dat wy met die Vereenighde Landen sullen mogen onderhandelen, ende vrijelick by malkanderen komen. Campanella seyt: Met aenradinge sult ghy lichtelick wat by haer te wege brengen. Hier mede willen sy seggen: dat den Koningh gedurende den Treves gelegentheyt sal hebben/ omme hier te Lande sijne Ministers te senden/ ende dat 'tgeheele Landt door in alle Steden / als mede in't Hof/ met instructie datse over al ende allomme/ doch insonderheyt by die alreede in Regieringe zijn / ende daer inne staen te komen/ van sijnen't wegen verklaren jae sweeren / dat alle 'tgepasseerde hem van herten leet is / dat hem niet meer ter herten gaet als de welvaert der Nederlanden / dat hy een grouwel heeft voor d'Oorloge / ende dat hem niet lievers soude zijn dan dat hy de Nederlanden in haer ouden Staet / en by malkanderen in een vasten bandt van eendrachtigheyt mocht te samen gebonden sien/ ende datse daerentegen gelieven te considereren de rechtvaerdigheyt van sijn saecke/ d'onnooselheyt van sijn persoon / sijn liefde tot ons/ d'onseeckerheyt van d'Oorloge / d'ellende der selver / sijn groote macht / sijn heerlijck geslacht/ de meenighte van sijn Vrienden / de reputatie die hy heeft by alle Potentaten des Werelts / sijn liberaelheyt tot de sijne / ende hondert diergelijcke dingen meer: Alle om haer te persuaderen den Koningh van Spaignien wederom aen te nemen/ ende geensints tot de Wapenen wederom te treden. Sy willen oock seggen: Dewijle dat door den Treves veel van d'Ingesetenen deser

Landen

Landen soo wel groote als kleyne personagien occasie sullen krijgen omme in d'andere Nederlanden te gaen/ soo salmen daer op passen dat alle de selve die hier in staet sitten of apparent staen te komen treffelijck sal onthalen/ ende van gelijcke sien te induceren. Item/ alsoo veel van d'onse of onse kinderen gedurende den Treves in Spaignien ende Italien sullen komen/ soo salmen de selve aldaer oock waer nemen/ ende van gelijcken rescontreren. Vorder seyt Lipsius: De Hollanders worden soo seer niet gequelt van d'Eergierigheyt als van de Gelt-gierigheyt, ende Gewin-gierigheyt. Ende waer dit leste is en hebben de Koningen daer niet altijt gelegentheyt om aen sich te halen? om met dien vergulden Hengel te visschen? Iae dat verstaen sy wel die wat verstandt ende ervarentheyt hebben. Campanella seyt: Men sal moeten doen gelijck de Poëten dichten van Iason, namentlick gelijck hy om het gulden Vlies te krijgen, die wreede Stieren, die't selve bewaren liet betooveren, ende alsoo de selve onder het jock brachte, alsoo moetmen oock de Edelen ende voornaemste Regeerders van't Landt met gelt om koopen, op dat alsoo de Koningh dit gulde Vlies, dat is, de Vereenighde Nederlanden mogen verkrijgen. Den ouden Richardot raedt den Koningh mede tot Treves/ ende onder andere dat hy eenige millioenen soude versmeeren onder de Regenten en Hoofden van de Vereenighde Nederlanden. Sijn Majesteyt verseeckerende/ dat hy daer mede meer sal uytrechten als met d'Oorloge. Sy willen seggen: dat den Koning van Spaignien/ om de principaelste onder ons ende die in Regieringe van't Landt staen te komen/ dies te beter te bewegen/ of op sijn handt te krijgen/ dit middel sal gebruycken dat hy door sijn Ministers alle de selve sal banckettteren/ ende begiftigen niet eens maer dickmaels/ niet met weynigh maer met groote schenckagien/ niet alleen aen haer selfs ende haer Huysvrouwen/ maer oock aen haer Kinderen en naeste Vrienden/ niet alleen met Gelt en Juweelen/ maer oock soo sy dat liever hebben met Benefitien/ Octroyen en Privilegien/ met beloftenisse oock aen sommige van groote staet/ eer en dignitevt soo haest als de Landen met hem naerder sullen zijn verdragen. Ende in't generael dat den Koningh alle de Nederlanders buyten 'slants wel en vriendelijck sal tracteren/ ende veel vrydom geven/ op datse haer negotie gerustelijck mogen doen/ ende soo diep daer door in't slaep mogen ghewieght werden/ datse niet eens meer van d'Oorloge mogen hooren spreecken. Ende op dat den Koningh doch vast soude gaen/ soo raden sy hem noch een derden middel te gebruycken met dese woorden. Johan de Cassis seyt: Laet ons maer poogen eenen voet daer in te krijgen, hoe weynigh het oock wesen mach, daer door salmen van dage tot dage winnen, principalick alsmen goede neerstigheyt ende behendigheyt gebruyckt in't stuck van de wereltlicke Officieren. Sy willen seggen datmen voor eerst met alle d'Inductien/ Discoursen/ Propoosten/ Caressen/ Banchetten/ Giften en Gaven/ maer soo veel moet sien te wege te brengen/ dat de Vereenigde Nederlanden hem simpelijck aennemen sonder in't alderminste eenigh gesegh te hebben in de Regieringe van't Landt/ of in't stuck van de Religie. En dat de Staten/soo wel generael als parti-

 culier/

tulier/ de Landen sullen mogen regeeren nae dat sy dat goet sullen vinden / met belofte dat hy alles sal approberen / oock datse sullen doen wat haer goet sal duncken / ende alsulcke Edicten maecken soo sy sullen te rade vinden / doch datse maer simpelijck sijnen Naem en Tijtel sullen gebruycken / ofte boven haer Placcaten maer stellen dese weynigh woorden: By den Koningh in plaetse van de Staten &c. Men sal daer by verhalen wat profijt dese Landen in't gemeen daer uyt sullen trecken / namentlijck datse door dat middel haer sullen konnen ontslaen van d'ordinaire belastinge haerder Garnisoenen ende andere diffencive onkosten / die jaerlijcx selfs in den Treves wel ses of seven millioenen bedragen / ende dien volgens datmen de Gemeente oock daer door sal ontlasten van meest alle belastingen/ ja men sal van wegen den Koningh van Spaignien ons presenteren: Inghevalle dat wy noch noodigh vinden eenigh Krijghsvolck te onderhouden / dat hy't selfde uyt sijn particuliere inkomsten sal betalen / ofte buyten onse kosten onderhouden/ ende noch daerenboven/ dat den Koningh alle onse schulden/ hoe groot die oock soude mogen zijn / tot sijnen lasten sal nemen/ ende binnen weynig jaren al te mael af-leggen ende betalen. Dit sijn immers plausible redenen ende die groote kracht sullen hebben/ voornamentlijck onder alsulcke smerery / ende kuyperij als hier vooren genoemt is. Staende dese genoemde maniere van proceduren ('twelcke wel dient genoteert te zijn) den Koningh van Spaignien gedurende den Treves vry / soo dat wy noch Hem noch sijn Ministers ter saecke van dien een eenigh quaet woordt of suer gesicht konnen geven: Het welcke sijn Excell. Prince Maurits Ho. Me. oock genoegsaem in sijnen Brief van den 21. Septembris 1608. aen de Steden van Hollandt ende West-Vrieslandt te kenne geeft/ schrijvende: Want gedurende den Stilstandt soude (te weten den Koningh van Spaignien) in verseeckerde ruste ende buyten koste zijn, daer ter contrarie dese Landen geen verseeckerheyt konnende hebben, als in de Wapenen, beladen soude moeten blijven met excessive kosten, tot onderhout van een groot getal Krijgsvolcks, ende gestadige aenvechtinge van alderley heymelicke ende gevaerlicke aenslagen en treecken, die den Vyandt in den Treves (als maer een cessatie van Wapenen zijnde) N. niet verboden worden.

Nu dus verde die saecke gebracht hebbende/ fix gaense met de rest/ alles sal dan wel volgen / de Pannekoeck is dan los: Maer yemandt mochte vragen wat den Koningh dan wijders doen sal? ick sal't u seggen: Dit eerste stuck wel vast geset / ende 'tschip een jaer of twee op die boech gezeylt hebbende / helpt God wat al smerery / caressen ende banckketteringe salder omgaen: Daer nae sal den Koningh om dat stuck noch vaster te setten / ende de wegh tot sijn desseinen voorts te prepareren eens selfs over komen: Doch de Spaigniaerts sal hy in Brabandt laten/ ende Nederlantsche Heeren in plaets nemen: daer sal't dan gaen / kinderen ick heb langh van huys geweest / hou daer/ ghy dit/ ghy dat/ wat wilje hebben? spreeckt maer / niets is u geweygert/ hebt ghy Privilegien van doen? ick hebber sacken vol met gebracht.

bracht. Jae men sal gulde Vliesen/ Ridderschappen/ Tittels/ Wapenen/ Digniteyten/ Juweelen/ goude Ketens/ Bocalen/ Koppen/ Schalen/ vergulde en silvere Servisen/ Gout en Silver gelijck als te grabbel smijten oft maer suyckr waer/ die lust die plockt/ ende dat sal den toeverdranck zijn/ die ons al te mael tot Verckens/ dat is Spaensche Creaturen sal maecken. Men sal daer mede ons soo soet sien te fluyten dat de Huldinge geschiedt door't gantsche Landt, ofte soo dat wat aenstootelick sal schijnen, dat de gemaeckte Contracten met een andere cermonie geapprobeert worden. Wat dunct u van dese kuyperye? sullen de getransformeerde daer yet tegen hebben? ick meen neen: Daer nae salmen occasie soecken datter dickwils eenige Gedeputeerde nae Spaignien sullen moeten gaen/ daer den Koningh duysent practijcken toe weet/ maer hoe salmen die met al haer jonge Edellupden/ onse Wittebroot-eeters en lieve Kindertjens/ die wy gaerne nae ons op't kussen sagen/ ende die gemeenlijck mede gaen daer tratteren/ caresseren/ banckketteren/ doteren ende ingageren? 'tis met geen pen te beschrijven. Ende d'een Heer sal soo haest niet t'huys zijn/ of d'ander sal al wederom commissie hebben derwaerts te gaen. Eyntlijck sal den Koningh daer onder kuypen ende soo veel sien te wege te brengen/ dat hy mach hebben kennisse van saecken ofte communicatie van't gepasseerde; Een bede die wy hem dan niet weygeren kunnen/ ende te meer om dattet een fraeye pretext sal zijn/ om nae Spaignien te gaen op de smerery. Dat klaer zijnde sal hy versoecken/ dat doch de Staten met sijn avijs de Landen regeeren, dat is, dat hy mee mach helpen raden. Oock een meughelijcke bee/ ende een fraeye deckmantel om met eeren by de smeer-pot te komen: Doch hoe slim sal den Koningh hem dan weten te houden! want voor eerst sal hy't by kans alles goet vinden hoe't de Staten in den sin hebben/ maer daer nae sal hy/ als de grootste en sterckste haer in de kouw/ 'tmeeste gesegh alleen willen hebben/ ende niet aflaten tot dat hy noch een trap hooger is/ te weten/ datmen sonder sijn avijs en goet-vinden niet en sal mogen doen. Dan sal't tijt gaen worden omme 'theele Landt door sijn Creaturen/ Geaffectioneerde en Pensionarisen in alle Staten en Offitien te stellen/ ende oock insonderheyt voor eerst vermomde Papisten/ om door't middel van dien sijn authoriteyt soo wijt uyt te breyden/ datmen hem met gemeen advijs consenteert/ dat hy alleen de Landen sal regeeren, doch met avijs van de Staten van de Lande, ende nae de Privilegien. Voorwaer soo yemandt meent dat wy dien bal sullen konnen af-kaetsen/ als wy met den Koningh van Spaignien soo diep in't spel sullen zijn geraeckt/ die acht ick niet wel by sijn sinnen. Dan sal den tijt aengaen komen/ dat hy eerst in eenige daer nae in alle Steden de Roomsche Catholijcken sal doen hebben openbare excertie van haer Religie. De Regenten van't Landt sullen hier niet tegen wesen/ als sullende meest alle als dan in haer hert van't selfde gevoelen zijn. Hier nae sal volgen/ dat de Papisten over al 'tgantsche Landt deur alle Staten en Offitien sullen mogen bedienen. Wat dunckt u Vrienden van dese kuyperye ende kruyerye/ ick meen dat ghy wel siet waer't op uyt sal loopen; Doch om

voort

voort te gaen. Men sal niet rusten of de Papisten sullen in elcken Stadt een vande publique Kercken hebben, ende haren dienst daer in doen. Dat klaer zijnde salmen trachten / om in de voornaemste Steden, Kloosters te mogen stichten, ende een Hooge Schole op te rechten. Ende alsmen dus verde sal geprocedeert hebben / wel-verstaende door giften en gaven / smeeren en strijcken / vriendelijcke woorden / ende groote beloften / soo salmen wederom voort gaen / ende de saecke soo sien te beleyden / Dat metter tijt niemandt anders in Regieringe en sit, dan die Papist is, wel-verstaende voor eerst onpartijdige, ofte die niet perciael en zijn, maer daer nae heel bittere gasten, doch die haer bitterheyt ende haet wel konnen veynsen. Dan sal't tijt worden om in de vergaderinge van Staten door te dringen / van veel stercke plaetsen te demanteleren, de Soldaten van't Landt te cassferen, mitsgaders de Magasijnen der selver leedigh te maecken, en gelt van den Koningh daer voor te nemen, om 'teen of 'tander, datmen dan een frayen naem sal geven, daer mede te betalen. Ende tot dit poinct gekomen zijnde / sal den Koningh van Spaignien Oorloge te wege te brengen tusschen de Nederlanden ende d'een of d'ander van haer Naburen / om onder dat pretext meenighte van Krighsvolck in't Landt te krijgen, ende die te logeren in de grootste Steden van't Landt. Dat klaer zijnde ofte geeffectueert / soo salmen die gereformeerde Religie by resolutie van de Staten haer publique Kercken benemen, doch haer consenteren in huysen te prediken. Eyntlijck ende ten laetsten dus verre gekomen zijnde / sal den Koningh van Spaignien sijn absoluyt gouvernement ende tyrannije over de conscientie, goederen ende lichamen der Menschen wederom beginnen in't werck te stellen, ende wel sorge dragen dat Hollandt en Zeelandt hem niet wederom in de wech is. Dit is dan 'tgene de Spaensche Poletiquen met de bovengenoemde woorden willen te kennen geven / alsse raden dat den Koningh maer een voet in onsen Staet soude sien te krijgen ende met listigheyt te werck gaen: Om alleynskens dan van dagh tot dagh soo in het een als in het ander toe te nemen / doch God Almachtigh wil ons van dese practijcken bewaren.

Die nu de nature van onse Regieringe ende onse conditien recht kennen / moeten oordeelen dat desen raedt seer schadelijck ende periculeus in ons regard is / jae dat wy daer door meerder afbreuck soude lijden in een jaer / dan door een groot en machtigh Leger in veel jaren / want onse Nature en Regieringe is immers soodanigh / datmen meer met goetheyt en schoone woorden by ons kan uyt rechten als met quaetheyt / ende hoe verde de gelt-gierigheyt in de herten van ons alle te samen gekropen is / dat is soo openbaer dat mijn onnoodigh dunckt yet daer van te seggen: Yegelijck gaet maer in sijn selven. Alle 'twelcke dan wel geconsidereert zijnde / soo en ist niet heel vreemt dat Lipsius seyt: Dat door den Treves eenige hondert of duysenden sich van selfs wel wederom tot de Roomsche Religie ende den Koningh haer sullen begeven, soo haer gelegentheyt van weder-keeren gepresenteert wort. Item / dattet exempel van Pompeus door den Treves wederom sal nieu worden, soomen op de selve manier te werck gaet, ende insonderheyt soomen de saecke met goeden

goeden raedt ende daedt beleydet. Desgelijcx Puteanus/ Men sal bevinden dat de Treves die de Vrede aenlocken, metter tijt die trotse gemoederen sullen versachten, sy sullen alleynskens wederom komen tot haer schuldighe plicht. Item/ Men sal door den Treves te weegh brengen, dat door Oorloge niet en heeft konnen geschieden. Ende Johan de Tassis/ de oproeren plegen even alsoo te vergaen, gelijck als sy gekomen zijn, metter tijt, ende alsmen geduldigheyt, patientie ende behendigheyt gebruyckt, nae de gelegentheyt der saken. En of dese genoemde practijcke uyt de woorden des Ambassadeurs / van wegen de Ertz-Hertoge in Vranckrijck niet en wort gemeent / daer hy/ ten tijde alsmen in den Hage van Vrede tracteerde / seyt / dat sijn Majesteyt van Spaignien gantschelijck van de Heeren Staten gelegentheyt onderrecht is, ende daer van alsulcke perfecte kennisse heeft bekomen door het resideren van sijn Gesanten aldaer, dattet zy in Peys of Oorloge, hy haer genoegh tot sijn pretensie sal weten te brengen, of dese practijck (segh ick) daer mede niet bedecktelijck wort aengewesen/ geve ick alle verstandige te bedencken. Yemandt soude hier op nu mogen seggen/ datmen ten tijde van de voorgaende Treves niets van dese proceduren en heeft vernomen/ ende derhalven dit Argument niet vast en gaet: dan die antwoorde ick: dat uyt de eygen Schriften der Spaensche Raets-Heeren mijn seggen blijckt: daerenboven wie twijfelt daer aen/ dat den Koningh in den voorgaende Treves daer toe niet sijn best gedaen / ende veel persoonen gecorrumpeert heeft / ende ten laetsten soo is het seecker dat den tijt hem heeft ontbroken / daeromme hy nu oock een Treves van soo veel jaren met de Heeren Staten Generael / ende sijn Excel. den Prince van Orangien soeckt op te rechten / om dit bedrogh of dese practijcke gedurende de selve bequamelijck in't werck te stellen / ende te voltrecken: om 'twelcke dan in tijts voor te komen gantsch noodigh ende dienstigh is geen Treves met den Koningh van Spaignien te maecken / als wesende de eenige occasie voor hem om dit bedrogh te konnen practiseren.

Ten sesten. Laet ons het tweede heymelijck bedrogh oock gaen ondersoecken / dat den Koningh van Spaignien door den Treves hier te Lande meent in't werck te stellen/ daer van spreeckt Lipsius aldus: Dewijle haer Regieringe (meenende ons) uyt de Ghemeynte ende uyt veel Hoofden bestaet, soo sullen wy in den Treves occasie van tweedracht onder haer stroyen. Gelooft my, sy hebben haet ende nijt, sy hebben partyschappen, sy hebben oock haer wonden ende zeeren, maer die worden al verborgen gehouden door die groote vreese, welcke haer alle te gelijcke aengaet. Laet die een weynigh wech genomen zijn, sy sullen haest komen op haer oude ploy. Puteanus seyt: Den haet tot noch toe onder d'asschen bedeckt, sal door den Treves beginnen te glimmen, ende de verhindernisse wech genomen zijnde, uyt de vlammen tot een innerlijcken Krijgh: Datse tot noch toe is verborgen geweest, is niet vreemt: want 'tgemeyne perijckel heeft het bedwongen, ende op den Vyandt gestiert, de eene Provintie sal op-

staen tegen den ander, d'eene Stadt tegen den ander, ende d'eene Burger tegen d'ander. De daet sal leeren dat het gebiedt van veelen uyt het volck swaer sal zijn voor die gene die aen een mans gebiet zijn gewent. Campanella seyt: Den Koningh van Spaignien moet onder de voornaemste Hoofden ende Regeerders van't Landt, twist ende oneenigheyt sayen, op datse malkanderen mogen verslaen ende ombrengen, ende omme dese oneenigheyt onder haer dies te meer te doen wassen, soo moetmen heymelijck eenige nieuwe Secten onder haer verwecken, ende de selve tegen malkanderen op te hitsen. Insonderheyt moetmen verwecken de geschillen van de vrije wille des Menschen, ende van d'oorsaecke of oorspronck des quaets, aen welcke steenklippen seer veel haer stooten. Den Raedt van Escovedo was oock: Datmen de Nederlantsche Provintien of Heeren onder malkanderen most twistigh maken, om daer meester van te worden. Ut welcke woorden men klaerlijck siet dat den Koningh van Spaignien onder andere dit oogen-wit heeft met den Treves/ dat hy meynt dese Vereenighde Nederlanden sullen van selfs in onderlinge twist raecken/ ende malkanderen bekrijgen soo haest als sy van d'algemeyne vreese der Oorloge sullen zijn ontslagen: Doch soo sulcx door onse voorsichtigheyt voorgekomen wiert/ dat hy dan door sijn Ministers de saecke daer toe sal sien te beleyden/ ende d'een tegen d'ander ophitsen/ om daer door/ of onsen Staet soo te laten verswacken/ datse daer nae niet machtigh sal zijn haer selven tegen hem te defenderen/ ofte de twistende partyen soo te verbitteren/ dat d'een of d'ander hem tot hulpe neemt om te beter d'ander te bekrijgen/ ende dat hy dien volgens door dat middel volkomen meester mach worden/ nae't exempel van Philippus Koningh van Macedonien/ daer den Historie-schrijver Curtius alsoo van getuyght: *Porrò Philippus veluti è specula quadam libertati omnium insidiatus, Græcorum Civitates quæ dominandi libidine singulæ imperare cogitaverant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad invicem callide incitatis. à Tebanis etiam (qui tamen antea eum tanquam hostem repellere conabantur) contra Lacedemonios & Phocenses, qui templo Appolinis spoliato, milites conduxerant, necessitate urgente dux electus, oppressis saerilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus omnium ad ultimum efficitur dominus ac Princeps, & victos pariter atque victores servitutem subire coegit.* Item, *Is quoque Thraciam invasit. nam cùm eum fratres duo Thraciæ Reges, de terminis regni ambigentes, disceptationem suarum Judicem eligerent, Philippus ad Judicium velut ad bellum inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & utrumque regno, de quo disceptabant, spoliavit.* Dat is: Maer als nu Philippus gelijck als van een hooge waecktooren geloert hadde op een yegelijcx vryheyt, soo heeft hy eyntlijck alle de Grieckscheh Steden onder sijn gewelt gebracht, die elck in't bysonder voor sich selven meende te heerschen, door den lust die sy hadden om selfs Heere te wesen: Want hy riedt de minste datse tegen de meeste soude opstaen om te Oorlogen, ende hy rockendese alsoo al te mael looslijck tegen elckanderen op: Door welcken middel hy oock Velt-overste verkoosen is van de Thebaners, die hem nochtans als haren doodt vyandt te vooren tegen gestaen hadden,

hadden, ende dat tegen de Lacedemoniers ende Phocenfers, de welcke door noot gedwongen zijnde, de Kercke van Apollo gantschelijck berooft, ende daer voor volck aengenomen hadden. Ende nae dat hy dese Kerck-roovers vermeestert hadde, heeft hy daer door groote eer ingeleyt by alle Volckeren, ende hy is ten laetsten Heer en Koningh geworden van haer allen, ende hy heeft soo wel de overwinners als de gene die overwonnen waren, haer selven onder de slavernije doen begeven. Item / De selve heeft oock het Landt van Thracia ingenomen, want daer waren twee gebroeders, Koningen over het selve Landt, ende sy waren met malkanderen in verschil over haer Landt-palen. Dese verkoosen Philippus tot Rechter van haren twist, ende hy is buyten haer meeninge met een wel toegerust Leger gekomen, als tot den Oorloge om dit oordeel te strijcken, ende hy heeftse alle beyde van het Rijck daer sy om twisteden berooft.

De exempelen van de aldermachtighste Volckeren/ Natien/ of Staten/ die oyt in de Werelt zijn geweest / geven hier van klare getuygenisse/ namentlijck datse door Inlantschen krijgh en twist eyntlijck vervallen zijn/ in de handen en 'tgewelt van haer Vyanden/ tegen de welcke geen macht en heeft konnen uyt rechten/ ja die na d'opinie van alle de Werelt onwinnelijck zijn geacht geweest. Voor eerst / soo heeftmen gesien dat de Hebreen tot twee malen toe tot die staet en reputatie zijn geklommen / eerstelijck onder de Regieringe van den Koningh Salomon / ende daer nae ten tijde van de kinderen der Machabeen / maer dat de selve door Inlantsche twist en oorloge zijn vervallen / eerst in handen van haer oude Vyanden de Koningen van Assyrien ende Babelonien/ ende daer nae onder de Romeynen. Ende is dit van gheen kleyne consideratie / dat de Stadt van Jerusalem zijnde maer een lidt van't Jootsche Rijck / alleen machtigh genoegh was 'tgantsch Leger der Romeynen (by manier van spreecken) levendigh voor een ontbijt op te eeten / by aldien datse haren inwendigen twist niet en hadde gehadt/ soo dat hare innerlijcke oneenigheyt en twist de eenige oorsaecke is geweest naest God van hare jammerlijcke districtie. De Griecken sijn tot drie verscheyde reysen machtigh / treffelijck ende onwinnelijck geweest: te weten eens / doense in onderscheydelijcke Republijcken verdeelt / doch met malkanderen verbonden waren: eens/ doense de Monarchie hadden opgerecht onder Alexander: ende ten derden doense Christenen waren ende een Keyserdom besaten. Maer alsmen de rechte oorsaecke van d'ondergangh van alle haer drie Staten wel nae soeckt/ soo salmen bevinden dat Inlantschen twist/ haet en nijt die selve is geweest/ gelijck dat hier voren ten deele uyt Curtio is verhaelt. De Romeynen insgelijcx: de selve sijn immers soo machtigh geweest/ datse de laetste Monarchie hebben beseten / vraeght ghy nae de principaelste oorsaecke waer door dat sy soo verswackt/ eenige reysen overrompelt/ ende eyntlijck onder de macht der Duytschen vervallen zijn? 'tis geweest haer burgerlijcke oorloge ende inwendigen twist die haer verteert heeft.

Nu dat is langh geleden mochtmen seggen: daerom laet ons wat

 jonger

jonger exempelen verhalen: Den Koningh Philippus de tweede van Spaignien / was immers in't beginsel sijnder Regieringe tot sulcke groote macht en authoriteyt gekomen / dat hy een schrick was voor al de Werelt / niemandt sijns gelijcx: Wie en soude niet geseyt hebben dat hy in weynigh jaren de Westersche Monarchie soude opgerecht hebben? want niemandt was machtigh hem te resisteren. Jae alle de Princen van Europa en hadden te samen niet half soo veel macht als hy alleen: vraeght ghy waer by dat het is gekomen / dat noch Hy / noch sijn Soon / noch Soons Soon / die niet heeft verkregen? Die moet weten dat sijn Burgerlijcke of inwendige Oorloge / Spaignien tegen Nederlandt / hem daer van gefrustreert heeft. Ende sal nae alle apparentie die twist of Oorloge / soo de selve door gheenen Trebes wort gesmoort / de eenige oorsaecken zijn van sijn geheelen ondergangh / gelijck Carolus V. ende anderen dat oock hebben geprophetecrt.

Het machtige Turcksche Keyserrijck of der Ottomannen / is immers tegenwoordigh in die Staet dattet wel mach onwinbaer geacht worden / maer wat sal haer ondergangh zijn / selfs nae haer eygen oordeel? niet anders als Burgerlijcke oneenigheyt ende Inlantsche Oorloge / om de welcke te eviteren soo veel alst mogelijck is / die Keysers gemeenlijck alle haer Broeders doen ombrengen soo haest sy in haer Gouvernement treden / uyt vreese dat dat onweer uyt haer sijn oorspronck soude nemen.

Gaen wy in Duytsland / ende vragen hoe dattet komt dat dat machtigh Keyserrijck soo slechtelijck onder't Oostenrijcksche gebiedt is gekomen? die sal daer hooren dat inwendigen twist / haet en nijt d'eenige oorsaeck daer van is. Ende wat Vranckrijck belanght: machmen metter waerheyt niet seggen dattet selve het aldermachtighste Koninckrijck is van Europa Ende middelen genoegh heeft veel andere Landen te conquesteren / by aldien dat het met dese inwendige sieckte of kranckheyt niet besmeedt en ware? hebbende 'tselve Koninghrijck daer soo doodt kranck van te bedde gelegen / dattet niet veel en heeft gescheelt ofte het waer ghestorven / ende van Philips de tweede den Koningh van Spaignien gheincorporeert / doch God heeft het een Heylandt gegeven Henderick de Groote / die dese kranckheyt genesen ende 'tselfde uyt de tanden van den voorseyde Philips geret heeft.

Dan laet ons dit al te mael overgaen / ende een exempel of twee verhalen die ons wat naeder gaen / ende die ons billijck gestadigh dienen voor oogen te staen. Alle het moorden / hangen / branden / onthoofden / wurgen en verdrincken dat hier in Nederlandt 'tzedert het jaer ses-en-sestigh ter saecke van de Religie heeft omgegaen / het welcke geschat wort op wel tachtigh duysent Menschen / Mitsgaders dat het licht des Euangeliums in die tijt wederom door't gantsche Landt wiert uytgeblust: Als oock dat Duc d'Alba met sijn Spaensch Leger hier in't Landt is gekomen / ende soo groote moetwil heeft bedreven / dat alle goede herten daer over schricken als sy daer aen gedencken / als mede datter tusschen die van Hollandt ende d'andere Provintien eenige jaren

ge jaren langh soo swaren Oorloge is geweest: Hier van/ jae van alle ellenden / distructien / calamiteyten / miserien / ende ellenden die ons tzedert die tijt over zijn gekomen / is alleen te wijten de droevige scheuringe of tweedracht die doen ter tijt onder de Grooten ende Edelen van't Landt ontstondt. Want hadden de selve eendrachtigh gebleven/ ende den raedt des Heeren Princen van Orangien gevolght / men soude hier in Nederlandt noyt van Oorloge geweten / noch van Inquisitie meer gehoort / jae niet eenen Spaigniaert gesien hebben: besiet wat droefheyt onsen desen twist of oneenigheyt gebaert heeft.

Ende als dese foute in't Jaer ses-en-tseventigh by de Staten van alle de Nederlanden / door't oprechten van de Pacificatie van Gent volkomentlijck was geredresseert / sulcx dat dese Landen wederom tot haer voorige ruste waren gebracht/ ende ongetwijffelt in alle voorspoet en rijckdom soo Geestelijck als lichamelijck soude toegenomen hebben/ soo heeft de vervloecte tweedracht dat beniyt/ ende alle 'tselve weder om gestooten: Want door de twist en jalousie die dadelijck daer nae onder de Provintien ende voornaemste van den Lande op stondt / is de ghemeene saecke wederom verlooren gegaen/ Don Johan in't Landt gekomen/ ende 'tmeestendeel van de Provintien wederom in handen van den Koningh van Spaignien geraeckt/ soo datmen metter waerheyt wel mach seggen / dat uyt desen tweeden twist alle de onheylen zijn ontstaen / die in vijftigh jaren herwaerts hier te Lande gevallen zijn / onmogelijck met monde uyt te spreecken noch met pennen te beschrijven. Ende spreeckt mijn Heer de Prince van Orangien Wilhelmus Hoger memorie / in synen Brief van den eersten Augusti 1579. van desen twist aldus: Ende hadden wy en van doen aen onsen raedt gevolght, daer en is geen twijffel aen, of dese bloedige Oorloge soude haest een eynde genomen hebben, want zijnde doen ter tijt in Noort-Hollandt, wy sonden terstondt in grooter neerstigheyt ende gaven mijn Heeren de Staten te verstaen, in soo verre als hunlieden beliefde alle haer macht behendighlick te doen vergaderen, ende niet meer dan drie duysent Duytsche Paerden aen te nemen, dat licht om doen waer, wijlen Don Iohan de Stadt ende 'tKasteel van Namen te doen verlaten, mitsgaders het heele Landt van Lutzenborch, ende alsoo hem te benemen alle middelen om in dese Landen binnen te mogen geraecken: Maer wy en mochten doen niet geloooft werden, ofte door dien dat wy met lieden te handelen hadden, die ons te veel tegenspannigh vielen, ende insonderheyt de gene die naemaels de voornaemste opreuyers zijn geweest, om de Landen van Henegouwe ende Arthoys te doen desunieren, ende haer van de Generaliteyt af te scheyden.

Hier uyt sietmen dan dat de Nederlanden in den tijt van twaelf Jaren / te weten van Anno 1566. tot 1578. twee-mael van dit Beest der tweedrachtigheyt zijn verslonden / of immers soo gewondt dat wy tot op desen dag daer noch niet van genesen zijn/ 'twelcke immers notable exempelen zijn om ons daer aen te spiegelen/ als gestadigh ons vermanende de gulde spreucken/ by de Heeren Staten daer over gemaeckt/ in ons mont te hebben *discordiâ res magnæ dilabuntur.* dat is/ tweedracht breeckt macht.

Ende is daer aen niet eens te twijffelen / dat den Koningh van Spaignien de eenige Autheur is geweest van de twee voorseyde schadelicke twisten/ want wat de eerste belanght/ 'tselve is daer uyt af te nemen/ dat van hem 'tzaet van dat onkruyt aldereerst is voorgekomen/ om dat hy aenden Grave van Egmont en andere die grooten aenhang hadden heel vriendelijck schreef / waer door de selve soo goeden opinie van den Koningh kregen/ datse nae de trouwe waerschouwinge en wijsen Raedt des Princen van Orangien niet en wilde luysteren / het welcke dan de ghenoemde tweedracht en scheuringhe veroorsaeckte. Wat de tweede belanght / 'tis notoir dat Escovedo den Koningh dien raedt gegeven hadde/ ende dat Don Iohan Parma, Terra Nova, de Baron van Selles ende Richardot d'Autheuren zijn geweest van die vervloeckte twist/ ende datse specialijck daer toe gelast waren.

Wy sien oock uyt de twee voor-verhaelde exempelen / dat den Koningh van Spaignien dit valsch bedrogh even op die tijt onder schijn van Vrede heeft in't werck gestelt / als hy geen middelen en hadde om met gewelt sijn desseinen in't werck te stellen / ofte tot sijn voornemen te komen: want voor d'eerste twist/ den Koningh hadde in Nederlandt noch geen Krijghsvolck / een Vrou Gouverneerde den Staet / alle de Groote waren geoffenseert / de Gemeynte murmureerde ende was sijn Vyandt / ende wel vier hondert Edelen van de beste van't Landt hadden haer te samen verbonden. Voor den tweede twist soo waren alle de Provintien met malkanderen verdragen / de Gemeynte daer inne sonderlingh wel te vreden / De Spaigniaerts waren voor vyanden verklaert/ ende uyt alle Sterckten gedreven / Hy hadde in de Nederlanden noch macht noch authoriteyt / Soo dat den Koningh van Spaignien dit bedrogh onder schijn van Vrede altijt heeft gebruyckt/ als hem de kracht of de macht heeft ontbroken/ om tot sijn voornemen te komen. Het welcke oock by den voorgaende Treves is gebleecken/ gelijck daer van sijn eygen Dienaers en Raden selfs sulcken getuygenisse geven / als hier vooren is aengewesen: Behalven dat uyt de redenen des Ertz-Hertogen Gesanten in Vranckrijck / ten tijde alsmen hier van Vrede handelde sulcx oock genoeghsaem is te besluyten / die doen seyde: Dat sijn Majesteyt van Spaignien gantschelick van de Heeren Staten gelegentheyt onderrecht was, ende daer van alsucke perfecte kennisse hadde bekomen, door het resideren van sijn Gesanten in den Hage, dat hy in Peys of Oorloge haer genoegh tot sijn devotie soude weten te brengen.

Hier op soude nu yemandt moghen seggen: dat wy wel sorgen sullen draghen / datter gheen twist noch tweedracht onder ons en sal ontstaen / ende of sulcx al gebeurde datmen in tijts daer by sal zijn/ ende die brandt dempen/ 'tzy dan met woorden/ of goede inductien / of door macht van wapenen. Op't eerste Lidt van dese tegenwerpinge antwoorde ick aldus: 't Is heel apparent / jae by kans buyten alle twijffel/ dat wy/ sijnde van de algemeyne vreese der Oorloge ontslagen/ in onderlinge twist en tweedracht / jae binnen-lantsche Krijgh sullen geraecken/ ende dit wort aldus bewesen.

Want

Want sulcx heeftmen meest doorgaens van alle oude tijden af soo bevonden ende by experientie gesien: Als namentlijck / den Koningh David en hadde nau van alle sijne Buyten-vyanden overwonnen/ ende sijn Staet tot ruste gebracht / ofte den Inlantschen Krijgh tusschen hem ende sijnen Soon Absalon stont op / die sijn gantsche ondergangh dreyghde / ende de selve was soo haest niet geeyndigt/ofte de Burgerlijcke Oorloge met Seba / een van de principaelste onder den Joden/ was geboren. Hier na weder met Buytenlantsche-vyanden in Oorloge getreden zijnde / ende de selve overwonnen hebbende / stondt den inwendige twist en factie op met Adonia. Na de doodt Salomonis/ als sijnen Soon Rehabeam met sijne Buyten-vyanden Vrede hadde/ geschiede de droevige scheuringe ende Inlantschen twist onder Gods Volck / die daer na noyt geheelt en wiert / sulcx datter tusschen Rehabeam ende Jerobeam/ onder de welcke de Joden verdeelt waren/ altijt Oorloge is geweest: Gelijck mede tusschen Assa eñ Basa. Also isset onder den Joden oock gegaen/na datse door de tweede-mael een machtig volck / door't kloeck belept der Machabeen / geworden waren: Namentlijck dat sy/ hebbende alle haer Vyanden overwonnen/ in onderlingen twist en tweedracht zijn gevallen/die haren Staet eyntlijck heeft verslonden. Dit heeftmen by de drie Staten der Griecken / die hier vooren genoemt zijn / mitsgaders onder de Romeynen / mede beleeft: te weten/ datse in onderlinge twist/ tweedracht ende Inlantsche Krijg zijn vervallen / alse in Vrede saten met haer Buytenlantsche Vyanden. Doch laet ons die oude geschiedenissen der Hebreen / Griecken ende Romeynen overslaen / ende eens besien wat hier te Lande dese laetste vijf of ses hondert jaren is geschiedt / op dat wy uyt het gepasseerde mogen oordeelen wat in toekomende aparent staet te geschieden.

Diderick van de eerste Grave van Hollandt, Zeelandt, ende Vrieslandt, wesende in't besit van sijn Landt getreden/ ende meenende dat in rust en vrede te besitten / heeft terstondt een heymelijcke factie onder sijn Onderdanen vernomen/ ende dat de Vriesen met de Hollanders in't heymelijck tegen hem conspireerden om hem te verdrijven / waer over hy genootsaeckt was in der haeste tot den Koningh van Vranckrijck te trecken / ende die om hulpe aen te roepen: De welcke met macht in Hollandt ende Vrieslandt quam/ ende veel van de principaelste oproerders liet vangen ende openbaerlijck onthoofden. Diderick de II. Grave, meenende nae sijns Vaders doodt/ (die veel strijden hadde gehadt soo met d'een als d'ander buyten 'slants) sijne Landen gerustelijck te besitten/ vernam dadelijck een Inlantsche twist / sulcx datter een bloedige Inlantsche Oorloge doen opstondt / die al eenige tijt lang duurde. Aernout de III. Graef, is dit selfde gebeurt / als hy meende in vrede te leven / hebbende geen meer Buyten-vyanden / soo datter alle die dagen sijns levens Inlantsche Oorloge was / daer hy oock in verslagen wiert: Ende duurde desen Burgerlijcke Krijgh noch veel jaren by de Regieringe van Diderick de IV. Graef. Ten tijde van Dirick de IX. Graef,

Graef, stonter wederom Inlantsche twist ende Oorloge op/ eerst met de Vriesen / ende daer nae met sijn Broeder Floris / die geassisteert wiert van veel Steden en Heeren in Hollandt/ ende dat/ als de voorsz. Grave geen buyten Vyanden hebbende / in vrede meende te leven. Als Floris de X. Graef, Vrede met den Bisschop van Utrecht gemaeckt hadde/ stonter wederom Inlantsche Oorlog op in Vrieslandt. Als Diderick de XI. Grave, vijf jaren in ruste geseten hadde/ stonter den Inlantschen twist ende Oorloge op tusschen hem ende sijn Broeder / die de Vriesen tot hulpe nam ende van den Grave af-vielen. Als de voornoemde Graef gestorven was/ ende dat sijn eenigh Kindt en Dochter Vrou Ada haer Landen vredelijc meende te besitten/ sijn de Hollanders ende Zeelanders tegen haer opgestaen/ ende hebben haer met haer Man ende Volck verjaeght / ende Willem de Graef van Oost-Vrieslandt tot Heer verkooren / sijnde haren XII. Graef: Ende alsoo Vrou Ada den Grave van Vlaenderen ende Bisschop van Utrecht tot hulp riep/ soo was dese Inlantsche Krijgh seer bloedigh ende fel. Als Willem de XV. Graef ende Roomsch Koningh, sijn Oorloge met Vlaenderen geeyndight hadde/ ende in vrede meende te sitten / kreegh hy Inlantsche Krijgh met de Vriesen: In welcke Oorloge hy oock selfs is gebleven. Als Floris de XVI. Graef noch een kindt was/ ende geen Buyten-vyanden hadden / soo isser de Inlantsche beroerte en Krijgh ontstaen / tusschen Hollandt ende Zeelandt over des Graven Momboorschap/ ende daer nae den oploop van de Kermers/ die uyt groote vermetelheyt veel Sloten / Burgen / Kasteelen en Huysen der Edelen met grooter verwoetheyt ter neder ghewoorpen ende gedistrueert hebben: Met de welcke oock de West-Vriesen / Waterlanders / Gijsbrecht Heer van Aemstel/ de Steden van Utrecht ende Amersfoort/ ende die van Eemlandt haer verbonden hebben / tegen d'Edelen van't Landt / die sy over al uyt joegen/ ende die oock Haerlem belegerde: Ende of wel de Kermers haest bedwongen wierden/ soo heeft doen Graef Floris lange Oorloge gevoert / ende Inlantsche Krijgh gehadt met de Vriesen sijn Onderdanen. By't leven van Ian de XVII. Graef wasser oock Intlantsche Oorloge / eerst met de Vriesen / in welcken Krijgh die Stede van Enchuysen verbrandt wiert / ende veel slachten gedaen / daer nae met die van Dordrecht. By de Regieringe van Margrita de XXI. Gravinne van Hollandt &c. stont op de vervloeckte Inlantsche twist tusschen de Hoecksche en Cabeliausche / als sy geen Buyten-Vyanden hadden: By welcker partijen by lanckheyt van tijt quam in Hollandt toorn/ kijvinge/ haet en nijt/ vyantschap/ leugentael/ valscheyt/ blasphemie/ dootslagen/ verraderijen/ brantstichten/ tyrannigheden/ tweedracht/ verdruckinge der onnooselen / verwoestinge der Steden en Dorpen/ achterklappinge/ Maechden ende Vrouwen verkrachtinge / der Sacramenten violeringe / ende laetstelijck beroovinge ende distructie des gheheelen Provintie van Hollandt. Dese partijen wierden van dage te dage meerder in Hollandt / ende dat Landt wiert wreedelijck verwoest en verbrandt / want die eene roofde en brande op malkanderen / jae

bedreven

bedreven alsulcke leelijcke ende wreede feyten / dat diergelijcke noyt te vooren was gesien ofte gehoort / verbrandende op een jaer wel seventien Heeren-Sloten ende Huysen. De Gravinne Margrieta wesende van de Hoecksche / wan eerst een Veltslagh tegen haer Soon Willem / die van de Cabeliausche partije was / ende daer nae verloor sy den tweede slagh die heel bloedigh was. Als Albrecht de XXIII. Graef in vrede meende te leven / rebelleerde die Stadt van Delft tegen hem: Daer nae sijnen Soon Willem: Daer nae tot vier distinctie reysen de Oost-Vriesen. By't leven van Vrou Iacoba, isser oock Inlantsche twist ende Oorloge geweest tegen de Heeren van Egmont, oock tegen den Hertogh Ian van Beyeren / geassisteert by veel Steden en Heeren van Hollandt. Item, tegen die van Leyden / ende tegen Hertogh Ian van Brabandt haer Man / dat een groote twist en oorlogh was: Want veel Steden en Heeren van Hollandt hielden't met Vrou Iacoba: Als mede tegen Hertogh Philips haer Vooght. By de Regieringe van Hertogh Philips van Bourgongien de XXVI. Graef, isser wederom Inlantsche twist ende oorloge geweest met die van Brugge / als mede groote oproer tot Amsterdam / Haerlem / Leyden / ende 'theele Landt deur / oock Krijgh met de Waterlanders / ende met die van Gent. Daer was oock oproer tot Haerlem / ende den twist met sijn Soon en was van geen kleyne consideratie. By't leven van Graef Carel de XXVII. Graef, wasser tot Gent / Mechelen / Hoorn / ende Inlantsche Krijgh met de Vriesen. By Vrou Maria haren tijt wasser beroerte binnen Dordrecht / Schoonhoven ende Hoorn. By de Regieringe van Maximiliaen de XXVIII. Graef, wasser Inlantsche twist en oorlogh met de Heer van Schagen; ende daer nae met de Geldersche; als mede tusschen de Hoecksche ende Cabeliausche / die malkanderen met wapenen uyt de Steden verdreven. Ende soo haest als de Vrede tusschen den Koningh van Vranckrijck ende Maximiliaen was gemaeckt; stondt den Inlantschen twist en oorloge op / tusschen de voorsz. Maximiliaen ende die van Vlaenderen / welcke beyde / d'een van die d'andere van dese Nederlantsche Provintien / Steden / Heeren ende Burgers geassisteert wiert: Ende heeft dese jammerlijcke Oorloge veel jaren geduurt / ende groote schade ende miserie veroorsaeckt: Want onder andere: Maximiliaen nam in Dermonde / daer naer Oudenaerde ende andere plaetsen / af-loopende met sijn Hooghduytschen het Landt van Waes / den roof tot Antwerpen verkoopende die't met hem hiel: Die van Gent met den Grave van Remont / den Heer van Ravensteyn / ende andere Heeren van den bloede van Bourgondien / geassisteert zijnde van eenige van d'andere Landen / trocken tegen hem te Velde ende deden te Water oock groote schade door die van Sluys die't al beroofden; plonderden Vlissingen op eenen Pincxter-dagh; Jonckheer Frans van Brederode die't met de Vlamingen hielt / dede die van Hollandt veel Oorloge aen: Westcappel ende Zierickzee / en andere plaetsen wierden ingenomen / ende kondemen sonder convoy nae Antwerpen niet varen: Ende of wel Vrede gemaeckt wiert / soo en duurde die

F

de die niet lange / want alsoo Maximiliaen die van Brugge achterdencken gaf van haer te willen overvallen / soo deden sy hem logeren ende bewaren op't huys Craenborch/ het welcker sijnen Vader Keyser Frederick verstaende / is de selve met Heyrkracht uyt Duytschlandt gekomen met veel Vorsten: Ende onder anderen met de Vorsten van Sassen / ende belegerde Gent: ende af-loopende het platte Landt van Vlaenderen is wederom vertrocken / latende den Hertogh van Sassen in sijn Stede/ die Sluys belegerde ende Nieupoort: Die van Gent wonnen Dixmuyden by verrassinghe: In Brabandt hielden haer die van 's Hertogen-Bossche Neutrael: Die van Leuven/ Brussel Thienen hieldent met de Vlamingen / ende den Heer van Ravensteyn: Antwerpen/ Mechelen/ ende Lier waren met den Hertogh van Sassen / ende deden d'een den anderen veel quaets ende schade: Het Garnisoen van Brussel namen Vilvoorden in / plonderdent ende verbrandent: Den Hertogh nam Thienen / Leuven / ende Aerschot in/ ende verbrande die oock.

Wat de Republijcke van Vtrecht, Overijssel, Groningen ende de Drent belanght, die over de acht hondert jaren onder haren Bisschop heeft gestaen/ daer heeftmen mede veel Inlantsche beroerte / en oorloge gesien / als namentlijck ten tijde van Floris de XIV. Graef van Hollandt &c. wasser Inlantsche oorloge tusschen de Burch-Graef van Groningen ende de Kasteleyn van Coeverden / in de welcke die Stadt twee-mael belegert/ doch eens ingenomen wiert / ende hadde de Bisschop Willebrandt doen oock een groote nederlage: Doch korts daer nae overwon den Bisschop den Casteleyn ende de Drenters: Ende naemaels de selve wederom rebellerende/ wierdense dapper gestraft: By't leven van Floris de XVI. Graef van Hollandt &c. wasser Oorloge tusschen den Bisschop/ die Graef Floris te hulp riep / ende die van de twee Kasteelen Vredelandt ende Montfoort / mitsgaders de Heeren van Aemstel ende Woerden. By de Regieringe van Willem de XXII. Graef van Hollandt, wasser Inlantschen Krijgh tusschen den Bisschop ende de Heeren van Woudenburch/ Ruweel/ Culenburch ende Vianen / oock met de Burch-Grave van Montfoort/ die van Markenburch/ Holensteyn ende Ghoreel: Desgelijcx met die van Eembrugge/ Vredelandt/ ende dat Landt van Overijssel. By't leven van Aelbrecht de XXIII. Graef van Hollandt &c. hadde den Bisschop met sijn Onderdanen / ende die van Groningen groot twist en strijdt. Ten tijde van Willem van Beyeren den XXIV. Graef van Hollandt &c. wasser tot Vtrecht groote tweedracht en oploop. Desgelijcx by Vrou Iacoba tijt Inlantsche Krijgh. In't jaer 1451. wasser groote tweedracht tot Vtrecht / ende korts daer aen hadde der selver Bisschop Inlantsche Oorloge met die van Overijssel/ alsoo dat Deventer belegert wiert: Item/ daer was oock Krijgh tusschen de Steden van Vtrecht ende Amersfoort. By't leven van Carel de XXVII. Graef van Hollandt &c. wasser wederom groote beroerte binnen Vtrecht over de Heer van Brederode. By Vrou Maria de XXVIII. Gravinne haer tijt wederom tegen haren Bisschop David. Ge-

lijck oock

lijck oock ten tijde van Maximiliaen de xxviii. Graef van Hollandt &c. Wat sal ick seggen? Dese Republique die over de acht hondert jaren gestaen hadde/ is eyntlijck door Inlantsche twist ende oorloge/ meest voorgevallen in de jaren 1525. 1526. en 1527. onder een vreemde Regieringe ende heerschappije in't jaer 1528. geraeckt. In welcke Krijg veel Steden ende Sloten verwoest ende veel bloets gestort is.

Wat de Provintien van Brabandt/ Gelderlandt ende Vlaenderen belanght/ die van outs oock onder haer eygen Hertogen en Graven gestaen hebben/ daer heeftmen verscheyde exempelen van gelijck nature beleeft/ die wy om de kortheyt hier sullen overslaen.

Laet ons hier by in't korte eens overleggē wat Krijgen of Oorlogen dat dese Nederlantsche Hertogen/ Graven/ Bisschoppen en Heeren oock onder malkanderen gevoert hebben/ eer dese Landen door houwelijck/ versterf of andersints by een zijn gekomen: Het welcke oock genoeghsaem voor Inlantsche Oorlogen zijn te nemen. Diderick de iv. Graef van Hollandt heeft Oorlogh gevoert met Adelbout den Bisschop van Utrecht. Desgelijcx Robbert de Vries Vocht van Hollandt met Willem Bisschop van Utrecht. Diderick de vii. Graef, heeft oock Oorloge gevoert tegen Coenraet Bisschoh vande selve Stadt. In't jaer 1164 wasser Oorloge tusschen Govert Bisschop van Vtrecht, ende den Grave van Gelder/ over't Burch-Graefschap van Groningen. Als mede in't jaer 1165. tusschen Floris de x. Graef van Hollandt &c. ende Godefrijt Bisschop van de genoemde plaets, over de heerschappije van Oost-Vrieslandt. Korts daer nae wasser Krijgh tusschen de voorsz. Graef Floris ende Philips, Grave van Vlaenderen. In't jaer 1195. tusschen Baldewijn Grave van Vlaenderen, ende Diderick de xi. Grave van Hollandt &c. over't lant van Walcheren: Item/ tusschen de Bisschop van Utrecht ende den Hertogh van Brabandt over de Veluwe. Ende korts daer nae tusschen de voorsz. Diderick ende den Hertogh van Gelder over den geestelijcken ontfangh van Overijssel. Item/ daer nae tusschen den voorsz. Diderick met Graef Otto van Gelre, tegen den Bisschop van Utrecht ende 'tlandt van Overijssel: Als mede tegen den Hertogh van Brabandt ende Grave van Vlaenderen. By't leven van Vrou Ada de xii. Gravinne van Hollandt &c. wasser Krijgh tusschen Hollandt/Zeelandt Vrieslandt met Vlaenderen/ ende den Bisschop van Utrecht over't wech jagen van de voorsz. Gravinne. Item/ tusschen Willem de xiii. Graef van Hollandt &c. isser Oorlogh geweest met Diderick Bisschop van Vtrecht. Item/ tusschen Gelderlandt ende den Bisschop van Utrecht/ isser by't leven van Floris de viv. Graef van Hollandt mede Krijgh geweest/ over de questie van Sallant. Item/ by't leven van Willem de xv. Graef van Hollandt &c. wasser Oorlogh tusschen Henderick Bisschop van Vtrecht, ende de Heeren van Aemstel ende Woerden/ oock tusschen de voorsz. Bisschop ende den Graef van Gelre: Oock hadde de voorsz. Graef van Hollandt oock Oorloge met de Gravinne van Vlaenderen. Graef Floris xvi. Graef, heeft oock Oorloge gevoert met de Vlamingen. By't leven van Ian de xvii. Graef van Hollandt, heefter

 groote

groote twist ghewecst tusschen die van Haerlem met de Waterlanders, en-
de Gijsbrecht van Aemstel. In't jaer 1301. isser Oorloge geweest tus-
schen Willem Bisschop van Vtrecht ende de Hollanders. In't jaer 1304.
isser harde Oorloge geweest tusschen de Vlamingen ende die van Hol-
landt ende Zeelandt. Willem de xx. Graef van Hollandt &c. heeft oock ge-
oorlooght met den Bisschop van Vtrecht, gelijck oock Margrita de xxi.
Gravinne van Hollandt &c. Item/ Willem de xxii. Graef van Hollandt &c.
heeft mede Oorlogh gehadt met den Bisschop van Vtrecht. Item / Ael-
brecht de xxiii. Graef van Hollandt, heeft oock Krijgh ghevoert met
Hertogh Eduart van Gelre, ende den Bisschop van Vtrecht. Item / Willem
van Beyeren de xxiv. Graef, heeft Oorlogh gehadt met de Heer van Arkel.
Item / met den Hertogh van Gelder ende de Luyckenaers. Item / by
Vrou Iacoba haer tijt / wasser Oorlogh tusschen die van Hollandt ende
Vtrecht. Item/ tusschen de Geldersche ende die van Vtrecht. Ende daer
nae hadde Hertogh Philips van Bourgondien Ruaert van Hollandt, met die
van't Sticht Vtrecht oock Oorloge. By't leven van Carel de xxvii. graef
van Hollandt, isser oock Oorloge geweest tegen de Geldersche. Item/
by Maximiliaens tijt de xxviii. Graef van Hollandt &c. isser Krijgh geweest
tusschen de Hollanders ende de Stadt Vtrecht. Eyntlijck eer de Repu-
blique van Vtrecht / ende 't Hertoghdom van Gelderlandt onder de
Regieringe van Keyser Carel is gekomen / soo isser groote Oorloge
geweest tusschen den Bisschop Henderick van Beyeren, die van Hollandt
ende die van Gelderlandt en Overijssel. Doch laet ons dit propoost
overslaen/ ende wedeom op ons eerste Argument vallen. Namentlijck
datmen hier in Nederlandt dit dickmaels gesien heeft / dat dese Lan-
den in onderlingen twist en tweedracht ja Inlantsche Oorloge zijn ge-
vallen als sy meenden in vrede te sitten/ en geen Vyanden hadden.

De jammerlijcke / felle en groote Oorloghe tusschen Vranckrijck
ende den Koningh Philips de tweede van Spaignien, en was niet soo haest
ter neer geleyt/ofte de Inlantsche twisten ende swarigheden ter saecke
van de Religie stont hier in Nederlandt op / daer eyntlijck de Burger-
lijcke Krijgh tegen die van Hollandt en Zeelandt is uytgesproten/ die
eenige jaren langh duurde/ tot dat de gesamentlijcke Nederlanden in't
jaer 1576. wederom sijn veraccordeert. Voorts heeftmen bevonden dat
de voorseyde bloedige Inlantsche Krijgh soo haest niet was ter neder
geleyt/ ende de Nederlanden in rust en vrede gebrocht/ of dat den twee-
den twist onder de voorseyde Provintien sijn oorsprongh heeft geno-
men/ ende dat de selve tot een felder Oorloge binnen 's Lants is uyt-
geborsten als d'eerste was: Sijnde nu al over de vijftigh jaren geleden
dat dese Nederlanden in die Burgerlijcke Krijgh geseten hebben.

Wy hebben oock dat gesien: so haest als de Heeren Staten Generael
der Vereenighde Nederlanden / met d'Ertz-Hertoge in't jaer 1609.
Treves gemaeckt hadden / dat hier te Lande terstondt daer nae een
schadelijcke en verbloeckte twist 't gantsche Landt door is opghe-
staen / ende dat / op't stuck van de Religie ende de Regieringe van den
Staet van't Landt ; ende dat onder de alderbeste Patriotten/ daer

de Vereenighde Staet voornamentlijck op ghefondeert stondt: Jae men mach metter waerheyt seggen/ dat d'een Landt tegen 'tander/ d'een Stadt tegen d'ander/ d'een Collegie tegen d'ander: Jae dat niet alleen d'een Heer en Burger tegen d'ander/ maer dat de Vader tegen sijn Soon/ de Moeder tegen haer Dochter/ de Man tegen sijn Wijf/ ende d'een Broeder en Suster tegen d'ander/ een bitteren haet ende partyschap gevat heeft: In somma/ dese scheuringe is gevallen in den Staet ende de Kercke van't Landt. Sijnde daeromme met recht ghenaemt een tweevoudige doodelijcke wonde: d'Een partije wiert ghenaemt Remonstranten, ende d'andere Contra-Remonstranten, hatende malkander totter doodt. Ende hebben dese partijen malkanderen soo nae getracht/ dattet nae alle apparentie geschapen stondt/ dat de Vereenighde Nederlanden in onderlinge Twist en Oorloge soude gheraeckt hebben: Jae men mach wel seggen dat dat op het tipje heeft gestaen/ hadde God Almachtigh door sijne groote barmhertigheyt/ ende het kloeck beleyt van de Hoogh-Mogende Heeren Staten Generael/ ende sijn Excel. Prins Maurits hooger memorie sulcx niet voorgekomen/ gelijck al de Werelt dat genoeghsaem bekent is. Ick sal hier overslaen de bysondere oproeren ende twisten die wy by den voornoemden Treves noch hebben beleeft/ als van Utrecht/ Alcmaer/ Leeuwaerden/ ende andere plaetsen aen dese zijde; Ende die van Brussel ende andere op d'andere zijde/ mitsgaders den aert der Nederlanders/ zijnde in't gemeen seer genegen tot twist en tweedracht/ soeckende weerwerck alsse geen en hebben/ ende een Vyandt en Vyantschap alsse in rust sitten/ gelijckmen dat soo klaer als den dagh soude konnen bewijsen. Wt alle 'twelcke men dan klaerlijck kan sien/ datter gemeenlijck Inlantsche Twist en Oorloge ontstaet/ als de vreese van den Buyten-vyandt eens afgeleyt/ ofte gantschelijck ter neder is geleyt/ ende dat voornamentlijck hier in Nederlandt. Jae men mach metter waerheyt seggen/ datment daer noyt anders en heeft gesien noch beleeft/ waer uyt wy dan tot onser waerschouwinge hebben te leeren/ dat wy nae alle apparentie soo wy met den Koningh van Spaignien Treves maecken/ dadelijck of in korten tijt onder malkanderen in openbare Twist en Oorloge wederom sullen geraecken.

II.

Ende dat wort oock hier mede bewesen: Dat den Koningh van Spaignien rijck/ machtigh ende liberael is/ ende wy seer gequelt worden ofte besmet zijn/ (wy konnen't niet lochenen) met gierigheyt. Ende dat den Koningh sijn Ministers vry en vranck in alle Provintien/ Leden en Steden/ oock hier te Hove sal mogen senden; Soo en sal hy dan niet laten daer nae te trachten om ons in onderlinge twist te setten/ sijnde sulcx hem nummermeer gemist/ gelijck dat heeft gebleecken in Vranckrijck ten tijde van de Ligeurs/ dat sijn Creaturen waren/ ende door sijn bedrijf tegen sijn Majesteyt van Vranckrijck opstonden/ meenende door dat middel heel Vranckrijck te incorporeren:

Gelijckmen sulcx oock gesien heeft anno 1566. ende 1578. hier in Nederlandt/ welcker Historien hier voozen verhaelt zijn: Als mede binnen weynigh jaren in Duytschlandt/ alwaer hy met sijn giften en gaven/ beneffens sijn andere practijcken/ den bandt van de Euangelische Ligue/ ofte der selver Vorsten eendrachtigheyt/ niet alleen heeft gebroken/ maer de selve oock onder malkanderen twistigh en oneenigh gemaeckt.

III.

't Is oock notoir dat dese Provintien/ Steden en Leden van dien/ met malkanderen veel oude verschillen en questien hebben/ die van wegen hare generale Oorloge met den Koningh van Spaignien/ tot noch toe aen een zijde zijn gestelt: Sijnde vastelijck te presumeren/ datmen alle de selve ofte ten minsten eenige van dien voor den dagh sal halen/ soo haest de voornoemde Oorloge met den Koningh van Spaignien/ door een lange Treves geeyndight/ ende dien volgens alle buytenlantsche vreese en sorge afgeleyt sal zijn/ gelijck alsmen dat voor desen meenighmael hier te Lande heeft gesien/ waer van d'exempelen hier voor verhaelt staen.

VI.

Een yegelijck is oock bekent: Hoe dat eenige van de particuliere Provintien ende Steden van onse Landen in't bysonder soo het schijnt daer op uyt zijn/ omme haer authoriteyt en aensien te verheffen/ ende des anders neeringe ende welvaert te ontrecken/ waer uyt dan metter tijt/ soo verde als wy met den Koningh van Spaignien een langen Treves maecken/ niet anders als een Inlantsche Twist en Oorloge te verwachten staet.

V.

De Gemeynte hier te Lande/ heeft een gestadige ooge op de Regieringe en Regenten van't Landt/ ende spreeckt daer opentlijck haer gevoelen van: Sy laet haer oock voorstaen/ dat sulcx haer met recht toe komt: Ende gemeenlijck oordeelt sy qualijck over de proceduren van die den Staet regeeren: Eensdeels, om datse van alles geen volkomen kennisse en heeft: Anderdeels, by gebreck van oordeel en verstandt in Poletique saecken: Ten derden, om datse ghemeenlijck heel andere maximen heeft als de Regenten: Ende ten vierden, om datse geneyght is tot achterklap/ ende de leugens te veel geloof geeft: Waer uyt dan veeltijts haet ende partyschap tegens hare Overheyt groeyt: Te meer alsse bevint dat de selve groots/ trots/ en hoovaerdigh worden/ ofte hare oude burgerlijcke of vriendelijcke conversatie in een spijtige omganggh veranderen: Ut welcken haet en partyschap/ ghedurende den Treves niet anders in tijt en wijlen groote Inlantsche twisten/ ende eyntlijck een burgerlijcke Krijgh te verwachten staet.

VI.

Eyntlijck soo kanmen dat hier uyt af nemen: Namentlijck/ datter Inlantsche Twist en Oorloge onder ons by den Treves sal ontstaen/ om dat

om dat alreede het saet daer van gesaept/ de fondamenten gelept/ ende de beginselen geboozen zijn: Jae ick segge van een bittere / schadelijcke ende onversoenelijcke Inlantsche Twist en Ooꝛloge / te weten den twist tusschen de Contra-Remonstranten en Remonstranten, al vooꝛ eenige jaren begonnen: Betreffende voor eerst de Religie ende d'oeffeninge van dien in de publique Kercken van't Landt / dat den alderbittersten haet en twist baert diemen opt heeft gesien: Ende Ten tweeden, de Regieringe van den Staet van't Landt: Elck soeckende alleen / soo wel de publijcke Kercken te besitten als den Staet te regeeren. Ende of wel desen twist by den vooꝛgaenden Treves of stilstandt van Wapenen is begonnen/ ende oock/ soomen mocht seggen/ ter neder gelept/ soo dooꝛ't houden van het Doꝛdꝛechtsche Synode/mitsgaders afsetten en uytsetten der Remonstrantsche Ministers ende vooꝛstanders/ beyde uyt de Kerckelijcke ende Poleticque bedieninge / ende het opꝛechten van seeckere Placcaten diemen euwige Edicten noemt / soo sietmen nochtans dat de Remonstranten even couragieus blijven/ datse wederom haer soecken op te rechten / ende haer oude pꝛojecten in't werck te stellen: Dat is/ om alleen haer Religie in de publicque Kercken van't Landt te doen exerceren/ mitsgaders den Staet van't Landt nae haer goet-duncken te regeeren: Ende of wel de Contra-Remonstranten van die beyde tegenwooꝛdigh in possessie zijn / soo laten nochtans de Remonstranten haer duncken/dat sy de vooꝛnaemste Pꝛovintien ende pꝛincipaelste Regenten van't Landt op haer handt hebben / ofte soo daer aen noch yet mochte haperen / datse wel haest daer van sullen verseeckert zijn: Ende dat sy dooꝛ dat middel wel haest wederom tot haer vooꝛnemen sullen komen/ ende haer vervallen Staet redꝛesseren: Alsmen oock sijn oogen slaet op't geene datter tegenwooꝛdigh omgaet/soo en is dit haer seggen niet buyten apparentie: Wt welcken twist en tweedꝛacht dan niet anders te verwachten staet / dan een onuytblusschelijcke vyer van twee-dꝛacht en Inlantsche Ooꝛloge: Jae het is te pꝛesumeren dat wy soo haest gheen Treves met den Koningh van Spaignien sullen hebben gemaeckt / ofte dat wy in desen Inlantschen of Burgherlijcke Ooꝛloghe sullen vervallen: Want de factie van de Remonstranten sullen per avonture met gewelt van Wapenen / eermen de onnoodige Soldaten af danckt/ haer vervallen saecke soecken op te rechten en te redꝛesseren / ende de Contra-Remonstranten niet alleen de publique Kercken / ende de Regieringe van den Staet van't Landt af te nemen/ maer die oock niet toe te laten datse in Huysen en Schuren hare Gods-dienst sullen mogen oeffenen / 'twelcke van de Contra-Remonstranten met alle mogelijcke middelen sullen soecken te beletten.

Nu hier op valt veel te seggen: Laet ons alle 'tselve in't koꝛte overloopen ende verhandelen. Vooꝛ eerst woꝛter gevꝛaegt wat het gevoelen van de Remonstranten van is / datse in de publique Kercken van't Landt soecken te leeren. Antwooꝛdt: Dit is my/ noch niemandt mogelijck te seggen / dan ick houdet daer vooꝛ / dat hare meeninge is een nieuwe/ vꝛeemde ende noyt gehooꝛde Religie op te rechten/ die soodanigh sal

nigh sal zijn / datse alderley gevoelen / hoedanigh die oock zijn / tot Broeders ende Lidtmaten sullen aennemen / self oock de Papisten / Lutersche / Mennoniten / David Joristen / Erasmianen / Corenhertisten / en Libertijnen. Jae oock alle oude Ketters die by de Vaders veroordeelt zijn / soo die noch in't leven waren / gelijck daer hebben geweest de Arrianen / Samosatenianen / Pelagianen / Socinianen / ende diergelijcke / alleen die van de Gereformeerde Kercke vyand zijnde: In somma een nieu monster van Religie / inder daedt niet anders zijnde als een vernielinge / onderdruckinge ende uytroeyinge der waerheyt / looslijck door den Duyvel opgeweckt; ende kanmen dat dit haer gevoelen of Religie is sulcx eensdeels afnemen. Ten eersten, uyt hare meenigevuldige doleantien over de scheure Josephs ende de wonde Jacobs / meenende daer mede de verdeeltheyt onder de Christenen ten huydigen dage. Ten tweeden, uyt het Avijs op't vast stellen van de Religie, onlanghs by yemandt van den haren uyt ghegeven / daer inne wel duydelijck staet: Dat hare Leere niemandt en condemneert, nochte uyt de Christelicke Kercke, noch buyten de saligheyt niet en sluyt, om eenigh Leer-poinct, of daedt sijns levens, dan sulcke die God in sijn Woordt met klare duydelicke termen, of sulck gevolgh uyt het selve Woordt, 'twelck yder een terstondt sien en begrijpen kan, uyt-sluyt, verdragende daer buyten alles dat verdragelick is, om eenigheyt ende vrede te houden, niet alleen in de gereformeerde Kerck, maer oock om de geheele Christenheyt waert mogelick tot Vrede te brengen, 'twelck niet soo geheel buyten apparentie ware alsmen wel soude meynen, wanneermen niet houdende nootsaeckelick om gelooft ende gedaen te werden, dan 'tgeene God selve sulcx te zijn duydelick in sijn Woordt verklaert, daer op wilde letten. Op dit fondament rust hare presentatie ende versoeck van onderlinge verdraeghsaemheyt &c. Ende Ten derden daer uyt: datmen onder haerlieden oock alreede veelderley gesintheden vindt / ende persoonen die met grove ketterije besmet zijn / sonder datse daer tegen procederen ofte de selve uytstooten. Ende of sy wel haer Confessie of Belijdenisse hares geloofs opentlijck in Druck hebben uytgegeven / soo is doch niet het tegendeel / maer 'tselfde daer uyt te besluyten / ten aensien dat meest alles op listige schroeven is gestelt / diemen op alle gevoelen kan passen.

Dat dese nieuwe Secte nae de publique Kercken / mitsgaders de Regieringe van't Landt staet / wordt bewesen. Ten eersten, uyt den naem diese haer geven / noemende haer te zijn / de rechte ende ware gereformeerde Kercke, ende ons het tegendeel, ende die vreemde en godloose opinien inde Kercke gebrocht hebben: Sy noemen hare lidmaten Rechtsinnighen, ende d'onse Nieulinghen: Wat kan nu anders daer uyt besloten werden? dan dewijle de Hooge Overigheyt de gereformeerde Religie hier te Lande heeft aengenomen ende de publique Kercken ingeruymt / dat haer gevoelen dien volgens voor d'onse in de voorsz. Kercken / ende van de Overigheyt moet gemaintineert werden: Ten tweeden, uyt hare voorgaende proceduren by de welcke klaerlick is te sien / dat sy op eenige plaetsen niet alleen de Magistraet / niet van haer

gevoelen

gevoelen zijnde / hebben afgeset ende de haren ingestelt: Maer datse doorgaens persoonen van haer gesintheyt in de publijcke Ampten ende Kerckelijcke bedieninge over al hebben soecken in te dringen. Ende alwaerder maer dit/ datse uyt de Kercke niet en hebben willen wijcken/ jae d'onse genoeghsaem daer uytgesloten / soo is dat bewijs genoegh. Ten derden, uyt hare huydendaeghsche proceduren kanmen dat mede sien / die maer by maniere van spreecken een half ooge heeft/ van de welcke ick hier de particulariteyten sal nae-laten: Ten vierden, de Vaderlijcke moordt gepractiseert tegen den Heere Prince van Orangien Sa. Me. getuyght dit mede: Want wie is soo slecht in Poletique saecken die niet en kan verstaen / dat op de selve soose effect had genomen / een geweldige inneminge der publique Kercken ende Poletique Regieringe gefondeert was. Ten vijfden, uyt haer gebedt tot God ende den Vader Jesu Christi / gedruckt in't jaer 1619. daer inne sy bidden: Slaet uwe barmhertige oogen nederwaerts, ende siet aen hoe groot onse jammer ende ellende is: Onse lieve Vaderlandt, leyt nu verdruckt onder de last uwes toorns &c. Sy willen seggen om dat sy uytgestoten zijn. Hiertusschen wort ons een heyloose Leere opgedrongen &c. Denoterende de tegenwoordige Overheyt ende Kercken-dienaers. Geeft genade daer toe dat hare heyloose Leere, merckelick dienende tot aenwas van het rijck des Duyvels tot schande gemaeckt ende uytgeroeyt werde &c. Doet ons bystandt Heere onse God, ende richtet onse Hoofden weder op. Item / Maer wat ist dat wy begeeren van uwe Goddelicke Majesteyt ons gedaen te worden? dat ons de opentlicke oeffeninge des Gods-dienst in de Kercken, onder de protextie van de Overheyt weder gegeven, ende dat wy in de voorige welstandt nae den uytterlicke mensch herstelt werden. Item / Och of uwe Godlicke wille ware de oogen van de Machtige in den Landen te verlichten, soo dat sy uwe waerheyt bekenden, ende haer te bewegen om door publique authoriteyt, volgens hare schuldige plicht de selve (denoterende haer Religie) te hanthaven, soo soude uwe groote Naem daer van eere hebben, ende hope zijn dat de scheure Iosephs soude geheelt, ende de wonde Iacobs genesen worden. Ten sesten, daer uyt datse de tegenwoordige Regenten van't Landt noemen Vsurpateurs, onwettige Regenten, Stiefvaders ende Tyrannen &c.

Hier tegen doet niet datmen voorgeeft dat de Remonstranten maer en soecken alsulcke oeffeninge van Religie / als daer hebben de Lutersche ende Mennoniten hier te Landen: Want I. dewijle eenige van de haren dat soo maer voorgeven en versoecken/ soo en ist haer al t'samen niet toe te schrijven / ofte van haer teглooven. II. Ende of sy alle haer soo hielden / soo ist te vreesen datse niet ter goeder trouwe daer inne gaen/ gelijck sy wel meer gedaen hebben/ insonderheyt in't beginsel als wanneer sy tegen de naeckte waerheyt / jae tegen haer eygen conscientie voorgaven / Dat sy de rechte Gereformeerde waren, wiens gevoelen in de Heydelberchsche Cathechismus ende Nederlantsche Confessie begrepen was. Item / dat haer gevoelen niet alleen met de selve Schriften recht over een quam, maer oock met die van alle andere gereformeerde Kercken buyten 's Lants, ende dat ons gevoelen met de voorsz. Schriften ende

Kercken discordeerden. Men kan derhalven niet anders van haer gevoelen/ dan dat sy/ genomen dat sy sulcx gelijckelijck versochten / niet anders daer mede in't sinne hebben / dan door dat middel een grooten aenhangh te maecken/ ende met gelegentheyt vorder te dencken / hoe sy by trappen of stappen in de publique Kercken / ende in de Regieringe van't Landt sullen geraecken.

Nu dat dese Luyden de publique Kercken/ ende de Regieringe van't Landt alleen in hebbende / de gereformeerde Kercke die tegenwoordigh van die beyde in't besit is / hert sullen vervolgen: Dat kanmen nemen ten I. uyt haer oude proceduren die onnoodigh hier zijn te verhalen. Ten II. uyt het ongelijck dat sy meenen dat haer aengedaen is/ 'twelck sy ongetwijffelt sullen wreecken. Ten III. uyt vreese datse by d'een of d'ander gelegentheyt / die lichtelijck kan voorvallen / wederom uytgeschopt soude worden. Ende ten IV. uyt het ghevoelen datse van de Leere der gereformeerde Kercke hebben / noemende de selve een schadelicke Leeringe, die met des Heeren heylige Woordt niet over een en draeght. Item/ die de Leere Gods en sijns Soons krencken, ende de ware Godsaligheyt ten hooghsten schadelick is. Item / een heyloose Leere, merckelick dienende tot aenwas van het rijcke des Duyvels. Item / een schadelicke boom die uytgeroeyt moet werden. Item / een Leer daermen een afschrick voor behoort te hebben &c. Wt het welcke nootsaeckelijck van moet volgen/ datmen de selve geen exercitie en behoort toe te laten. Ten V. uyt de oude exempelen en kanmen oock anders niet vatten/ de welcke ons leeren dattet altijt soo heeft toegegaen / nae dat de ondergedruckte Secten wederom op de been zijn gekomen / ofte haer voorstanders hebben gekregen.

Nu volght datter dient aengewesen te zijn / hoe ofte op wat manier dat de Remonstranten hare vervallen saecke wederom meenen op te rechten. Van dat selve is qualijck te beschrijven/ gemerckt dat sy haer aenslagen seer secreet houden. Dit is altijt seecker: datse met een sonderlingen yver / neerstigheyt ende kloeckheyt daer toe arbeyden / haer gheen arbeydt noch moeyte ontsiende. Voorts soo veel alsmen kan mercken / soo en sijn sy in dit stuck niet alle van een gevoelen: Want het schijnt dat eenige langhsaem raden te gaen / ende sommige wederom niet: Ende dat dese langhsamen door lanckheyt van tijt / ende allengskens met trappen tot haer voornemen meenen te komen: Te weten/ datse raden voor eerst in de Vroetschappen van de principaelste Steden van Hollandt door alle middelen de meeste stemmen te krijgen/ ende luyden van haer gevoelen. Waer uyt dan consequentelijck volgen sal/ datse by pluraliteyt van stemmen de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt op haer handt sullen krijgen/ gelijck sy dat oock voor desen soo hebben gepractiseert: Dit is haer swaerste ende principaelste stuck / ende het bequaemste middel tot redressement van haer saeck: Ende dat klaer zijnde / soo sullen sy haer oude gangen gaen / ende de klippen schouwen daer sy laestmael opgestoten hebben: Voor eerst sullen sy van de voornaemste voorstanders van de gereformeerde Religie

sien van

sien van kant ofte in stilte te krijgen / jae is noodigh onder d'een of d'ander pretext uyt het Landt te bannen: In plaetse van dien sullen sy (soose die noemen) moderate persoonen de Kercken op-dringen / ende oock alsulcke voor andere tot den dienst avanceren: (Ondertusschen sullen de Arminianen haer hooft dapper opsteecken / gelijck een yder wel dencken kan:) Insonderheyt sullen sy op de Hooge Scholen ende Academien letten / ende goede sorge dragen dat de selve met gelijcke stoffe van Professoren voorsien worden: Ende soo haest alsse wel versekert zijn van't meeste getal der Predicanten in Hollandt / dan salmen den strijdt aenvangen ende die beginnen: Te weten / men sal dan een Provintiael Synodus doen vergaderen / ende door't middel van een Propositie van tollerantie / de weder-aenneminge van de Remonstranten met gewelt daer door-dringen / ende met rigeur doen executeren: Ende dewijle veel Leden en Steden hier tegen sullen zijn / soo sal ongetwijffelt de gheproponeerde Inlantschen brandt en twist daer uyt ontstaen. Nu die daer korter willen gaen / ende soo lange niet en raden te wachten / sagen gaerne datmen dadelijck het voorseyde project van tollerantie in't werck stelde / ende met ghewelt van Wapenen door drongh: Ende hier komt het van daen datse al te mael om Treves roepen / soo wel de Langhsamen als de Haestigen / dewijle dat sy weten dat sonder de macht van't Landt / noch des eenen noch des anderen project in't werck gestelt kan worden.

Nu desen brandt van oneenigheyt sal dadelijck / ofte oock wel ondertusschen over-vliegen in d'andere Provintien / gelijckmen dat voor desen ordinaris heeft gesien; Waer uyt dan niet anders te vermoeden staet / dan dat dese Vereenighde Nederlanden over dit stuck in onderlinge tweedracht / oneenigheyt / ende Burgerlijcke Oorloge sullen vervallen.

Dit is dan dat de Spaensche Raets-Heeren te kennen willen geven / alsse den Koningh raden om met ons Treves te maecken; ende voorwaer die daer meent dat den Spaigniaert stil sal sitten / als wy met malkanderen beginnen overhoop te vallen / die is grootelijcx verdoolt; want dat is seecker dat hy door sijn Menisters de partijen wel looselijck meer en meer tegen malkanderen sal weten op te hitsen / als hebbende daer toe de bequaemste Dienaers van de Werelt. Hem isser oock te veel aen gelegen / want hy sal daer door / of van d'een party van selfs ingeroepen worden / of nae datse beyde af gemat zijn / ons gelijckelijck op't lijf vallen ende met kleyne moeyte overwinnen / waeromme hy oock die saecke wel ter herten sal nemen / gelijck alle verstandigen dat met mijn gaerne sullen bekennen.

Nu die haer laten voorstaen dat de Remonstranten sonder desen Inlantschen Krijgh te beginnen / wel wederom in possessie sullen komen / ofte begonnen zijnde met kleyne moeyte de Contra-Remonstranten 'tnet over't hooft sullen halen ende onderdrucken / die meene ick sijn grootelijcx verdoolt: De Burgerlijcke Krijghen loopen vreemt; alsmen meent dat d'een party heel onder de voet leyt / soo sietmen nochtans op

 een kor-

een korten stoot wel het teeendeel: Met veel exempelen soudemen dat konnen bewijsen / maer ick sal maer een ofte twee ten propooste van dien verhalen.

Doen den lesten Bisschop van Utrecht Henderick van Beyeren meest alle sijn Landt hadt verlooren / ende selfs de Stadt van Utrecht ende den Hertogh van Gelder tegen hadde / jae dat hy gelijck als binnen Wijck te Duurstede besloten was / ende dien volgens sijn saecke soo verloopen / dat een sceker persoon binnen Utrecht / willende sijn Mede-borgers de onmogelijckheyt sijnes redressements te kennen geven / opentlijck seyde / Dat hy des Bisschop dreck eeten wilde als hy wederom Meester wiert, soo heeftmen nochtans dit bevonden / dat den selven Bisschop in korten tijt sijn heele Landt / ende de Stadt van Utrecht wederom in sijn gewelt heeft gekregen / ende dat hy hem soo aen sijn Vyanden heeft gewroken / datmen schrickt alsmen daer aen gedenckt. In die tijden als den Koningh van Spaignien Duc d'Alba hier in Nederlandt sont: Ende daer nae als Zierickzee was ingenomen / soo liet hem de Nederlantsche Burgerlijcke twist voor den Koningh van Spaignien immers soo schoon aensien / datmen soude geseyt hebben dattet met ons teenemael gedaen waer: Maer heeftmen niet op een korten stoot dat droevige bladt heel omgeslagen bevonden / ende 'tradt omgekeert?

Ende sijn dese Inlantsche twisten niet kleyn te achten; want selfs oock datse nae wensch van d'een of d'ander uytvallen / soo is effen-wel den ondergangh van onsen Staet daer uyt te vermoeden: Ick en wil niet seggen 'tgeene hier boven van den Koningh van Spaignien geseyt is / maer dit: Dat wy door dese Inlantsche Twisten en Oorloge oock soo in onse krachten sullen af nemen / dat wy daer nae gedrongen sullen zijn een schadelijck of schandelijck Contract met den Koning aen te gaen / gelijck dat uyt de Sententien van Bernevelt, Hogerbeets ende Grotius, oock genoeghsaem is te sien.

Ende al waerder maer dit: Dat de particulieren die haer penningen 't Landt op interest gegeven hebben / door dese Inlantsche twisten en beroerten dadelijck al haer gelt sullen intrecken / en datter niemandt meer en sal gevonden werden die eenigh gelt 't Landt sal willen geven / wat kan anders daer uyt volgen als d'ondergangh van onsen Staet? sijnde 'tcredit den Lande soo noodigh als den Mensch het eeten.

Ende genomen de Remonstranten geraecken by manier van spreecken sonder slagh of stoot / ofte sonder veel moeyte te maecken tot haer voornemen: Is yemandt wel soo slecht dat hy derf dencken / dat d'ondergangh van onsen Staet daer op in laeste niet en sal volgen? Wie isser van de oprechte Contra-Remonstranten die onder haer regieringe sal willen woonen? Sy sullen dan meest alle uyt het Landt trecken / gelijckmen dat voor desen in Brabandt ende Vlaenderen heeft gesien. Ende daer mede sal de Negotie uyt het Landt als Sneeu in de Son verdwijnen / 'twelcke dan wel de doodt van dese Staet mach ghenoemt werden: Ende al en waerder maer dit alleen tot bewijs van mijn seggen by

gen bp te brengen; namentlijck dat God die gemeenlijck in handen sijnder Vyanden laet vallen / die sijn waerheyt verlaten of verstooten ende een verkeerde Gods-dienst aennemen / gelijcker sal geschieden bp aldien dat de Remonstranten komen te florèren/ soo sullen alle vromen uyt alsulcke veranderinge hier te Lande den ondergangh van onsen Staet genoeghsaem te vooren sien ende af nemen. Want:

Dit heeftmen bevonden aen onser aller Vader Adam / de welcke door sijn afval / hem ende alle sijn naekomelingen in de uytterste verderffenisse geworpen heeft. Item, Als de kinderen Israels den ware Gods-dienst verlaten/ ende een Kalf gegoten hadden / soo soude God haer daer over al te mael verstooten hebben / hadde Moses voor haer niet gebeden/ ende Godes toorne gestilt. Item / Doen Iosua gestorven was, met alle die te dier tijt geleeft hadden, doen quam nae hem een ander geslachte op dat den Heere niet en kende, ende deden quaet voor den Heere ende diende Balam, ende verlieten den Heere harer Vaderen God diese uyt Egypten Landt geleyt hadde, ende volghden andere Goden nae, oock de Goden der Volcken die rontom hen woonden,ende badense aen ende vertoornde den Heere, want sy verlieten al meer en meer den Heere, ende dienden Baal ende Astaroth. Soo vergrimde dan den toorn des Heeren over Israel ende gaffe in de handt diese roofden, dat syse beroofden ende verkochtse in de handen haerder Vyanden rontom, ende sy en konden hare Vyanden niet wederstaen, Judicum 2. Item / Doen de Kinderen Israels wederom quaet deden voor den Heere, ende vergaten des Heeren haers Gods, ende dienden den Balam ende den Hagen,doen vergrimde den toorn des Heeren over Israel, ende verkochtse onder de handt Cusankisathaim des Koninghs tot Mesopotamia acht jaren Iud. 3. Item/ Daer nae schreyde de kinderen Israels totten den Heere, ende de Heere verweckte hen eenen Heylandt diese verloste Athniel, doe wiert het Landt stil veertigh jaer: Doch de kinderen Israels deden voortaen quaet voor den Heere: Doen sterckte de Heere Eglon den Koningh der Moabiten tegen haer, ende hy toogh heenen ende versloegh haer, ende nam in de Palmstadt, ende sy dienden hem achtien jaren, Iud. 3. Item/ Doen schreyde de kinderen Israels tot den Heere, ende de Heere verweckte hen een Heylandt Ehud diese verloste, ende het Landt was stil tachtigh jaer. Maer sy deden voortaen quaet voor den Heere doen Ehud gestorven was: Ende de Heere verkochtse in de handt Iabin des Koninghs der Cananiten, Iud. 3. ende 4 Item/ Ende de kinderen Israels schreyden tot den Heere, wierden wederom verlost door Barak, maer als sy wederom quaet deden voor den Heere, gaffe de Heere onder de handt der Midiaten seven jaer, Iud. 4, ende 6. Item / Doen schreyde de kinderen Israels tot den Heere, ende gaffe een Heylandt Gedion diese verloste, Iud. 6. en 7. Doch de kinderen Israels deden voortaen quaet voor den Heere, ende dienden Baalam ende Astaroth, ende de Goden tot Zyria, Zidon, ende den Goden Moab ende der kinderen Ammon ende den Goden der Philisteen, ende verlieten den Heere, doen vergrimde den toorn des Heeren over Israel, ende gaffe over onder de handt der Philisteen ende der kinderen Ammon achtien jaren langh, Iud. 10. Item/ Ende doen sy door de handt Iephtha wederom verlost waren ende veel jaren in

vrede geseten hadden, deden sy voortaen quaet voor den Heere, ende de Heere gafse in de handen der Philisteen veertigh jaer, Iud. 13.

Ick soude wel voort gaen / ende dit met veel meer andere exempelen bevestigen die daer voorgevallen zijn / soo voor als nae de geboorte Christi onder Gods volck; maer om den Leser met gheen langh discours op te houden / soo sal ick met de eygen woorden en waerschouwinge Godes dit propoost eyndigen: God sprack / Leviticus 26. 14. Soo ghylieden my oock niet en hooret, ende niet en doet dese geboden alle, of mijne insettingen verachtet, ende uwe ziele mijne Rechten verwerpet, dat ghy niet en doet alle mijne Geboden, ende soo ghy mijn Verbondt latet staen, soo wil ick u lieden oock sulcx doen: Ick wil u te huys soecken met verschricken &c. Ende sult geslagen worden voor uwe Vyanden, ende die u haten sullen over u lieden heerschappen.

Wt alle 'twelcke dan met goede redenen besloten kan worden / dat den Treves in geenderhande maniere dienstig is; dewijle uyt de selve een monster soude geboozen werden / die onsen Staet soude verslinden.

Ten sevensten. Den Staet van de Oost-Indische Compagnie en vermach oock niet datmen met den Koningh van Spaignien een lange Treves maecke: Want 'tis buyten alle twijffel; dat de selve Compagnie diemen hier te Lande over ontrent vijf-en-twintigh jaren heeft opgerecht / een van de Stutten van onsen Staet is; waer vooren datmen dien volgens sonderlinge sorge dient te dragen / datter niets tot naedeel van de selve geattenteert wert. Want I. sy is een Baermoeder ende Bewaerster van veel treffelijcke en rijcke Kooplieden hier te Lande / (die in't generael de ribben van ons lichaem wel mogen genoemt worden) d'een stellende te werck om alsulcke materialen hier te Lande te brengen of te laten komen als sy van doen heeft / om haer schepen te bouwen en uyt te rusten / ende d'andere om haer koopmanschappen te koopen / ende wederom buyten 's Lants te verhandelen. II. Sy is oock de Oorsaeck van't aldertreffelijckste deel van deser Landen Negotie / met recht in't generael genaemt de Ziele van ons Lichaem; het welcke daer uyt blijckt / dat sy wel voor hondert tonnen Gouts aen koopmanschap jaerlijcx koopt ende verkoopt / ende dat in Gout / Silver / edele Steenen / Specerijen / Drogerije / ende diergelijcke dingen. III. Sy is een Groot-Voester van de Scheepmaeckery ende Reedery / sijnde oock een van de Stutten van ons Landt / of daer de welvaert van dien ten deele in bestaet / gelijck dat hier naer breeder sal aengewesen werden / hebbende wel tsestigh groote en machtige schepen continuelijck in haren dienst van doen / behalven een groot getal kleyne schepen ende jachten met haer toebehoorten. IV. Sy onderhout ende voet gestadigh in haren dienst / soo op hare schepen als te lande ontrent acht duysent man. V Ende geeft noch daerenboven alle de selve / mitsgaders veel andere persoonen die hier te Lande noch oock in haren dienst zijn / groote gagien / soo van vijf / drie / twee / ende een hondert gulden ter maent / oock sommige van

tachtigh /

tachtigh / vijftigh / dertigh / twintigh / thien ende acht gulden / het welcke jaerlijcx veel tonnen Gouts bedraeght. VI. Alle Ambachten/ Neeringen en Vocatien van't Landt doet sy te meer floreren ende toenemen/ ende is dien volgens van de gemeene welvaert van't Landt een Mede-oorsaeck; het welcke uyt hare disboursementen van onkosten die jaerlijcx wel drie millioenen bedragen/ daer elck sijn portie van heeft/ is af te nemen. VII. Door't middel van haer worden de gemeene middelen van't Landt oock te grooter ende te gewilliger betaelt/ want d'Onderdanen worden door haer grooter in't getal ende machtiger/ de Negotie vermeerdert/ Ende de Gemeynte als hebbende eensdeels dat middel om aen of met haer te handelen/ of deselve te dienen/ betalen gaerne de ordinare lasten/ ende konnen dat oock doen. VIII. Sy heeft niet alleen den Staet van de particuliere Koopluyden die in haer geherideert hebben/ eenige hondert tonnen Gouts verbetert/ maer doet noch dagelijcx goede profijten voor haer Participanten/ sijnde vastelijck te presumeren/ soo daer geen Treves met den Koningh van Spaignien gemaeckt wort/ dat sy metter tijt noch veel hondert tonnen gouts voor haer Parteniers profijt sal doen. IX. Sy is d'Oorsaecke datter veel persoonen ten huydighen daghe rijck ende machtigh worden/ soo met haer te handelen/ ofte der selver waren nae andere Landen te versenden/ als haer te dienen. X. Sy is d'Oorsaeck van veel nieuwe Handtwercken ende Neeringhen hier te Landen. XI. Sy is een goede toevlucht voor de Staten van't Landt/ omme in tijt van noot Volck/ Geschut/ Schepen/ Ammonitie ende andere assistentie van haer te bekomen/ gelijckmen dat by experientie bevonden heeft. XII. Sy heeft niet alleen den Koningh van Spaignien veel millioenen schade gedaen/ soo in't verbranden sijnder schepen/ verminderen sijnder inkomsten als vergrooten sijnder onkosten/ maer continueert noch daer in/ hem jaerlijcx wel op drie of vier millioenen onkosten jagende. XIII. Sy ontreckt d'Onderdanen van Poortegael meest alle dese benefitien/ soo dat de selve van jaer te jaer seer verarmen. XIV. De verbeteringe van de vaste goederen en vruchten hier te Lande/ vergrootinge van Steden ende van't meenighvuldigh bouwen en timmeren in alle Steden van't Landt/ daer is dese Compaignie geen kleyne oorsaeck van. XV. Als mede van de groote reputatie die dese Landen by alle Princen ende Natien buyten 'sLants hebben. XVI. Sy is Oorsaeck dat de ware Christelijcke gereformeerde Religie in veel plaetsen van Oost-Indien onder de blinde Heydenen wort gepredickt/ soo dattet te verhopen staet dat metter tijt door de genade des Heeren veel Natien en Volckeren aldaer sullen bekeert worden. In somma/ dese Compaignie mach met recht genaemt werden/ Een geweldige Stut of Pilaer van onsen Staet, daer wy dien volgens voor behooren te sorgen/ gelijck voor den appel van ons ooge/ ofte de beenen daer wy op gaen.

Den Staet dan van dese Oost-Indische Compaignie en vermach niet (segh ick) noch en kan niet lijden datmen met den Koningh van

Spaignien

Spaignien een lange Treves maecke; want daer en is niet aen te twijffelen/ of den Koningh van Spaignien erstimeert dese onse Compaignie ofte der selver Navigatie op Oost-Indien soo hoogh / dat hy die voor een van onse grootste macht ende beste middelen hout om hem te krencken/ sijn Onderdanen te verarmen / ende ons selven onwinnelijck te maecken; hy kent de gelegentheyt ende waerde daer van/ ende dat / door lange experientie / dien volgens moeten wy dencken ende vastelijck ghelooven / dat hy met den Treves onder andere dit voor heeft/ omme dies te beter de voorseyde Compaignie te ruineren; het welcke hem oock qualijck sal failleren; want als hy Vrede hier in Nederlandt heeft / soo kan hy met macht de voorseyde Compaignie in Oost-Indien op't lijf vallen/ ende gestadigh in Oorloge houden: De schepen die hy daer toe van doen heeft / oock alle materialen daer toe noodigh/ sal hy dan selfs uyt dit Landt / beneffens een groote meenighte van ons Varent-volck ende andere gereetschappen trecken: Ende houde ick het vastelijck daer voor/ dat hy in den tijt van thien jaren staende met ons hier in Treves / dese Compaignie genoeghsaem den hals sal gebroken hebben / in't regard dat den Staet der selver niet en vermach soo veel jaren Oorloge met hem te voeren. Ende ofmen hier tegen 'texempel van de voorgaende Treves soude willen by brengen: Soo antwoorde ick daer op: Dat een korte by een langen Treves niet en mach vergeleecken werden: Men laet dickwils yet nae door gebreck van tijt/ datmen daer nae wel in't werck stelt / alsmen tijts genoegh heeft: Den Koningh hadde by d'andere Treves ander werck voor/ dat hy oock afgesponnen ofte voltrocken heeft/ namentlijck hy heeft hem doen meester van den Phals gemaeckt / ende 'thuys van Oostenrijck geholpen aen een geweldige heerschappije in't Rijck / alsoo dat hy Duytschlandt nu by nae op sijn handt heeft: Wy moeten oock dencken dat den Koningh van Spaignien nu beter kennisse heeft/ op wat maniere dat hy dat doen sal als doen ter tijt: Ick sal verswijgen wat groote macht en goede gelegentheyt den Koningh van Spaignien heeft/ om dese Compaignie te bekrijgen / mitsgaders de maniere hoe / ende de plaetse waer / om niet te schijnen hier voor den Vyandt te spreecken: Maer wil een yegelijck wijsen op sijne procedu-ren in't veroveren van de Baya de Todos los Sanctos. Waer by een yder kan sien wat den Koningh van Spaignien doen kan / ende doen sal als hy maer wil.

Ick weet wel dat eenige hier op sullen antwoorden; dat de Heeren Staten Generael in alsulcke gelegentheyt niet onderlaten sullen dese Compaignie te assisteren; dan daer op dient voor antwoordt: Men heeft gesien wat assistentie de Heeren Staten de voorseyde Compaignie voor desen heeft gedaen. Maer de selve / soose niet grooter wert/ sal op het thiende-part niet suffisant zijn om den Koningh in Oost-Indien te resisteren: Ende omme haer met twintigh of vijf-en-twintigh sware schepen van Oorloge / ende acht ofte thien duysent Soldaten te assisteren / ende die selve tot haren dienst gestadigh te onderhouden/ ge-

den / gelijck geen minder assistentie haer van noode sal zijn / soo wy hier Treves maecken / dat sal de Heeren Staten Generael ongelegen komen. Nu/ souden de Heeren Staten Generael ghesint zijn / dese Compaignie in sulcke gheleghentheyt nae behooren te assisteren/ soo dunckt my dattet veel beter waer geen Treves hier te maecken / ende met die middelen den Koningh hier in Nederlandt te bekrijgen/ ende daer mede eygen conquesten te doen.

Eyntlijck sal hier geseght worden: Datmen oock sal sien Treves met den Koningh van Spaignien te maecken in Oost-Indien/ omme dese inconvenienten voor te komen: Antwoordt: Wy moghen wel ons beste daer toe doen; maer den Koningh vreese ick sal onse meeninge daer inne verstaen/ eer wy half uytgesproken hebben / ende daer nae niet willen luysteren: Hy wil ons uyt Indien hebben / 'tkost wat het kost/hem isser te veel aen gelegen/ gelijckmen dat by de Vrede-handelinge van den Hage heeft gesien: Waer by het scheen / dat hy eerder de souverainiteyt deser Landen wilde quiteren/ dan ons toe te laten in Indien te handelen: In alle gevalle soo hy daer oock tot Treves verstaet/ soo moeten wy dencken ende vastelijck gelooven/ ofte dat hy door bedrogh vastelijck meent dese Landen in den Treves te incorporeren/ ende door dat middel oock meester te worden van die Compaignie/ ofte dat hy de selve haest meent te breecken / soo haest hy gereet is om die Oorloge tegen haer in Indien te beginnen / ofte dat hy ons door bysondere practijcken in den Treves van dien handel meent te ontsetten/ ende de selve Compaignie te dissolveren; ende die seggen soude dat dit leste hem niet mogelijck en is te practiseren / die wil ick gebeden hebben soo bout niet te spreecken/ want ick late mijn duncken / dat dat den Koningh wel jae gemackelijck/ staende met ons in Treves/ sal konnen doen: Behalven dit soo is het seecker / het welcke den Koningh van Spaignien oock wel weet / datter nummermeer een ander Oost-Indische Compaignie sal opgerecht werden / als de tegenwoordige gedissolveert is/ eñ al waert datment al wilde doen / soo en sal't niet mogelijck zijn/ in't regard dat den Koningh hem van de Molukes/ dat de ziel van die Negotie is / ende andere plaetsen wel soo sal verseeckeren/ dat wy nummermeer daer weer in sullen geraecken: Daeromme soo besluyt ick dit mijn propoost hier mede / ende segge dat den Staet van dese Compaignie/die wy in alle manieren moeten maintineren/requireert / dat wy geen Treves met den Koningh en mogen maecken.

Ten achtsten. Den Staet van de West-Indische Compaignie, diemen over weynigh jaren hier te Lande mede heeft opgerecht / en vermach sulcx oock geensints; want 'tis buyten alle dispute / dat daer door de voorseyde Compaignie sal gebroken worden ende scheyen/ sonder hope datse immermeer wederom opgherecht of ghesormeert sal worden. Want by aldien den Treves soo gemaeckt wert/ (hoewel den Koning van Spaignien int eerste daer op sal aenhouden/ datse sal gedissolveert werden) dat haer vry sal staen den Koningh van Spaignien vyant-

K lijck

lijck buyten Europa aen te tasten/ soo sal hy haer te swaer vallen / ende in korte jaren teenemael met den Oorloge ruineren: Die anders daer van oordeelt is verdoolt. Men kan dat oock hier uyt af nemen. I. Om dat hy/ hebbende geen Krijgh hier in Nederlandt/ sijn meeste macht ende beste Soldaten tegen haer kan gebruycken. II. Die van Spaignien ende West-Indien sullen hem oock extraordinaris daer toe assisteren / alsoo dat hy jaerlijcx wel hondert tonnen Gouts daer toe sal vinden. III. Hy sal uyt Nederlandt ende andere Landen alle nootsaeckelijckheyt daer toe / ende oock volck tot sijn contentement krijgen / ende dat oock goeden koop. IV. Hy is alreede in possessie van't Landt ofte altijt van't beste deel / hebbende alle d'Ingesetenen in volkomen gehoorsaemheyt ende tot sijnen dienst. V. De principaelste plaetsen heeft hy wel gefortificeert/ soo datse niet als met groot gewelt en onkosten konnen gewonnen worden. VI. Hy kan in twee maenden uyt Spaignien daer zijn/ daer wy wel drie toe van doen hebben: Behalven dat hy tot alle tijden van't jaer derwaerts kan gaen ende wy niet. VII. Sijn volck dat hy uyt Spaignien ende Italien daer heen sal senden / sijn veel bequamer daer te Lande te gebruycken/ als 'tvolck dat wy derwaerts soude senden. VIII. Dese Compaignie en vermach geen drie-mael vergeefsche uytrustinge nae malkanderen te doen/ ofte sy is haer macht ende couragie quijt/ja sulx datse de macht niet en sal hebben om ten vierde-mael een groote en behoorlijcke uytrustinge te doen/ nochte de lust om dat te beginnen / selfs alwaert datse de middelen daer toe hadde. IX. Ende genomen sy krijght een plaets ofte twee van inportantie in / ende datse daer soo veel buyts vint als haer onkosten bedragen / (hoewel datter alsulcke plaetsen niet veel en zijn/ jae geen drie in heel West-Indien / die sy konnen aentasten) soo moetmen weten dat de West-Indische Compaignie maer grote kost en last daer van sal hebben/ ende gantsch geen profijt ; want sy sal de selve sterck moeten fortificeren / ende met een groot Garnisoen besetten/ dat jaerlijcx altijt ses ofte seven tonnen Gouts sal kosten / ende sal den Koningh met kleyne moeyte ordre stellen / datse geenderhande Negotie daer uyt / te landewaert in en sal konnen doen. X. Ende soo de voorsz. Compaignie soodanige veroverde plaetse tegen den Koningh van Spaignien sal willen maintineren / die de selve terstondt sal gaen belegeren/ gelijck hy de Stadt van St. Salvadoor heeft gedaen / soo sal de Compaignie moeten resolveren diergelijcke macht als den Koning uyt te rusten/ ende continuelijck daer ontrent te houden / omme door dat middel van tijt tot tijt Volck/ Vivres ende Ammonitie daer binnen te krijgen/ alle 'twelcke soo veel kosten sal datmen't qualijck soude willen gelooven/ ende haer teenemael sal ruineren: Soo dattet de voorschreven Compaignie gantsch niet geraden is gedurende den Treves den Koningh van Spaignien met Oorloge in West-Indien of Brasilien aen te tasten/ ofte in den aengevangen Krijgh te continueren.

Nu yemandt die d'Oorloge voor dese Compaignie te lande in Indien met den Koningh te swaer acht / sal hier mogelijck vragen / of

van de

van de West-Indische Compaignie even-wel met goet profijt d'Oorloge te water niet en soude konnen continueren / gemerckt haer tot noch toe dat soo wel geluckt is. Ick antwoorde/ datse dat wel versoecken kan/ maer het en is gantsch niet apparent / dat sy meer de Silver-vloot sal krijgen / want den Koningh sal die wel inhouden alsser een Vloot voorhanden is. Ende ofmen daer op seggen wilden / sy moet eens uyt komen / die moet oock weten dat onse Vloot niet altijt daer op de kuste kan duren / Eensdeels door dien dat haer provisie sal op gaen. Anderdeels dat het saysoen van't jaer / ende insonderheyt storm en onweer haer van daer sal drijven. Ten derden oock dat het volck sal moeten ververschen. Ten vierden, soo kan den Koningh van Spaignien dit soo hy wil practiseren: Hy kan door een bysondere practijcke alle sijn Silver en andere schatten jaerlijcx precijs uyt West-Indien in Spaignien krijgen: Gelijck oock de Spaensche ende Poortegiesche Kooplupden haer Silver en Koopmanschappen / sonder dat noch de West-Indische Compaignie/ al hadt die twee hondert schepen in Zee die expres daer op wachtede/ noch de Roovers of Vrybuyters / al waren die oock met soo veel schepen in Zee / een eenigh Schip of Barck sullen konnen krijgen: Ende alhoewel dat dit wat logenachtigh luyt/ soo weet ick dattet nochtans waerachtigh is/ jae ende dat den Koning daerenboven niet half soo veel onkosten sal behoeven te doen / als hy tegenwoordigh doet/ om alles over te krijgen: Ick soude 'tselve hier wel dienen te verhalen / op wat maniere dat dit gedaen kan worden/ dan ick sal dat naelaten / om niet beschuldight te worden dat ick den Vyandt met mijn schrijven secreten openbare.

Eyntlijck soudemen dan mogen seggen: dat de Heeren Staten Generael/ hebbende hier Treves met den Koningh van Spaignien / de West-Indische Compaignie in haer Oorloge groote assistentie sullen doen achtervolgende hare beloften: Antwoordt/ dat is niet apparentelijck/ want waer't saecke dat sy daer toe gesint waren / sy en souden tot geen Treves met den Koningh van Spaignien verstaen / maer sy souden met die macht diese dese Compaignie soude moeten by setten/ (het welcke niet minder kan zijn als vijf-en-twintigh Oorlogh-schepen ende thien duysent Soldaten continuelijck in dienst te houden) den Koningh liever hier in Nederlandt selfs beoorlogen / gelijck dat de redenen ghenoeghsaem mede brenght: Wt alle 'twelcke dan onfeylbaer blijckt/ dat de West-Indische Compaignie door den Oorloge haer teenemael soude consumeren.

Ende valt hier dese vrage; waeromme dat d'Oorloge voor dese Compaignie in West-Indien by tijde van de Treves schadelijck / jae haer ruine is / ende profijtelijck soo wanneer als wy hier in Oorloge zijn met den Koningh van Spaignien? dan d'antwoordt is dese: Ick en segge niet dat dese Compaignie / wy staende hier in Oorloge met den Koningh/ veel voordeels nae mijn oordeel met de Wapenen sullen uytrechten / soo lange als de Spaensche Landen mede niet en worden bekrijght / gelijck dat op andere plaetsen naecktelijck wort aengewesen:

 sen:

sen: Maer ick wil hier alleenlijck te kennen geven/ dat den Treves in alle maniere haer niet en dient / ende buyten alle twijffel haren staet sal ruineren/ 'twelck noch twijffelachtigh is by d'Oorloge/ in't regard dat haer door den Treves alle hope sal benomen worden / dat de Hoog Mogende Heeren Staten Generael eens resolveren sullen/ of Spaignien selfs aen te tasten / ofte tot dien eynde een nieuwe Spaensche Compaignie op te rechten / ofte haer selfs het middel van de Spaensche Havens af te mogen branden / op dat den Koningh sijne West-Indische Landen tegens haer dies te qualijcker kan maintineren: En houde ick dit voor waerachtig dat oock de voorsz. Compe. geen grooter Oorloge in West-Indien eerder sal aenvangen / dan om een rijcke of wel gelegen plaets ofte twee af te loopen / ende de selve voor eerst te houden/ op hope van daer door/ d'Inwoonders daer ontrent op haer handt te krijgen/ ende daer mede te trafiqueren. Doch soo die Negotie haer mist / ende den Koningh de selve plaets met macht wederom komt belegeren / soo ben ick van opinie dat sy / als den besten raedt zijnde/ geen groote onkosten sal doen om de selve plaets of plaetsen te maintineren.

Nu volgt dese questie te verhandelen: Ist de West-Indische Compaignie geensints geraden Oorloge in Indien te voeren soo lange als de Heeren Staten met den Koningh hier Treves hebben / soo mach sy dan al dien tijt stil sitten / ende op Guinea / Capo verde / Angola / de Wilt-kust van Brasilien / Viginia / en Chili met haer penningen negotieren/ ende d'Oorloge in West-Indien en Brasilien wederom aenvangen nae d'expiratie van den Treves: Men sonde oock mogen vragen wat ongelijck sy daer by soude lijden? Of wat sy daer op met fondament weet te seggen? Te meer dewijle dat sy noch geen plaets noch plaetsen in Indien en heeft geconquesteert: Hier op dient dit tot antwoordt: Dat den Koningh van Spaignien gedurende den Treves/ ende dat de Compaignie stil sit / niet alleene sijn West-Indische en Brasilische Steden extraordinaris sal versterken / alsoo dattet daer nae onmogelijck sal zijn die te winnen: Maer oock dat hy machtiger sal zijn om die te defenderen als tegenwoordigh / mits dat hy door de Vrede veel gelts sal konnen verspaeren. Hierenboven soo ist vastelijck te presumeren dat den Koningh haer in Guinea by den Treves selfs sal op't lijf vallen / gelijck oock op alle andere plaetsen daerse met Vrede sal meenen te negotieren / omme de selve in tijts te consumeren ende inabiel te maecken / om haer daer nae eenigh leet te doen: Ende sal hem dit selve licht om doen zijn / soo haest als hy maer van dese Nederlantsche Oorloge eens ontslagen is: Ende wat hebben wy hier op anders te verwachten? dan datmen dese Compaignie nae't verlies van Guinea selfs in den Treves sal dissolveren: Dit is dan de schoone vrucht die uyt den Treves ten aensien van de West-Indische Compaignie te verwachten staet.

Resteert voorts te verklaren de qualiteyt van dese Compaignie / en te examineren of de selve soodanigh is/ datmen ter saecke van dien geen

geen Treves met den Koning van Spaignien en behoort te maecken: Eñ segge daer op voor eerst om 'tselfde aen te wijsen: 't Is immers al de Werelt bekent datmen met goet-vinden van alle de Provintien/ Leden en Steden van dien/ als den Landen op't hooghste dienstigh zijnde/ en dien volghens oock met groote moeyte en koste/ jae met groote Cermonie/ soo met aenslaen van Billetten/ uytblasen van Trompetten/ omslaen van Trommelen als andersints dese Compaignie heeft opgerecht. Voorts men heeft deselve belooft tegens eenen yegelijck te maintineren: Uyt alle 'twelcke immers klaerlijck blijckt datmen daer van heeft gemaeckt een Mede-stut of Pilaer van't Landt, daermen in alle occurrentie soo goede sorge sal voor dragen als voor den Staet van't Landt selfs: Ende specialijck moetmen daer onder verstaen/ datmen/ dewijle die tot afbreuck van den Koningh van Spaignien ende de welvaert van't Land heeft opgerecht/ geen Treves of Vrede sal maecken tegen haren danck/ of tegen haer advijs: Oversulcx dewijle dan/ dat de voorsz. Compaignie heeft verklaert ende te kennen gegeven/ dat den Treves haer schadelijck soude zijn/ gelijck dat by hare Remonstrantie aen de Heeren Staten over gelevert is te sien/ soo achte ick datmen oock geensints met den Vyandt Treves behoort te maecken. Dit behoorde ons dan genoegh te zijn/ ofte daer mede dienen wy ons te contenteren: Men hadt behooren voor het oprechten van de Compaignie dit te bedencken/ ofte in het Octroy gestipuleert te hebben/ datmen met Spaignien Treves sal mogen maecken/ niet tegenstaende dattet haer Compaignie op het hooghste schadelijck soude zijn: Dan ick achte soo sulcx geschiedt waer/ datter weynigh persoonen ingeleyt soude hebben.

Doch laet ons dit noch wat naerder examineren: Hier voor is bewesen dat den Treves de totale ruine sal zijn van dese Compaignie/ ofte ten minsten datse daer door sal gedissolveert of gebroken worden: dat selve behoorde ons dan op te wecken geen Treves met den Koningh van Spaignien te maecken: In't regard dat wy nae d'expiratie van dien/ soo't niet eer geschiedt/ wederom in d'Oorloge komende te treden/ gelijckt ongetwijffelt gebeuren sal/ geen andere West-Indische Compaignie en sullen konnen oprechten: Daerom even gelijck als wy geen Treves behoorde te maecken/ als wy wisten dat daer door de Landen berooft soude werden/ of van haer fortificatien/ of van haer militaire macht/ of van haer inkomsten etc. dat mede al fondamenten zijn van onsen Staet/ even alleens behoorde wy geen Treves te maecken/ in't regard dat wy daer door den fondament-steen van de voorsz. Compaignie sullen quijt raecken. Laet ons dan hier beneffens eens overleggen/ de schadelijcke consequentien die daer uyt sullen volgen/ by so verre dat wy tot nadeel van de West-Indische Compaignie/ ende tegen haer advijs/ met den Koningh van Spaignien Treves maken: Voor eerst, soo is alle hope verlooren van hier te Lande schier of morgen/ als wy wederom in Oorloge met Spaignien of yemandt anders sullen komen te treden/ een Spaensche of diergelicke Compaignie

op te rechten. Want de Participanten sullen vreesen / datmen nae dat sy alle d'onkosten en moeyte sullen gedaen hebben / Treves of Vrede met Spaignien sal maecken / sonder haer aen te sien / jae tegens haer advijs / ende consequentelijck tegen de welvaert van haren Staet. Ten tweeden, soo ist te presumeren datmen met de eerste gelegentheyt op een andere plaets / 'tzy in Vranckrijck / Engelandt / Denemercken / Sweden / of andere Landen een West-Indischee Compaignie sal oprechten / om de selve Landen met macht te incorporeren tot dienste van dat Koninckrijck / het welcke dan de welvaert van onsen Staet op't hooghste schadelijck sal zijn. Ten derden, selfs veel van onse Ingesetenen sullen dan haer penningen tot dien eynde buyten 's Lants senden / om in alsulcke Compaignie te participeren / oock wel een groote meenighte van Koopluyden vertrecken om daer in ghebruyckt te worden / ofte met de selve te handelen / ende dat / eensdeels om profijt te doen / als / oock wel uyt spijt: Hoe veel quaets dit soude konnen veroorsaecken / soudemen met d'exempelen van Leuven / Brugge ende Keulen / mitsgaders der uytgeweeckenen Brabantsche ende Vlaemsche Koopluyden konnen bewijsen / maer wy sullen om de kortheyt dat overslaen / ende niet verhalen.

Doch dit alles wat ter zijde gestelt: I. En syn niet meest alle de principaelste en de alderbeste Patriotten van onse Provintien Participanten in de voorsz. Compaignie? II. Onderhout sy niet tegenwoordigh over de vijfthien duysent man / die sy voed of spijst? III. Trecken alle de selve van haer boven de voorsz. mont-kosten alle maenden niet een goede gagie? IV. Heeft sy niet continuelijck in haren dienst outrent de hondert schoone Schepen? V. Benificeert sy dien volgens niet geweldigh de Scheep-maeckerije hier te Lande? VI. Gelijck oock de algemeyne Negotie en Trafijcque? VII. Ende insonderheyt oock alle Ambachten / Neeringen ende Vocatien onder ons? VIII. Ende en worden de gemeene middelen van't Landt door haer niet extraordinaris vergroot? IX. Ende die van haer Participanten vermeerdert / die in die korten tijt van een / wel twee ende een half gemaeckt hebben? X. Konnen sy de Heeren Staten Generael / soo't noodigh is / niet dadelijck assisteren met veel Gelt / Schepen / Volck van Oorloge ende Ammonitie / gelijckmen dat 'tvoorleden jaer gesien heeft? XI. En heeft sy den Koningh van Spaignien ende sijn Onderdanen tot nu toe niet afgenomen ontrent twee hondert en tsestigh schepen soo kleyn als groot? diese verbrandt heeft / ende daer beneffens over de drie hondert tonnen Gouts aen gelt en goet? XII. En is die Compaignie niet een cieraet en roem van ons Landt in spijt van alle onse Vyanden? XIII. Jae isse niet een schrick voor die van Spaignien ende Poortegael? XIV. En heeftse den Koningh van Spaignien tot hier toe niet wel op twee of drie hondert tonnen Gouts onkosten gejaeght? soo om de Bay wederom te krijgen als sijne West-Indische Landen tegen haer te voorsien? XV. En jaeght sy den Koningh noch alle jaren niet wel op twee ofte drie millioenen onko-

sten or-

ften ordinaris? XVI. En heeft niet onse geheele Gemeynte het ooge op haer? houdende de selve voor de tweede handt van't Landt/ ende die haer de rechte Vrede ende alle welvaert sal baren? XVII. En is sy niet een groote oorsaecke dat de Heeren Staten Generael ende mijn Heer de Prince van Orangien 'tvoorleden jaer de couragie hebben genomen om den Bosch te belegeren ende te winnen? XVIII. Is het niet apparentelijck dat sy met de macht die sy laest uytgesonden hebben/ een van de rijckste en beste plaetsen in West-Indien sullen afloopen die den Koningh heeft? ende dien volgens daer sy ontrent de vijftigh tonnen Gouts buyt sal krijgen? XIX. Ende sal den Koning van Spaignien om die plaets wederom te krijgen niet wel twee hondert tonnen Gouts moeten consumeren? XX. Ist niet apparentelijck/dat sy met Godes hulpe/wy blijvende hier in Oorloge/ metter tijt/ door heel West-Indien de ware Christelicke gereformeerde Religie/tot salighеyt van veel duysent zielen/ sullen planten/ ende 't Pausdom met het Heydendom daer uyt veghen? Item, Dat sy den Koningh van Spaignien alle die Landen sal ontweldigen / die hy met ongerechtigheyt ende barbarische tyrannije heeft onder hem gebracht. Item, dat dien volgens haer Participanten ongelooffelijcke conquesten / ende de algemeene welvaert en Staet van't Landt veel sonderlinge benefitien daer uyt sullen trecken? die niet mogelijck en zijn te beschrijven: Alle 'twelcke van wel geconsidereert zijnde / soo salmen met waerheyt bevinden dat den Staet van de West-Indische Compaignie soodanigh is / datmen met den Koningh van Spaignien geenen langen Treves behoorde te maecken/ als zijnde hare doodt of ondergangh.

Jae al waerder maer dese eenige reden: De Compaignie heeft gelijck al de Werelt weet / onder't commandement van den Generael Lonck een machtige Armade onlanghs uytgesonden: 'tIs vastelijck te gelooven dat sy een plaetse van inportantie met Godes hulpe sal bemachtigen / ende datse daer door treffelijcke gelegentheyt sal krijgen/ omme den Koningh van Spaignien grooter schade ende hare Participanten van tijt tot tijt/ oock den Staet van't Land sonderlinge winst en dienst te doen: Soudet daeromme wel reden zijn / dat sy die plaets restitueerde? 'twelcke nochtans des Koninghs meeninge is / soo den Treves voort gaet / Ick oordeele neen / ende dat daeromme haren Staet niet lijt datmen met Spaignien Treves sou maecken.

Ten negensten. 't Selfde is oock teenemael ongeraden: In't regard dat wy niet verseeckert en zijn dat wy de groote Negotie sullen behouden die wy hebben / wesende die nae de Religie 'teenighste middel van onse macht/gelijck dat in't vijfde argument van't Tweede Lidt des tweede Deels is aengewesen; daeromme by aldien dat wy die quamen te verliesen gedurende den Treves / soo volght immers dat wy nootsaeckelijck nae't expireren der selver/ ofte oock wel eer/ in handen van den Koningh van Spaignien sullen moeten vervallen. Want hebben wy van die Negotie niet / soo en konnen wy oock geen Krijgh voeren/ want

want dat is onse Gelt-mijne / ofte daer door wy onse Gemeynte mogen en konnen belasten: Soo lange als wy dan de Negotie hebben/ konnen wy ons tegens Spaignien beschermen / maer die quijt zijnde/ soo sijn wy verlooren / gelijck alle verstandige persoonen dat met mijn moeten bekennen: Ende een yeghelijck aen die van Brabandt ende Vlaenderen kan leeren.

Nu yemandt soude hier op mogen seggen dat dit heel inpertinent is by gebracht ende geensints apparent / in't regard dat wy soo goede gelegentheyt hebben tot de Negotie als eenigh Landt ter Werelt/ dat die alreede onder ons is gestabileert / oock dat wy die veel jaren gehadt hebben / als mede dat de Koopluyden ende Handtwerckers by ons nu woonachtigh zijn / ende datmen by den voorgaende Treves groote vermeerderinge in onse Negotie bevonden heeft: Doch hier op soo antwoorde ick / dat alle 'tselfde niet en doet/ nochte vaste argumenten zijn: Veel andere Landen en Steden hebben gelijcke en wel meerder apparentie gehadt/ maer even-wel is haer de Negotie ontvallen / gelijck dat oock in't Tweede Deel is bewesen.

Jae ick ben van opinie dat dese Landen by eenen langen Treves lichtelijck van het meeste deel haerder Negotie zijn te ontsetten / ende datse / niet tegenstaende haer groote macht en groot vermogen / sulcx niet en konnen beletten. Dan dewijle alle 'tselfde tot bewijs van't Vierde Deel behoort/ ende daer verhandelt sal worden / soo sal ick dat hier by laten / ende voor eerst daer uyt concluderen/ dat dese Landen derwegen oock geen Treves met den Koningh van Spaignien en dienen te maecken/ als zijnde de Moeder van haer ondergangh.

Ten thienden. Den Treves is oock ondienstigh / ende dat in't regard van verscheyde inconvenienten of schadelijcke gevolgen die daer uyt ontstaen sullen / zijnde daeromme gantsch niet geraden die in te gaen: Ende omme 'tselve wat naerder te deduceren/ sal ick alle de selve distinctelijck verhalen.

I.

Ten eersten. Dan soo isset seecker ende gewis: dat door den Treves de Gereformeerde Religie door gantsch Duytschlandt ende de verheerde Nederlanden/ al waer met duysenden Lidtmaten zijn / teenemael voorts sal uytgeroeyt werden / dewijle de Papisten die voor haer principaelste Vyandt houdt / ende die hare grouwelen en dwalinghe meest ontdeckt. Het weynigh respect datter noch is overgebleven tot dese Religie of haer voorstanders in't Rijck / sal dan teenemael wech geworpen werden: Gemerckt dat sy van de Heeren Staten Generael geen swarigheyt dan en sullen hebben te vreesen / ofte te dencken dat ons Religions-verwanten eenige hulpe daer te verwachten hebben: Ende is dit geen slechte saecke / maer een stuck van groote consideratien: Ick en kan niet sien hoe wy dat voor God sullen konnen verantwoorden: Want 'theeft van outs onder de kinderen Godes het gebruyck geweest/ datse malkanderen in d'Oorloge hebben by gestaen/

en datse

en datse de Vrede die haer aengeboden wiert of die haer gebeuren konden versmaet en veracht hebben/ ende dat voornamentlijck omme haer Mede-broeders te helpen / ghelijck dat aen de Heylige Vader Abraham heeft gebleecken / doen hy verstondt dat sijn Broeder Loth in swarigheyt was: Als mede naederhandt dickmael 'tselfde onder de kinderen Israels: Ick vreese soo wy den noot van onse Mede-genoten niet anders en behertigen / ende door een Treves die alle hope af snijden om eyntlijck eens geholpen te werden/ dat God ons sal straffen ende haer een ander verlosser verwecken: De Koninginne Hester liet haer met alsulcke vermaninge ende waerschouwinge raden/ ende sagh haren eygen Staet niet aen / jae waeghde lijf en leven voor het volck Godes / om 'tselfde uyt de aenstaende swarigheyt te verlossen: Ick hope dan/ onse Heeren sullen haer exempel nae-volgen / om dese swarigheyt voor te komen.

II.

'tIs oock buyten alle twijffel dat door den Treves alle onse Vrienden ende Bontgenoten van Duytslandt / ende insonderheyt sijn Ma. van Bohemen/ die tegenwoordigh meest alle verjaeght ende onderdruckt zijn / buyten hope sullen gestelt werden omme immermeer restitutie van hare verlooren Landen ende digniteyten te bekomen: Ende en behoorde wy dat soo weynigh niet te achten als wy doen: Want sy hebben immers/ insonderheyt sijn Majesteyt van Bohemen/ over de bevorderinge van de algemeyne Saecke / die wy roemen mede te betrachten/ alle hare Landen en Schatten verlooren: Welcke schade soo groot is datse met gheen monden uytghesproken kan werden: Hier beneffens soo sijn de selve onse lieve Bontgenoten / daer wy van outs in onse aldergrootste noot seer groote assistentie ende meenighvuldige goede diensten van genoten hebben / ter saecke van't welcke wy dan geen Treves met den Koningh van Spaignien en behooren te maecken/ overmits dat alle de selve daer door van alle menschelijcke hope/ dat sy hare verlooren Landen wederom sullen bekomen/ sullen berooft werden.

III.

Door den Treves sal het Huys van Oostenrijck eerst recht de geleghentheyt krijghen / omme haer in een absoluyt Gouvernement van gantsch Duytslandt te setten; gemerckt dat den Koningh van Spaignien daer toe veel van sijn Nederlantsche macht en middelen sal konnen leenen; dat hy oock seer gaerne doen sal; jae ick soude wel vrymoedelijck durven seggen dat dit een van des Vyants principaelste aenslagen zijn met den Treves: Wat wy nu daer uyt te vernemen hebben is lichtelijck te vatten/ namentlijck omme/nae datmen Duytslandt gantschelijck onder het Oostenrijcksche gewelt sal hebben ghebracht/ eyntlijck het selve door d'een middel of d'ander pretext onder de Kroon van Spaignien te brengen / achtervolgende de secrete resolutien by de Jesuiten ende Spaensche Polletiquen genomen: Wat swarigheyt nu onsen Staet daer uyt te verwachten staet soude een kindt oordeelen:

Daerom̄e soo wy in tijts dat ongeluck van onsen hals willen schuyven / ofte voor-komen / gelijck voorsichtige Regenten betaemt / soo en mogen wy geensints onse ooren nae een Treves neygen / ofte met den Vyandt die in-gaen.

IV.

Het sal oock voorseeckerlijck gebeuren soo wy Treves met den Koningh van Spaignien maecken / dat wy sijn Majesteyt van Vranckrijck ende die van Venetien op het hooghste sullen offenseren / ghemerckt / dat de selve nu in Italien in Oorloge getreden zijn met den Koningh van Spaignien ; Waer uyt dan volghen sal / of dat sy de voorsz. Oorloge door een disreputatieus Contract sullen moeten byleggen / ofte dat Vranckrijck met schande wederom uyt Italien sal moeten vertrecken / overmits dat Spaignien/ ontlast zijnde van sijn Nederlantsche Oorloge/ haer te swaer sal vallen ; ick late noch staen dat den Koningh van Spaignien / Vranckrijck ende Venetien / daer nae selfs op het lijf sal komen vallen / gelijck dat hier vooren oock is aengewesen. Nu soo en behooren wy teghens 'tadvijs van sijn Majesteyt van Vranckrijck gheen Treves te maecken / ende voornamentlijck niet / als wy klaerlijck sien ende bevinden dat de selve een seer groote ondienst daer door soude geschieden : De groote ende treffelijcke assistentien die wy van die Kroone in onse uytterste nooden eertijts hebben ontfangen / obligeren ons oock daer toe/ ick late noch staen onse meenighvuldighe bekentenissen aen sijn Majesteyt / ende hooghe protestatie van altijt daer vooren te sullen danckbaer zijn : Wy hebben't oock tot noch toe metter daedt betoont/ ende onder andere daer mede/ dat wy den voorgaenden Treves ter begeerte van die Kroon hebben ingegaen / hoewel dat wy niet veel lust daer toe hadden / ende dat wy over weynigh jaren met een machtige Vloot Oorlogh-schepen hem tegen sijn Vyanden / onse Religions-verwanten/ hebben geassisteert : Wy en mogen dan (segge ick) tegen 'tadvijs van sijn Majesteyt van Vranckrijck geen Treves maecken : Ende dat noch te meer/ om dat wy voorseeckerlijck daer door sijn Majesteyt voorsz. soo seer soude offenseren/ dat hy ons een merckelijcke ondienst sal doen / gelijck hy heel wel kan / ende dat met het beste pretext van de Werelt / waer by den Staet van de algemeene welvaert onser Landen jaerlijcx niet veel min als acht of thien millioenen schade sal lijden ; Ick late noch staen dat wy hier nae / soo wy nae den Treves ofte eerder met Spaignien wederom in Oorloge geraecken/ dat heel apparent is/ nummermeer eenighe hulpe van ghelt noch volck uyt Vranckrijck meer en hebben te verwachten : Ende of yemandt hier tegens wilde seggen/ Vranckrijck en hout sijn beloften niet die hy ons gedaen heeft : Ende heeft ons laetstmael niet al te beleeft bejegent / ende daer uyt besluyten wilde dat wy daerom̄e oock hem hier inne niet schuldigh zijn ghehoor te geven : Die antwoordt ick : wy en behooren de kinderen niet te slachten / die wel soo lange goet en vriendelijck zijn / soo lange alsmen haer op den arm draeght/ maer soomense eens hart neer set of tegen haer

gen haer sin yet doet/ soo krijten of krabben sy / ende vergeten alle genoten weldaden : Onse Obligatie / Beloftenissen en Protestatien staen vast/ ende sijn vaste banden/die ons aen die Kroone/in't geene haer welvaert betreft/ vast binden en obligeren : De fouten die daer aen ons ofte in ons regard gecommitteert zijn/ behooren wy niet die Kroon maer veel liever eenige particulieren aldaer toe te schrijven/ ende dat die wederom/ door eenige Spaensch-gesinden/ die ons gaerne gescpareert sagen / sijn op ghehitst : Ick en twijffele oock niet sijn Maj. sal alles/ na dat hy daer van wel sal geinformeert zijn/ behoorlijck repareren : Ende wat sijn beloofde assistentie aengaet / laten wy ons soo qualijck daer over niet houden: Want heeft hy niet daer tegens de Oorloge in Italien tegen den Koningh van Spaignien in handen genomen ? Is ons die Krijgh niet soo dienstigh geweest/ als of hy ons alle de beloofde penningen hadde gesonden ? Meent yemandt wel dat wy den Bosch soude belegert ende gewonnen hebben/ hadde dese Oorloge in Italien niet gebooren geweest ? Want de penninghen die den Koningh van Spaignien nu nae Italien heeft moeten senden / soude ongetwijffelt nae Nederlandt gekomen hebben/ om ons te bekrijgen : Wat hebben wy dan soo veel te klagen ? wel-verstaende niet dat ick seggen wil/ dat wy teenemael ons nae't advijs van Vranckrijck behoorden te reguleren / o neen : Ick wil alleen dit seggen / dat wy die Kroon geen ondienst mogen doen / ende daerom oock met Spaignien geen Treves maecken.

V.

't Is oock geen kleyne consideratie : dat wy door den Treves berooft sullen werden van sijn Excel. mijn Heer den Prince van Orangien / sijn Genade Graef Ernst/ ende alle andere brave Officieren ende Soldaten die de Landen tegenwoordigh hebben : Dewijle dat nae alle apparentie de tijdelijck doodt binnen den tijt van dien Treves haer al t'samen sal overvallen : Wie kan ons de schade daer van beschrijven ? ofte de ongelucken die daer uyt volgen sullen uytspreecken ? Insonderheyt soo wy nae d'expiratie van dien Treves wederom in d'Oorloge komen te vervallen/ gelijck dat heel apparent is : Jae in een veel heftiger dan de tegenwoordige. Want den Koningh van Spaignien sal dese Landen als dan / soo hy ons niet eerder door bedrogh verheert heeft / door sijn alderbraefste Generalen ende Officieren doen aentasten. Ende ofmen hier op vragen wilde / waeromme dat wy soo goede Generalen ende Officieren als dan niet en konnen hebben als hy : Die antwoorde ick / dat den Koningh gedurende onse Treves nummermeer stil sal sitten / maer dan op d'eene plaets ende dan op d'ander Oorlogh hebben/ ende wy niet. Waer door hy dan geexperimenteerde Officieren ende Soldaten kan ende sal hebben/ ende wy niet.

VI.

Eyntlijck soo sal den Koningh van Spaignien by desen Treves tijt gegeven werden / omme alle sijne Spaensche ende Italiaensche Landen te fortificeren/ ende tegen alle Buytenlantsche gewelt ende inval te bevrijden : Dewijle dat hy verstaet datmen hier te Lande vast practiseert/omme

 hem

hem daer te komen bespringen / en hy tegenwoordigh daer soo swack is/ datmen metter waerheyt wel mach seggen dat syn Spaensche Landen black open leggen/ ende sonder eenige bysondere Fortificatie : Een saecke daer den Staet van de algemeene Christenheyt meer aen is gelegen alsmen met pennen soude konnen beschrijven : Want men moet weten/ dat soo lange als den Koningh van Spaignien met rust en vrede syn Spaensche Landen ende Havens mach besitten / dat hy buyten 's Lants onwinbaer is/ ende hoe veel Vyanden hy heeft / dat hy alle de selve metter tijt sal verduren/ 't zy dan overwinnen ofte tot stilte brengen : Ende ter contrarie/ soo hy in syne Spaensche quartieren bestreden wort/ dat hy in alle syn Oorloge ende Landen buyten 's Lants met halve moeyte kan en sal overwonnen worden / gelijck dat niet alleenlijck in den Vereenighden Nederlandtschen Raed klaerlijc is aengewesen/ maer oock van den Cardinael d'Ossat, Ambassadeur des Konings van Vranckrijck Henry IV. tot Romen/ opentlijck wort bekent / schrijvende aen syne Majesteyt voorsz. op den 15. Augusti 1596. nae dat de tijdinge tot Romen was gekomen van dat d'Engelsche Kalis hadden ingenomen / onder anderen : Que les bras & jambes de ceste tant renommée & redoutée Monarchie d'Espagne comme des Pais-bas, le Milannois, Napels & Sicile estoient armez & couvert de fer blanc, & neantmoins la teste qui estoit l'Espagne, estoit comme nue, ou couverte de taffetas ou de quelque autre soye legere, sans armes, poudres, boulets ny mesme Attillerie, ny Garnison de grande consideration, &c. Ende nae dat hy in't lange de swackheyt van Spaignien uyt de mondt van de beste Poletiquen aldaer hadde verhaelt / seyt hy wijder : Dont ils concluoient que les Anglois & autres qui avoient projetté ceste entreprinse, l'avoient tres bien entendue à ceste fois, assaillant ceste Monarchie par ou il importoit le plus, & ou il y avoit plus de facilitê & moins de danger pour les assaillans & qu'en incommodant & pressant le Roy d'Espagne en Espagne mesme, on l'incommodoit & pressoit en tous ses autres Estats, & c'estoit comme leprendre à la gorge &c. Om dese swarigheyt van voor te gaen/ soo is hem van noode een Treves met dese Landen / omme gelijck hier vooren geseyt is syne Spaensche Havens ende Zee-steden ondertusschen te fortificeren.

Hier by komen noch meer swarigheden die uyt den Treves staen te spruyten : als namentlijck van de Zee-rooverye dieder sal ontstaen onder ons Bootsvolck/ dat nu gewent is op den Spaigniaert te rooven / ende dan niet wederom voor een slechte huur sullen willen varen / als oock om dat wyse niet alle sullen konnen gebruycken / gelijckmen dat op't sluyten van den voorgaenden Treves heeft ghesien. Item, dat met meenighte van d'Onderdanen van dese Landen van de Paepsche Ministers door het familiaer over en weer reysen / niet alleen in de Paepsche Afgoderije teenemael sullen vervallen / maer dat oock alle de selve tot onderhoudinge van de voorschreven grouwelen groote sommen van penninghen sullen contribueren. Item, dat den Koningh gedurende de selve bequamelijck sal konnen doen ondersoecken de gesintheden van de Raden / de Nature van de Ghemeente / de secreten van de Landen / ende de humeuren van de

Gouver-

Gouverneurs ende andere Officieren / omme daer nae of in tijt en wijle sijn profijt daer mede te doen. Item, dat de Provintie van Zeelandt by den Treves teenemael sal verarmen / in't regard dat de toerustinge ter Oorloge by de particulieren/ daer by sy nu meerendeels bestaet/ als dan sal cesseren/ ende dat sy niets daer tegen sal bekomen. Item, datmen soo wy Treves maecken met den Koningh van Spaignien/ van de oude fondamenten van onsen Staet sal af-treden / ende oock directelijck handelen tegens 'tavijs van onse Voorsaten / ende alderbeste Poletiquen die wy ghehadt hebben; sijnde sulcx van gheen kleyne consideratie. Eyntlijck, dat veel van onse Forten/ Sterckte en Schanssen / daer de sterckte en seeckerheyt van't Landt veel in bestaet / soo nu en dan sullen gedemolieert werden/ ende dattet te besorgen staet dat onse Krijghs-ordre / discipline / ende de sorge voort gemeen / interim meerendeel sal vergaen / mitsgaders datter in ons een onlust tot den Oorloge sal groeyen: Alle welcke swarigheden die uyt den Treves staen te spruyten / wel ende rijpelijck geexamineert zijnde / salmen de selve van soo groote inportantie vinden/ datmen geensints Treves met den Koningh van Spaignien behoort te maecken.

Laet ons eer ick dit Derde Deel af korte / oock eens gaen ondersoecken/ wat die luyden voorgeven die daer sustineren datmen Treves behoort te maecken. Voor eerst seggen sy: Dewijle dat alle Christenen schuldigh zijn nae Vrede te staen / ende die te omhelsen als haer die gebeuren mach/ soo behoorden wy de aengebode Vrede niet af te slaen maer te omhelsen. Antwoordt: Hier vooren is dese questie beantwoordt. Ten tweeden geven sy voor: Dat den Oorloge een quaet beest is/ ende een plage Godes / diemen schuldigh is te vlieden soomen kan: Argo / datmen die behoort te staecken/ ofte immers soo lange sulcx doenlijck is / dat is Treves maecken: Antwoordt / dese questie zijnde ghenoeghsaem de voorgaende / is oock hier voor in dit Derde Deel beantwoordt. Ten derden sustineren sy: Dat wy de middelen niet en hebben om langer te Oorlogen: Antwoordt/ Dewijle dese questie eyntlijck tot het Vierde Deel behoort / soo sal die daer oock beantwoordt worden. Ten vierden, soo werpen sy voor d'onseeckerheyt van den Krijgh: Dan daer op sal in't voornoemde Vierde Deel mede geantwoordt worden. Ten vijfden seggen sy: Men oorlooght om eens in rust te zijn / ende Vrede te hebben: Nu dewijle ons dit oogen-wit kan of mach gebeuren / soo behoorde wy toe te tasten: Antwoordt / dese questie is hier voozen oock beantwoordt. Ten sesten meenen sy: Dat de Landen dan wederomme geweldigh sullen floreren / gelijckmen dat by den voorgaende Treves gesien heeft: Antwoordt / hier voozen is alreede daer op geseght / dat het exempel van den voorgaende Treves geen argument en is/ omme de toekomende prosperiteyt deser Landen daer mede te bewijsen: Hierenboven ist niet als al te waerachtigh / gelijck wy hier voozen oock gesustineert hebben / datmen by den Treves seer lichtelijck alle de principaelste Negotie hier uyt het Landt kan diverteren ende op andere plaetsen transporteren / sonder dat / noch de Heeren Staten Generael/ noch de particuliere Provintien/ noch de respective Steden 'tselfde sullen

 konnen

konnen beletten/ wat devoiren sy oock doen; soo dat het contrarie van dit haer voorgeven niet dan al te waer is: Maer dat alles noch aen een zyde gestelt (dewyle veel/ sulck seggen / maer voor een praetjen sullen achten) konnen wy klagen hier in't Landt van neeringe ende welvaert? Isser nu voor den kloecken Koopman neerstigen Ambachtsman / sorghvuldigen Schipper / ende wackere Kramer soo wel niet een stuyver te winnen als by den voorgaenden Treves? Zijn de arbeyts-loonen / ende vruchten van't Landt nu soo dier niet als doen? De vaste Gronden / Huysen en Erven sijnse by d'Oorloge / 'tzy in koop of in huur soo dier niet als by den voorgaende Treves? Doch laet ons dit wat naerder insien: Wat handel missen wy doch by onse Oorloge / die wy by den Treves hebben? Ick bidde laet ons dit onpartijdigh ondersoecken: Geen als den Spaenschen/ Canarische / Napelsche / Siciliaensche / ende Majorckische Navigatie. Maer ey lieve! Wie is soo slecht die niet en weet dat d'Onderdanen van dese Landen in't secreet op vreemde ende neutrale namen nae haer contentement daer handelen? De Leytsche ende Haerlemsche Webers weten dat wel/ ende sullen ons dat / als de beste getuygen daer van zijnde / certificeren. Ende al en varen nu alle jaren soo veel Fleuyten uyt dese Landen niet nae S^t. Ubes en andere plaetsen in Spaignien om Sout / wat hinder is dat? Sy varen in plaets van dien nae Vrauckrijck of andere Quartieren: Ende doen de Schepen by d'Oorloge meer winst dan als sy gedaen hebben in den voorgaende Treves: Ende wat schepen varender doch / op de ghenoemde Landen in't jaer/ behalven de Sout-schepen? geen twee hondert: Ende die en hebben in alles boven drie duysent Matrosen niet op: salmen nu daerom Treves maken? Ende niet eens daerentegen gedencken / dat de West-Indische Compaignie alleen hondert schepen/ ende de Vrybuyters oock wel hondert schepen/ ende die te samen wel achtien of twintigh duysent man onderhouden? Ende dat de gemeene welvaert van't Landt soo veel meer naer advenant door de selve verbetert wert? Dat al te mael door den Treves wederom sal komen te cesseren: Hierenboven als de Heeren Staten ende sijn Excel. niet meer te velde gaen/ 'twelck oock door den Treves sal gebeuren / soo sal de Gemeynte soo veel als d'onkosten van de Legers bedragen/ die extraordinaris groot zijn / jaerlijcx ontrocken worden: Ende genomen den Treves was den Lande al yet profijtelijcker als d'Oorloge / als nochtans neen / sullen wy om dat yet een bedriegelijcke ende schadelijcke Treves/ ende dien volgens een onseeckeren Staet aennemen. Jae de selve op een glat ijs setten/ ofte op een slibberachtige wegh? Voorwaer die dat oordeelt/ die proveert hem selven geen goet Patriot te zijn. Ten sevenste, soo geven dese Trevisten dit voor/ dat de particulieren te grooten hinder by d'Oorloge hebben / gelijck den Koopman / Zeeman/ armen Visser/ ende die op de Frontieren woonen/ Van daer op wort wederom geseght: Soo eenige particuliere schaden en ongelucken daer door ontmoeten/ dat moeten sy van Godes handt/ of tot haer welverdiende straffe / ofte tot haerder beproevinge / ende die beyde tot haer saligheyt dienstigh en orboir op nemen: God de Heere is machtigh haer buyten d'Oorloge soo wel te besoecken / als in d'Oorloge:

Oock

Oock soo eenige by d'Oorloge ongelucken en schaden overvallen / andere daerentegen ontmoeten groote winsten / hasarden / en gelucken daer by / gelijck daer is de West-Indische Compaignie / de Caep-vaerders / ende andere: Waer by dan de Gemeynte / in't gros aengesien / door den Oorloge noch veel meer verrijckt als verarmt. Ende al waert soo niet / soo is doch dat argument van geen consideratie / soo om dattet op eenige in't particulier siet / als om dat de profijten van de schaden / genomen die bedroegh meer / getrocken zijnde die de particuliere lijden / de overige schade sonderlinge niet veel te beduyden en sal hebben. Ten achtsten, soo sustineren dese Treves-maeckers / dat sulcx noodigh is / om ons asem te verhalen ende nieuwe kracht te vergaderen / omme daer nae dies te beter den Koningh van Spaignien op het lijf te vallen. Antwoordt: Hier vooren hebben wy naeckteljjck aengewesen / dat den Koningh onder andere om de selve oorsaecke Treves wil maecken: Soo staet nu dan te besien of wy in den genoemden tijt ons meerder sullen konnen verpoosen of beter ons adem verhalen als hy: Sijnde anders groote mallighept datmen soude willen rusten / als sijn Vyandt meerder genot daer by soude genieten dan yemandt self: Nu dit rusten / verpoosen / ende adem-verhalen bestaet eygentlijck in't vergaderen van nieuwe schatten / om daer mede den Oorlogh wederom te hervatten: Wy sijn grootelijcx verdoolt / soo wy meenen veel groote middelen by den Treves over te vergaderen / ende genomen jae / dat die grooter souden zijn als de middelen die den Koningh by een sal schrappen / om ons daer nae te beoorlogen. Want wy sullen gestadigh in dienst moeten houden ontrent veertigh duysent man: Den Koningh daerentegen sonderlingh geen volck. Item, wy sullen gestadigh op de Spaensche kusten moeten houden ten minsten vijfthien ofte sesthien Oorlogh-schepen gelijck in den voorgaenden Treves / die groot gelt sullen bedragen. Item, wy sullen missen de inkomsten van de contrebutien / Capitale schattingen / Subsidien der Bontgenoten / ende van veel andere dingen / hier te langh te verhalen. Item, wy sullen groot gelt consumeren met de Inlantsche twisten / 'tuytsenden van Ambassadeuren / 'tcarresseren van Wtlantsche Heeren ende Gesanten / met onse Bontgenoten / die voorseecker in Oorloge sullen geraecken / tot behoudenisse van onse eyghen Staet te assisteren / met de Oost ende West-Indische Compaignien by te staen / die met geen kleyntjen sullen te helpen zijn: Met alle 'twelcke dan wy soo veel te doen sullen hebben / ofte soo veel gelts spenderen als nu met onse tegenwoordige Oorloge / soo't anders niet meer en is: Wat apparentie isser nu voor ons / dat wy by den Treves eenige schatten soude konnen vergaderen? Ten negensten seggen dese luyden / dat dese Geunieerde Nederlanden niet dan groote schade by d'Oorloge konnen doen / selfs alsse alle jaren al victorie vochten / jae d'andere Nederlantsche Provintien mede in vryhept stelden / ende dat dese schade soude daer in bestaen / soo in't vertrecken der Vreemdelingen / te weten de Brabanders ende Vlamingen / ende consequentelijck het fabriceren van alle manifacturen / in't verminderen der Negotie die veel nae Antwerpen wederom soude gaen / waer op groote af-slagh in de vaste goederen soude moeten volgen / ende

laestelijck

laestelijck in haer authoziteyt / gemerckt Brabandt ende Vlaenderen zijnde wederomme met ons vereenight haer oude Privilegien/ ende gebruycken soude willen genieten: Doch dewijle dese questie eygentlijck tot het Vierde Deel behoort / soo sullen wy d'antwoordt daer op tot daer uytstellen: Alwaer wy oock klaerlijck sullen betoonen / dat de Negotie in Hollandt en Zeelandt nae alle apparentie sal en moet blijven / al ist dat wy d'andere Nederlanden door d'Oorloge mede in vryheyt stellen. Ten thienden, behelpen dese luyden haer met het exempel van den voorgaenden Treves/ aengegaen met advijs van alle onse Bontgenoten die de Landen in die tijden hadden. Doch uyt het gene alreede in dit en andere Deelen is vertoont / ende in't volgende Deel noch vertoont sal worden / is d'antwoordt op dese questie genoegh te vatten. Ten elfsten worter geseyt / soo wy tot geen Treves verstaen / soo sal den Koningh van Spaignien Vrede met Vranckrijck in Italien maecken / ende ons geweldigh aentasten/ oock den Keyser ende Catholijcken Ligue tot assistentie nemen. Ten twaelfsten, dat den Koningh ons door d'Oorloge nae alle apparentie kan en sal vermeesteren / gelijck dat in een seecker Tractaet / Den Spaenschen Raed genaemt is te sien. Antwoordt op dese beyde tegenwerpingen / ende dien volgens oock op al 'tgene in't voorsz. Tractaet tot afbreuck van onsen Staet wort by gebracht / sal in't Vierde Deel ten volle geantwoordt worden.

Eynde des derden Deels.

